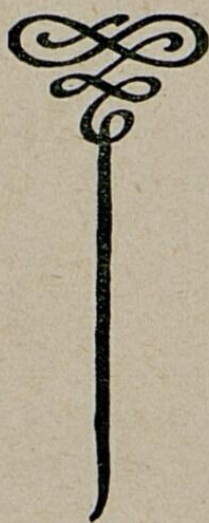

ELENA GESSAYOVÁ-BRESTENSKÁ:

BOŽÍ ČLOVEK

TRNAVA 1939

T. 1181
25. VIII. 1939.

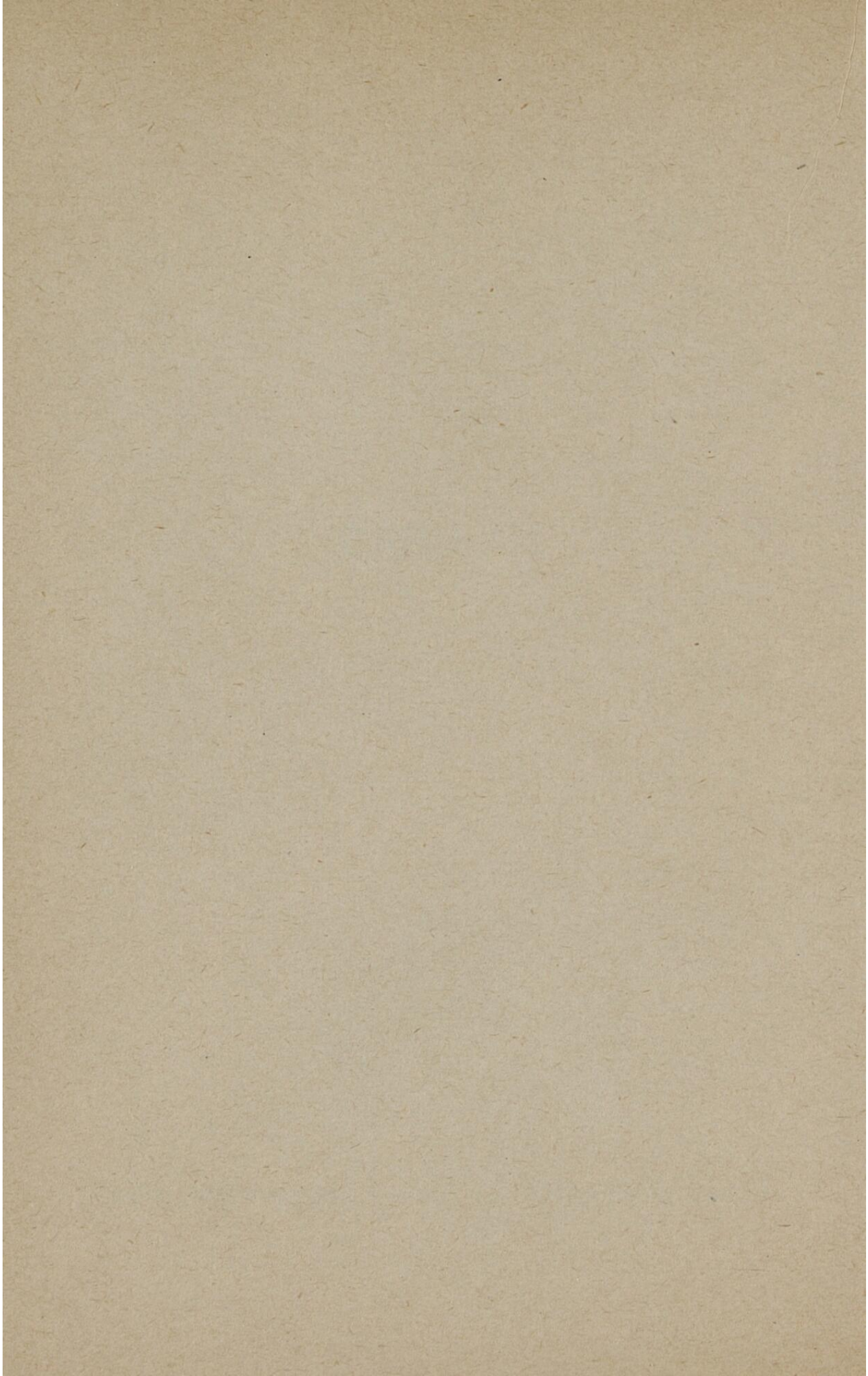
VYDAL SPOLOK SVATÉHO VOJTECHA

1234

Tlačou kníhtlačiarne Spolku sv. Vojtecha v Trnave.

SC 2594

NA CESTE.

Vybral si pútnik cestu.

Vybral si pútnik cestu tvrdú, ťažkú, hore strmým vrchom. Na jej okrajoch rastie trnie, ktoré pútnika pichá, z bosých nôh cícerkom tečie mu krv. Po oboch stranách cesty sú priepasti, z ktorých hľadí čierna smrť a cerí na neho ostré zuby. Len jeden chybný krok, a pútnik by bol naveky ztratený.

Od malička kráča pútnik tou cestou, o ktorej vie, že je jedine správna. Prešiel už pekný kus, s čela steká mu pot. Nie je už taký silný ako kedysi, keď bol mladý. Stárne. Biela srieň sadla mu na čierne obočie a vlasy, plecia má ohnuté, chrbát shrbený. Len v srdci mu svieti to isté svetlo — láska k národu. Tá mu ukazuje smer, tá ho vedie po ceste pravdy a spravodlivosti, tá mu v odmenu dáva čisté svedomie.

Pútnik zostarel. Viečka mu od únavy padajú, hlava ho páli, bolí a starosti o každodenný chlieb tým kru-tejšie dorážajú na neho. Počuje nárek, volanie, stony azda vlastných hladných detí; z priepastí popri ceste ozýva sa cvengot judášskych tridsať strieborných a zúri kliatba a zlorečenie. Hej, len vystrieť ruku, aby aspoň na staré dni zmizla tá bolestná, príkra cesta, aby aspoň na chvíľu zatíchol hlas biednych, ukrivdených.

Ale pútnik poslednými silami zatne päste, premôže pocit váhavosti, ktorý ho na chvíľočku zachváti, a kráča ďalej. Neupadne do záhuby-zrady, neprijme podplatky. Svetlo v jeho srdci horí ešte jasnejším plameňom.

V pútnikovom živote odbíja posledná hodina. Blíži sa koniec jeho dlhej, namáhavej cesty. Pútnik si posledný raz vzdychne. Je to modlitba k Bohu, aby mu

odpustil, že bol taký slabý, taký bezvýznamný, taký neschopný, že viac za svoj národ nemohol vykonať. A vtedy zpod jeho zavretých viečok vytečú dva striebřisté prúdy slz.

Vybral si pútnik cestu a čestne ju aj dokončil.

Vzkriesenie.

Bola jar. Prví jeho zvestovatelia už dávno oznamovali jeho príchod. Vtáčatá spievaly svoju pieseň lásky, fialky sa modrely medzi čerstvou zeleňou a vysoké hlávky snežienok kolembaly sa na vánku, ktorý bol čistý a mäkký ako hodváb. I malé sedliacke domce prezrádzaly návrat jari, lebo obielené rad-radom stály, skvejúc sa v svojom jase na zlatom slnku. Celá príroda znovu ožila, všetko sa pohybovalo, pučalo, penilo, sťa by chcelo vynahradiť to, čo cez dlhú zimu zaměškalo.

Ale nie tak Matej Ďurina. Ten už neokrieval tou novou silou, prúdiacou atmosférou a tvoriacou balzam života. Jeho už jar netešila, na neho nepôsobilá. Sedel nehybne na rozvalenom suchom pni, ťažkú hlavu podopierajúc si dlaňou. Dlhé, riedke, šedivé vlasy padaly mu na žltú, sťa pergamenovú tvár, zvráskovenú, scvrknutú ako starý zemiak. Z nej dve mutné, sivé oči hľadely kamsi uprene do zeme. Roztrhaný kabát okrúhlil sa mu na chrbte, a pri krku roztvorená košeľa a úzke, kedysi biele, vlnené nohavice halily jeho chudé kosti, iba tenkou kožou potiahnuté. Bol bosý — jeho popraskané nohy, pri ktorých ležala palica, slúžiaca mu za barlu, pokrývala nejedna vrstva blata.

Matej Ďurina sedel a rozmýšľal. Možno už ani nerozmýšľal, lebo slabosť zakalila i tú jeho schopnosť. A jednako mal povedomie, že je deň Vzkriesenia. Preto vybral sa z odľahlej, ošarpanej chatrče pri lese, aby sa i on zúčastnil na tej výročnej pobožnosti. V srdci pociťoval potrebu nového duševného povzbudenía, ktoré ten deň svätej radosti poskytuje veriacim — potrebu posilnenia viery v lepšiu budúcnosť, ktorú

pamiatka víťazoslávneho zmŕtvychvstania Pána potvrdzuje. Lebo Matej vedel, že naveky nebude trvať terajší jeho biedny stav, že čas zmeny už nie je ďaleko. I zašiel kus cesty od lesa, ale cesta bola dlhá, nohy slabé, trasľavé, tak sadol odpočinúť si.

Ale boly časy, keď Matej Ďurina nebol osamelým, otrhaným vydedencom Iudskej spoločnosti. Poznal aj on lepšie dni, ktorých bledé obrazy akosi mimovoľne plietly sa mu teraz po ume. Predstavil sa mu obraz otcovského domca v blízkej obci Rapovciach, kde sa narodil, vyrástol, kde prežil niekoľko rokov blaženého manželstva. Domec obkľučovala malá záhradka, spestrená rozličnými kvetinami, ktoré jeho dobrá žena Hana tak rada sadievala. Ale to bolo dávno, veľmi dávno, lebo Hana po dlhej chorobe sa od neho na večnosť odobrala a tak i záhrada spustla. Matej ostal sám, skromne žijúc s dcérkou Ruženou, ktorú mu žena za seba bola nechala. Ružena rástla, bola Matejovou jedinou radosťou, veď aj teraz, keď sa mu v dumách predstavila, slzy zalialy mu oči. Ťažko bolo Matejovi žiť; role zdedené po otcovi, boly kamenisté, úroda zlá. Ale on sa trápil. Veľké jeho mozoľnaté ruky lopotily od svitu do mrku, neznajúc únavy. Bol šťastný, že má pre koho pracovať.

Roky sa míňaly, až raz to beznárodné šťastie Matejovo zastrela temná chmára. Viacerí Rapovčania chystali sa do Ameriky — do zeme snov splnených i nespĺnených, do zeme, kde túžili najšť ľahšie, lepšie žižbytie. Tie zvesti vtrhly i do Matejovho domca a porobily tam zmätok, ba boly pôvodom Matejovho terajšieho úbohého položenia. Lebo tie zvesti ako by boly očarovaly Ruženu. V jej neskúsenom, nezrelom rozume, hoci i mala už osemnásť rokov, tvorily sa zlaté vidiny bohatstva ľahko nadobudnutého. Čo vedela ona o tom, že každý peniaz, v cudzine získaný, znamená stratu časti žižvota, pre národ stratu kus tela i duše, odtek mladej, plodnej krvi! Darmo ju Matej zaviedol

na susedné kopce a ukazoval jej nádhernú krásu vysokých hôr, široké priestranstvá, podávajúce si ruky cez striebřité potoky, lúky smaragdovo-zelené, ktoré, keď vietrik zadul, trblietaly sa kvietim ako drahocenný briliant, vrhajúci lúče najrozmanitejších farieb. Dar-
mo ju zaviedol k matkinmu hrobu, darmo vŕstepoval do nej lásku k tomu, čo jeho tak silno spájalo s hrudou, darmo prehováral, darmo prosil. Všetko bolo márne. Lákaná neodolateľnou mocou vidiny, Ružena ostala v svojom predsavzatí neoblomná.

Odišla. Zprvu kde-tu písala, ale čoraz zriedkavejšie. Potom už ani na otcove listy, písané chvejúcou sa rukou a veľkými, ťažkými písmenami, neodpovedala. Stratila sa vo víre denného života, a rozpomienky na domov, na otca bledly, až celkom zapadly do zabudnutia. Cez mohutný oceán len sem-tam priletela zvesť od Rapovčanov, v Amerike usadených, že Ružena žije, že sa vydala za akéhosi cudzinca, že sa má dobre. Matej prestal trúchliť za dcérou v tom vedomí, že sa jej nevedie zle, biedu že netrpí, a pomaly sa uspokojil. Len niekedy večer, najmä v zime, keď slnce rýchlo zapadlo a noc zdala sa večná, keď všade bolo ticho a temno, jeho domec prichodil mu takým chmúrnym, smutným. Chýbaly v ňom štebotavé hlasy vnukov, mäkký dotyk ich ručiek po zbrázdených jeho lícach. Vtedy neraz zatúžil pohľadiť ich zlaté vlásky, poshovárať sa s nimi, rozosmiať sa nad ich huncútstvom. Predstavoval si vnukov, ktorí zdedia jeho roličky aj domec, budú gazdovať, zveľaďovať tú starú otcovizeň. Ale boly to všetko len sny. Jeho dom ostal i naďalej pustý.

Od dcérinho odchodu prešlo dvadsať ťažkých, dlhých rokov, vlečúcich sa ako vlna morská, aby sa rozbily na brehu života. Zrazu jedného nezabudnuteľného letného dopoludnia Matej dostal list. Poznal on dobre tú obálku i rukopis a preto trasúcimi sa prstami ju otváral. Koľko úprimnej, nevinnej radosti naplnilo

mu dušu, keď prečítal, že jeho jediné dieťa príde ho z takého ďaleka navštíviť! Neveril svojim očiam, rukou pretieral si šťastím spotené čelo. „Príde, ona príde — nezabudla“, šeptal a zdvihol k nebesám oči, v ktorých perlily sa slzy vďačnosti.

Nasledovaly dni nedočkavosti. Matej dal chalúпку vymaľovať, zavolať ženské, aby ju vyčistily, do oblokov pokládol červené muškáty, aby aj tie svojou žiarivou farbou Ruženu vítaly. Čím viac približoval sa deň dcérinho príchodu, tým bol Matej nepokojnejší. Už ani nejedol, ani nespál, len vyčkával. Ba zašiel i do susednej obce, kde bola železničná stanica, aby ju čím skôr videl.

A prišla. Z jeho mladučkej štíhlej Ruženy stala sa dospelá žena v plnom rozkvetu. Matej bol na ňu hrdý, ešte vždy miloval ju láskou, akú pozná len rodič. Každé najmenšie jej prianie usiloval sa čo najvernejšie vyplniť, bol ochotný i celú svoju dušu jej venovať. Ale s bôľom poznával, že to nie je tá, ktorá od neho pred toľkými rokmi odišla a na ktorú sa pamätal. Zdala sa mu akousi cudzou, chladnou, neúprimnou, s ničím nie spokojnou. Rmútilo to Mateja veľmi, ale vysvetľoval si jej chovanie sa tak, že Amerika už nejedného človeka zmenila, a keď niekto prežije toľký rad rokov v najväčšom meste sveta, poskytujúcim mu všelijaké možné i nemožné pohodlia, nuž dedina sa mu už nemôže páčiť.

Tak prešly dva týždne, plné sladkej a jednako pre Mateja trpkkej blaženosti. Ružena čím ďalej stávala sa mrzutejšou, popudlivejšou zádumčivejšou, až raz oznámila Matejovi, že musí odcestovať, a keďže už nikdy viacej nemieni sa vrátiť na Slovensko, chce, aby ešte pred odchodom usporiadaly sa ich majetkové pomery. Žiadala teda otca, aby prepísal na ňu majetok, ubezpečujúc ho, že do smrti bude ho užívať on. „Kto iný by ho užíval?“ znovu a znovu sa pýtala, pri tom ho uisťujúc, že kým pre neho ten prevod nič nezname-

ná, pre ňu má on veľký význam, lebo nebude sa musieť starať, ako dať majetok na seba previesť, keď Mateja niekedy Pán Boh k sebe povolá.

Matej poslúchol dcéru, majetok jej daroval. Bol s ňou aj u notára, kde akési listiny podpisovali. O krátky čas na to Ružena sa s ním rozlúčila a Matej cítil, ako keby sa mu kus srdca odorvalo. V hrdle ho čosi dusilo a keby na stanici nebolo bývalo toľko ľudí, bol by si od nešťastia hlavu pästami tlkol. No, premáhal sa, ale keď sa vlak pohol, zaplakal, ako len raz predtým v živote, keď mu jeho Hanu na poslednú cestu z domu vynášali. Vedel, že Ruženu stratil, vedel, že ju už nikdy neuvidí, vedel, že už ani nádeje nemá na nové stretnutie.

A znovu nastaly pre Mateja dni jednotvárne, dlhé, smutné, sťa pavúčinami zatiahnuté. Zás ostal sám, čakajúc od dcéry zvesť, ktorá však po troch mesiacoch ešte vždy neprichádzala. Vnútrom sa mu rozprestrel žiaľ a ako mora privalil jeho dušu. Ale Matej len čakal, každý deň svitol pre neho s novou ružovou úfňosťou, a končil nemilosrdným, temným sklamaním.

Ale teraz stalo sa niečo, čo Mateja celkom zronilo a zničilo. Začalo sa v Rapovciach povrávať, že Matejova dcéra predala otcovský majetok bohatému mlynárovi z horného konca obce. Matej si tých rečí nevšímal, ale čochvíľa sa presvedčil, že, veru, je tomu tak. Dostal výpoveď a musel sa vystahovať.

Kto by vedel opísať to bôľom sklúčené, žiaľom popreryvané staré srdce Matejovo! Kto by vedel holými, mdlými slovami vyjadriť to, čo sa odohrávalo v Matejovej hrudi, keď navždy opúšťal svoju chalúпку! A jednako, i v tejto najťažšej skúške života, Matej veril, že túto neopísateľnú bolesť mu jeho dcéra neurobila. V svojej mysli nikdy ani na chvíľočku nevenoval jej najmenšiu zlú spomienku, ba svaľoval všetku vinu na svojho zaťa, jej manžela, toho cudzinca, ktorého nikdy ani nevidel, ani nepoznal. „Ten ju naviedol“, opakoval

stále ako by chcel sám seba upevniť v svojom presvedčení a rozohnať tú zlovestnú pochybnosť, ktorú ľudia vlievali mu ako žľč do srdca.

Zprvu býval u ďalších príbuzných. Tí za opateru žiadali odmenu. Peňazí nemal, dal im nejaké náradie, ktoré ešte Hana po sobáši bola so sebou priviezla. Potom aj šatstvo im daroval. Ale to všetko bolo málo. Chcel pracovať, odrobiť to, čo mu poskytovali, ale udalosti posledných časov mu v tom zabránily. Celkom zostarel, chradol, hynul. Nič ho už nezaujímalo, uzavrel sa do seba, horké roztrpčenie ho ovládlo. Príbuzní, oberúc ho o všetko a pokladajúc ho teraz len za farchu, vyštvali ho von. Potom potuloval sa po dobrých ľuďoch, kde mu kto dal niečo zjesť a umožnil nocľah. Napokon mu obec vykázala malú chatrč na úpäť lesov, kam sa vždy večer ako žobrák utiahol a ponoril do svojich smutných spomienok.

Starý Matej už tri dni nebol v obci. Choroba a slabosť držaly ho doma, no, jednako horko-fažko sa sobral, a opierajúc sa o palicu, poberal sa pomaly na Vzkriesenie. Už viac ráz sa zastavil, kde-tu si posedel. Potom zas ľahavým krokom kráčal ďalej, až prišiel k rozvalenému pňu.

Tu zrazu z jeho dúm prebudil ho výstrel z mažiarov. Potom celé nebesá rozochvely sa radostnými hlasmi zvonov a priestorom niesla sa velebná pieseň „Pán Ježiš Kristus vstal z mŕtvych“. Matej sa pohol, a chcel aj on ísť ta, odkiaľ ozýval sa ten posvätný spev. Ale bol taký unavený, taký vyčerpaný, že nevládal. Nabral posledné sily, urobil ešte jeden pohyb, a vtedy akési strnutie prešlo mu telom. Ale to trvalo len chvíľočku, potom cítil, že sa s ním čosi neobyčajného deje. A bolo mu teraz tak dobre, tak ľahko, tak blažene-sladko ako nikdy predtým. Pomaly všetky jeho pocity rozpadávaly sa v nekonečné ticho, len videl, že ho akási žiara obklopuje. Žiara stávala sa stále jasnejšou, až v nej, ako za Jeruzalemom v záhrade na svahu kal-

várskeho pahorka, zjavil sa Kristus, odiaty v sneho-
biele lesknúce sa rúcho, a vzťahol k nemu milostivé
Svoje ruky. Vtedy v diaľke zavznelo „Alleluja“ a Ma-
tejova duša vznášala sa do výšin k nebesám.

Pobožnosti sa skončily — ľud vracal sa domov a
neďaleko obce našiel chladnúce, nehybné telo starého
Mateja. Bolo po Vzkriesení

Človek a láska.

I.

Do srdca človeka láska prišla. Tíško sa tam ubytovala a teraz robí svoje čary. Na ústa človeka zavesila úsmev a chvejúcou sa radosťou naplnila celú jeho bytosť. Oči zakryla mu nežnou vlahou a ony mu svietia ako plamene sviec na oltári. Krv sa mu rozprúdila a na jeho bledých lícach vymaľovala ružové ruže.

Zmenila i príbytok človeka. Pusté steny ozdobila vencami kvetín. Do každého kútika vdýchla šťastie, ktoré ohrieva izbu a zaplavuje ju svetlom.

Svojimi čarami z krutej, mrazivej zimy vytvorila leto, krásne leto. Vo dne slnko milo svieti a hladká svet zlatými lúčami. V noci na nebi niet chmáročky, hviezdy žiaria ako myriady drahokamov. Po lúkach rozkvitlo kvieťa všetkých farieb dúhy. Potok láska sa s nezábudkami a bozkáva ich, až ich hlávky klonia sa k nemu čoraz bližšie. Z pichľavého snehu staly sa okrúhle perly rosy, ktoré stúlily sa do kalichov kvetov. Ostrý vietor je teraz vánkom, teplým, mäkkým, nežne vzdychajúcim. Voňavým vzduchom nesie sa snivá melodia, sladšia ako pieseň vtáctva z jari. Včielky radostne bzučia a vlnky širokej, striebritej rieky šepkajú si ľubostné slová, podávajú si ruky a padajú si do náručia.

Do srdca človeka láska prišla a teraz robí svoje čary.

II.

Človek ochorel. Ľudia sebeckí, sháňajúci sa len za výhodami, ho nenavštívili, mu nepomohli. Vlastná jeho rodina na neho šomrala, lebo dlho ležal, nepracoval

a nebol jej na ošoh. Nik k nemu neprišiel, nik láskavého slova nepovedal. I lekár len preto ho pozrel, že mu za to zaplatil.

Človek bôľne sklamaný zavrel oči. Modzgom vírily mu myšlienky. Uvedomil si, že veď i list so stromu ostrá metla nemilosrdne smetie, nad padajúcou hviezdou nik nezaplače, a po voňavých kvetoch na lúkach ľudia bezohľadne šliapu.

Človek na chvíľočku otvoril oči, ťažko si vzdychol, ale hneď zas privrel viečka. A znovu pojaly ho myšlienky. Videl srúcané oltáre, kríže, sochy svätých, rozbúrané kostoly, kláštore. V Rusku, Mexiku a Španielsku potokami valila sa krv nevinných obetí ľudskej bezcitnosti.

Človek podvihol viečka. Slzy stekaly mu dolu lícami. Ako mohol čakať od ľudí lásku pre chorého smrteľníka, keď oni nenávisťou odplácajú sa ešte aj Tomu, Ktorý ľudstvu najviac dal? Nešťastný bol človek. Ale Boh smiloval sa nad ním. Poslal k nemu slnce. Ono zalialo izbu čírym zlatom, až jej steny sa ligotaly a svietily. Ono prívetivo prišlo až k posteli chorého, hladkalo ho, bozkávalo. A človeku sa zdalo, že je zas dieťaťom v náručí matkinom.

Človek sa potešil. V duši bolo mu teplo, mäkko. V tom slnečnom jase ako by sa bol uzdravil. Ale to len kým ho lúče láskaly, kým cítil, že nie je celkom opustený, kým cítil, že je na svete aspoň trošičku lásky. A preto, keď posledný lúč zanechal izbu, s ním odišla i duša človeka.

Tri jari.

I.

Bola jar, čarokrásna jar. Boh plným priehrštím roz-sial biele, žlté a belasé kvety po sviežom trávniku, ktorý na slnku skvel sa ako ozrutný smaragd. Stromy ovešané boly ružovými pupencami, ktoré navidomoči roztváraly sa v zamatové lupienky. Na ozdobených konároch vtáčatá sladko vyspevovaly — budovaly si hniezda. Chrobač priadla, húdla si radostnú melodiú. Motýle sem a ta poletovali a svojimi pestrými farbami ligotaly sa ako najkrajšie brilianty.

Hej, prekrásny bol svet! Všetko dýchalo, chvelo sa radosťou z nového života — všetko: tie mladé lístky na stromoch, ktoré s toľkou láskou túlily sa ku konárikom, to kvieťa, ktoré tak nežno si šepkalo, hlávky dovedna klonilo a hanblivo čakalo na opojný bozk včeličky, ba aj ten vzduch, presýtený vôňou, lúbeznejšou ako tá najdrahocenejšia voňavka v hrobkách egyptských faraonov.

Len kdesi na okraji mesta v špinavej, páchnucej krčme nebolo radosti. Smútok tam visel ako pavúčiny s povaly, hoci verklík hrčal akúsi otrepanú pesničku a červený krčmár s prepiťými očami a vyvaleným bruchom trel si ruky, hlúpo sa chechtal a presúšal štrbavé zuby. Nebolo tam zlatých lúčov slnka — dymom začadené obloky ich dnu nepustily — nebolo tam jasu, nebolo potešenia.

Trudné, temné šero panovalo v krčme. A v tom šere sedel mladý Vrbina. Nevedel, čo sa okolo neho deje, nevidel, nečul, necítil. Na neho vonkajšok nemal účinku — jeho vnútro zaujalo ho celého. Z rodnej dedinky

dostal oznámenie, že toho dňa má sobáš Anica Bieliková — tá, s ktorou kedysi do školy chodil a s ktorou neskoršie po hájoch, v ihličnatých lesoch, pri bublavom potôčku, na kvetnatej lúke za svitu hviezd a strieborného svetla mesiaca si neraz vernosť sľubovali. On v meste horúčkovite študoval, aby si ju čím skôr za manželku pojal, každý svoj skutok len jej venoval, len pre ňu pracoval, aby mala radosť nielen z neho, ale aj z výsledkov jeho usilovnosti. A ona? Ona sa inému odala. Dnešné malé, suché, tlačené oznámenie urobilo koniec jeho šťastným snom. Pôsobilo to, ako by bol z jasného neba zrazu hrom do neho udrel. A preto sťa smyslov pozbavený, celý omráčený, bez cieľa blúdil po meste, až zapadol do krčmy.

Dve piva si naraz objednal — dve, aby čím skôr aspoň na chvíľu zalial páľavu, ktorá zožierala mu srdce, dve, aby čím skôr utopil blen svojej sklamanej duše.

II.

Od tých čias minul rok. Ján Vrbina stal sa koncipientom u známeho pravotára. Bola jar, slniečko teplo, milo hrialo a volalo ľudí von. Vrbina išiel a stretol sa s Milinou Šurinovou, známou mu ešte z gymnáziálnych štúdií. Kráčali spolu lesom. Pohľad na prebúdžajúcu sa prírodu naplňal Vrbinovu hrud' akýmsi roztúženým smútkom. Spomínal na schúlenú dedinku pod Tatrami, ktorá premenila sa v hrob jeho nádejí, spomínal na zmarený sen svojej lásky. A spomienky svoje rozpo-vedal Miline.

Milina počúvala. Každé slovo Vrbinovo, prednese- né takým nežným, precíteným, chvejúcim sa hlasom, vstepovalo sa hlboko do jej duše. Lúto jej bolo Vrbinu. Cítila s ním a o niekoľko dní zbadala, že zo súcitu vy- rástla v jej srdci láska. Poznala, že Vrbinu miluje.

III.

A zas prišla nová jar, jar taká krásna ako po iné roky. No, Milina sa jej netešila. Utiahla sa do kútika svojej izby, kde nie pivom, ako kedysi Vrbina, ale slzami zalievala svoj trpký žiaľ. Plačom tíšila srdce, ktoré bôľ svieral, plačom hasila smäd opustenej duše, plačom máčala, chladila rozpálené líca.

Lebo práve sa dozvedela, že Vrbina ju nemiluje, že má inú.....

Mladucha.

Pri oltári stojí, chvejúca sa ako lístok na hlbokých, temných vodách. Je biela, útla, nevinnosť žiari z jej tvári ako lúč mesačného svetla za tmavej noci. Je jemná ako vánok v lete, ako jej sladký dych, ktorým nežne vlnia sa jej ňadra, ako ten závoj, mäkko s nej splývajúci. Celá podobá sa ružiam, ktoré drží v náručí a ktorých vôňa všetkých okolo nej opojuje tak, ako jej čarovný zjav. Veď je taká čistá ako ony. Na perách má ľahký úsmev, na tvári slabý rumenec a na lícach dve čierne šnurovačky riasnic, zakrývajúce oči, akousi posvätnou hanblivosťou sklopené, ktoré však, keď pozrú hore, sú plaché, bojazlivé ako oči srnky.

Stojí tu na rozcestí pozemskej púti ako symbol svojho doterajšieho života. Pred ňou leží nový svet. Za ňou život, plný radostného bytia ako kvietim posiatá lúka, tešiaca sa záplave zlatého slnca. Bezstarostný bol dosiaľ život, v ktorom ona snila svoj dievčenský sen. Ale ten blíži sa ku koncu, zanikne, keď spadne s nej svadobné rúcho. Život potom stane sa životom bez krás, bez ozdôb, bez romantizmu, a ostane iba jeho nahá, neúprosná, až ohromujúca pravda, ktorá urobí z mladuchy ženskú, prebudenú ženskú, zbavenú svojho panenského sna, reálnu ženskú, poznajúcu len nemilosrdnú skutočnosť.

Prečo, teda, nie je možné ostať mladuchou naveky? Veď o koľko je krajšie s trepotajúcim srdcom o niečom sniť, ako sen prežívať! Dušu odieť do snehobielej prikrývky a v myšlienkach vznášať sa ponad oblaky. Žiť vo sne, kam nijaký realizmus nevkročí, kde skutočnosť neničí ideály. Na jar vyjsť do prírody, trhať fialky, a sniť. V lete ležať na striebriстом piesku, kúpať sa v

teplých, slnečných lúčoch, a sniť. Na jeseň, keď kvapky dažďa melancholicky odtekajú do večnosti, sadnúť si k obloku, a sniť. V zime utiahnuť sa k peci a večer pri plápolajúcich plamienkoch ohníka sniť. Len sniť a nikdy sa neprebrať. Sniť o láske, o všetkom, čo je na svete len vo sne krásne.

Ó, lúbezná je mladucha! Ľudia ju milujú, bozkávajú jej ľaliové šaty a slzami kropia jej biele topánočky. A to len preto, že v duši ešte má svoj nevinný panenský sen.

Betkina spoved.

Tak dobre sa pamätala na tú pohádkovú jar, kedy sa prvý raz s Mirkom stretla. Celý svet bol raj. Cez striebřité oblaky nežnosti svietily ružové lúče šťastia. Všetko dýchalo nekonečnou láskou, ktorá vtelená bola v prírodu samu. Vtáčky štebotaly, trávička sa zelenala, kde-tu jedným očkom vykukoval z nej včasný kvietok, slniečko sa jasne usmievalo, pestrá chrobač poletovala sem tam, deti radostne poskakovali a stárež pri besiedke kochala sa príchodu Vesny. Všetko sa radovalo, Betkino srdce tiež plesalo. S Mirkom chodila na prechádzky — ďaleko do nebotých hôr, kde boli len oni sami dvaja a Boh nad nimi. V tých belasých výšinách dušu opájali im hlboký pocit blaženosti, ktorý roztváral srdcia, a oni v hlbokom pohnutí ďakovali Bohu, že ich na tento svet poslal. Za súmraku vracali sa domov a keď mimovoľne dotkli sa im prsty, telom im prechodil záchvev sladkého opojenia. Inokedy zas Mirko kľáčal pri jej nohách, bozkával jej dlhé čierne vrkoče, a s bledou tvárou a trasúcimi sa perami hovoril, že ju miluje. Betka jeho horúce slová opakovala. On ju vtedy divo schytil do náručia a oba utonuli v mori vrúcnej lúbošti.

Ale toto šťastie netrvalo dlho. Osud ich rozdvajil. Mirko odišiel, dlho, dlho sa nevracal. Stal sa kňazom a Betku vydali za iného. Mirko dozvedel sa o jej sobášii. Vtedy mu bôl mučil srdce tak ako Betke, keď jeho vysviacali a prvý raz do kňazského rúcha obliekali.

Od tých čias zas minulo niekoľko rokov. Teraz, keď sa Betka náhodou niekde s Mirkom stretne, Mirko zastane, ale ani jeho ani Betkine pery neprehovoria slo-

va. Tým viac hovoria ich zázraky — vyjadrujú to, čo pred každým, ba aj pred sebou musia tajiť. A práve vo chvíli, keď pociťujú svoje nešťastie najhlbšie, pred Betkinými očami vynoria sa hlávky jej dvoch detí a zdá sa jej, že ich hodvábne kadere okrucujú sa jej okolo prstov. Mirkovi zaiste tiež príde na um svätá jeho prísaha, a vtedy si oba uvedomujú, že je už neskoro, prineskoro vrátiť sa k oným prekrásnym, mladým časom dávnej jari. V srdciach, v pahrebe ktorých tlejú nevyhasnuteľné iskry túžby po tom, čo stratili, cítia, že v živote čaká ich chlad, povinnosť, morálna zaviazanosť a obeť seba. Cítia, že šťastie svoje viac nenajdú, že sa ho musia zriekať. Vedia toto, prejdú mlčky vedľa seba, každý svojou stranou, pritom uvažujúc o svojom osude. V noci, keď je v izbe tma, a ticho prerušované je iba pokojným dýchaním jej detí a manžela, Betka myslí zas len na nespravodlivý svoj údel, a keď unavená premýšľaním zaspí, vo sne shovára sa s Mirkom a spolu šepkajú si to, čo v skutočnosti by sa neodvážili si povedať.

Čas uteká a s ním i život. Čochvíľa smrť urobí koniec ich pozemskej púti. A aj keď čierne hrudy ich oboch zakryjú, ich duše ešte budú túžiť po zmarenej láske a cestou vesmírom budú sa vzájomne hľadať. Ale aj tam túžby ostanú len túžbami, lebo aj v záhrobí ich duše budú patriť tým, ktorí sú tu i pred Bohom na ne oprávnení.

* *

O tom všetkom premýšľala Betka. Nemala pokoja. Jej dušou rozliehala sa túžba vyspovedať sa a najst porozumenie. Vedela, že nespovedáme sa len preto, aby sme vyznali svoje hriechy, ale aby duša naša dostala útechy, uspokojila sa a načerpala sily k novým bojom životným. Chcela najst niekoho, kto pochopí jej city, pochopí, akými búrkami kolísa sa jej utrmácané srdce.

A našla?

Zuzkin ideál.

Išiel ulicou sám, hlboko premýšľajúc, do seba uzavretý, vážny, ba až smutný. Z jeho tvári bolo vidno, že myšlienky jeho krúžia, putujú sférou vedy a učenia. Nezbadal nikoho, len ponorený, pohrúžený do akéhosi štúdia záhad života, kráčal ďalej.

Zuzka tiež išla tou ulicou. Zbadala ho. Očami hladného a oddaného psa sledovala každý jeho pohyb, každý odtienok duše, zrkadliaci sa na jeho zmužilej a jednako jemnej tvári. Videla, že jeho duch plesá, keď zakotví na predmete mu milom a zasa že jeho obočie sa svraštilo pri pohľade na márnivosť a povrchnosť ľudskú.

A keď tak na neho hľadela, prišlo jej na um ich prvé stretnutie. Prednášal veľkému zástupu ľudu, ktorý nadšene vpíjal vzácne, zlaté slová, padajúce z jeho úst. Len Zuzka sedela v kútiku siene a, sťa sladkým snom omámená, ho pozorovala. Jeho slová nepočula, ona videla, cítila len jeho. Obdivovala ho. Akýsi divný pocit, teplý a mäkký, rozliehal sa jej dušou, pocit posvätného nadšenia, ktorý vždy prežíva, keď osamote v chráme Božej prírody korí sa jej velebnosti. Ale to stretnutie bolo pre Zuzku osudné, lebo od toho času tá postava vo dne ju prenasleduje, odoberá jej chuť k práci, v noci nedá spať. Lenže, čo — práve tak ako vtedy, ani teraz si ju nevšímal. Možno ani nevie, že žije. Prejde popri nej ako popri tisícich iných. A Zuzka ho miluje, v jej žilách prúdi roztúžená krv. Ó, čo by dala, keby mohla byť jeho, vidieť stále jeho zádumčivý, a preto taký príťažlivý úsmev, cítiť jeho sladké bozky! Prečo ju teda necháva bez nádeje? Prečo už raz nepochopí? Veď roky idú, idú...

Milica Potocká.

Neobyčajný je ľudský život, často romantickejší ako novely, fantastické bájky alebo epické básne, vytvorené aj tými najnadanejšími spisovateľmi. Lebo život si svoj román píše sám — nepotrebuje na to prostredníka, a preto si to aj najlepšie urobí.

Tak to bolo i v prípade Milice Potockej. Od samého malička čudno sa krútily hviezdy šťastia na oblohe jej života. Otca nepoznala, a matku — o ktorej sa neskôršie dozvedela, že sa pozabudla s miestnym notárom — len podľa obrázka. Bolo by došlo aj k sobášu medzi jej matkou a otcom, ale smrť zakončila lásku tých dvoch srdc. Lebo raz, keď sa notár vracal domov z neďalekého mesta, kam bol išiel po úradnej povinnosti, skočil s vlaku tak nešťastne, že padol pod pohybujúce sa kolesá, ktoré ho natoľko doranily, že o krátky čas hneď na stanici pred strnulým zrakom podesených, sbehnúvších sa dedinčanov dokonal.

Milicina matka ostala sama so svojím žiaľom a tajomstvom, ktoré sa však dlho utajiť nedalo, lebo jeho známky sa čochvíľa ukázaly. Keď to stará Potocká zbadala, zanevrela na svoju dcéru hnevom najpotupnejšie urazenej ženskej. Nemohla odpustiť, že na jej poctivý, gazdovský dom uvalila takú hanbu.

Prišiel čas, a mladá Potocká porodila zdravé, čulé dievčatko, ktoré podľa matky pokrstili na Milicu. Ale náhla a tragická smrť milého, zlé zachádzanie starej Potockej, ťažký pôrod a aj jej vlastné duševné rozpoloženie, lebo na srdci jej stále visela ťarcha nemanželského dieťaťa, otriasly a podlomily jej zdravie natoľko, že chradla, chradla, a o rok umrela.

Malá Milica rástla, bez otca, matere. Stará Potocká preniesla celé svoje roztrpčenie na sirotu, zachádzala

s ňou odmerano, hoci niekedy jej prišlo vnúčaťa ľúto. Vtedy pritisla jeho hlávku na svoju širokú hrud' a vybozkávala ho, skropiac jeho tváričku slzami, ktoré rinuly jej dolu starými lícami. Potom ho zrazu odsotila a črty jej tvári zasa sa ustálily v chladnú, až mrazivú prísnosť. A' to podivné, detskému srdiečku nepochopiteľné zachádzanie starej matere už za mladosti sklúčilo útlu dušu dievčatka.

Ostatné deti v obci sa s Milicou nehraly. Obchádzaly ju, a keď ju niekde zazrely, podľa spôsobu rodičov nazývaly ju „pankhartom“. Preto ju stará Potocká zatvárala do veľkého dvora, ktorý obkľučoval dom, aby tam osamote trávila prvé roky svojho detstva.

V škole sa Milica dobre učila, za čo sa jej neraz zastal starý učiteľ a potrestal neporiadne deti, ktoré ju aj tam prenasledovali. Po obecnej škole v susednom mestečku vychodila mešťianku, potom složila s výborným prospechom prijímaciu skúšku na učiteľskom ústave. Nasledovali ďalšie štyri roky ťažkého učenia. Navyknutá od útleho veku byť len posácaná a do úzadia postrkovaná, aj tu sa utiahnuto držala a ostatných sa stránila, hoci ju jej kolegyne mali rady. Celú svoju dušu vložila do štúdií, a preto nie div, že vynikala. Tým väčšiu radosť mala z kníh, lebo vedela, že vedomosti, nadobudnuté učením, jej nikto odtajíť, ani vziať nemôže.

Milica s vyznamenaním skončila učiteľský ústav a vrátila sa domov, ale už v septembri prideliť jej stanicu v dedinke Kálnica, neďaleko poľských hraníc, stred vysokých svrčinových hôr. Kálničania si mladú učiteľku hneď obľúbili. Jej modré oči, pravidelné črty a bledá tvár prekrásnej alabastrovej pleti ich očarili. Viečka mala skoro vždy sklopené, čo dodávalo jej vzhľadu pokory, takej vzácnej ctnosti u ženskej. A keď sa niekedy viečka zdvihly, jej oči — to zrkadlo duše — boly hlboké ako more.

Dva roky plné húževnatej a svedomitej práce prešly chytro na novom pôsobisku. Prázdniny trávila Milica u starej mamy, a keď sa zasa vrátila z rodnej obce, aby začala tretí rok vyučovania, zistila, že do školy namiesto učiteľky, ktorá pre vydaj odišla do mesta k svojmu mužovi, vymenovaný bol nový učiteľ. Bol to Jurko Slatinský, syn chudobného spišského roľníka, univerzitný študent, ktorý podobral sa vyučovať v tejto zapadlej dedinke, aby si zarobil na posledný rok svojho štúdia.

Zprvu len úradne medzi sebou hovorili. Ale raz, keď bola práve jar, pozval ju Jurko na prechádzku. Bolo po vyučovaní. Popoludnie bolo krásne, obloha belasá, bez najmenšieho obláčka, aká len na jar môže byť. Príroda dýchala novým životom; zorané polia sa naširoko rozpínaly, vtáčatá radostne švitorily, trávnik bol ako mäkký, hrubý koberec, a lúky samé kvety. V stromoch vrela miazga, penila sa a nalievala sa do ohromných pupencov, ktoré sa rozvíjaly, aby opájaly vzduch svojou vôňou. Milica a Jurko dlho chodili. V lese Jurko vzal Milicinu ruku a stisol ju. Hoci Milica hneď vytrhla ruku z jeho, prebehol ňou akýsi dosiaľ jej neznámy sladký pocit. Ale o chvíľočku ich rozhovor zas pokračoval svojím obvyklým, bežným tónom.

Nasledovaly potom iné prechádzky, každá pôvabnejšia ako predchádzajúca. Milica s Jurkom sa vzájomne do seba zamilovali, čo si aj na konci školského roka vyznali, keď sa lúčili, on odchádzajúc do svojej rodnej obce a ona zas k starej mame. Milica sa tešila, že našla dušu, ktorá ju miluje a dáva tú teplú lásku, ktorú dosiaľ od nikoho nepoznala.

Zprvu listy od Jurka prichádzaly veľmi často, listy vrelé, oddané, plné nadšenia za ich budúce šťastie na spoločnej dráhe životom. Tak to bolo aj neskoršie, keď na jeseň zas vrátila sa Milica do Kálnice a Jurko išiel do Bratislavy, absolvovať posledný ročník svojich štúdií. Ale čím ďalej stávaly sa jeho listy zriedkavej-

šími a akýsi chlad, neúprimnosť z nich vanul. Milicu to veľmi trápilo. Uzavrela sa ešte viac do seba, jej bledá tvár stala sa ešte belšou a oči nadobudly zriedkavý melancholický výraz, ktorý ich hĺbku ešte zväčšoval. Napokon listy celkom prestaly a Milici bolo, ako by stratila kus života.

Milica dokončila školský rok a odobrala sa k starej Potockej. Viac nešla do Kálnice, kde sa dožila toľkého trpkého sklamaní, ale prijala stanicu vo svojej rodnej obci.

Od Milicinho odchodu z Kálnice minuly štyri roky. Bola zas jar, tá prekrásna, prebúdžajúca sa jar, to vzkriesenie prírody s tisícmi jeho pôvabmi. Milica cestovala do Tatier, aby medzi nebotyčnými velikánmi spojila svoju dušu s Bohom a tak slávnostne oslávila Veľkú noc. Stála v Poprade na stanici a čakala na električku, ktorá by ju zaviezla na Štrbské Pleso. Zrazu ktosi zavolať jej meno. Obzrela sa, videla Jurka. Dych sa jej zastavil, krv vírila jej v žilách, v hrdle ju škrtilo. Ale premohla sa, prívetivo sa mu usmiala, a Jurko, ktorý práve chcel vysadnúť na vlak do Podolínce k rodičom, prerušil svoju cestu a išiel s ňou.

Spolu sedeli v električke, nemí, každý so zvláštnymi pocitmi v hrudi. Jurkova tvár žiarila šťastím. Bol natoľko oslnený Milicinou prítomnosťou a osobnosťou, že ani nezbadal tie čarokrásne serpentíny cez vysoké svrčinové lesy, ktorými električka uháňala. Hľadel len na Milicu, na krásnu krivku jej červených pier, na bohaté čierne riasnice, ktoré tak ťažko spočívaly na jej lícach, na celú jej vznešenú, sťa z mramoru vykresanú tvár. Ani sa nenazdal, už boli na Štrbskom Plese.

Milica odobrala sa hneď do svojej izby — Jurko sa s ňou stretol len po večeri, keď vychádzala z jedálne. Tak, ako kedysi dávno, pozval ju na prechádzku. A Milica s ťažkým srdcom išla. Vždy sa obávala tej chvíle rozhovoru s Jurkom, o ktorej iste vedela, že príde. A teraz prišla tá chvíľa tak zrazu, tak nečakane.

Dali sa na cestu okolo Plesa. Bola jasná noc. Veľký strieborný kotúč mesiaca sypal lúče bieleho svetla na temnú hladinu jazera a zaplavoval okolie mäkkým jasom. Všade bolo ticho — Jurkove slová zapadaly do neho ako hlahol zvona do tmavej noci. Ospravedlňoval svoje nepekné konanie pred štyrmi rokmi. Soznámil sa s akýmsi dievčaťom, a v tom omamnom víre zabudol aj na to, čo mu bolo najdrahšie. Neskoršie, keď už vytriezvel, neopovážil sa k nej priblížiť. Vrucne prosil ju za odpustenie, a Milica, vycítiať z jeho slov ľútosť nad tým, že jej spôsobil toľkú bolesť, mu odpustila. Ale keď ju žiadal, aby obnovili svoje zaslúbenie, vážne pokrútila hlavou a pozrela na neho takými smutnými očami, že tie sledovali Jurka po celý život. Hlasom, plným citu, ktorý otriasol i najtajnejšími záhybmi jeho duše, povedala mu, že ho miluje a aj vždy ho bude milovať, ale lásku svoju oživovať bude len rozpomienkami, lebo pre ňu je oveľa krajšia tá láska, ktorú v duši cíti, ako tá, ktorú by v skutočnosti prežívala po všetkom tom, čo sa stalo. A Jurko pochopil. Vedel, že v jej srdci je mladý študent, výpomocný učiteľ Jurko Slatinský, oveľa dokonalejší, ako Juraj Slatinský, terajší profesor, v ktorom sa tak sklámala. Pochopil aj to, že jej citlivá duša to sklamanie nikdy nezabudne, hoci mu už odpustila, a že jej rozhodnutie, v súlade i s celým jej doterajším životom, iné ani byť nemôže.

Medzitým už prešli celý okruh Plesa. Milica sa pred hotelom zastavila, podala Jurkovi ruku a slabo sa usmiala. Lúčila sa s ním naveky. A keď sa dvere za ňou zavrely, Jurko si sadol na blízku lavičku a rozjímal. Len vtedy s trpkým bôľom si uvedomil, čo stratil.

* *

Od tých čias je už mnoho rokov. Milica Potocká ešte žije v svojej rodnej obci. Celý svoj čas obetuje deťom v škole a ľudu. Tak získala si lásku celého okolia, ktoré kedysi ňou opovrhovalo. Preto jej Milica

šťastná. Len niekedy v noci, keď je dom pustý a tichý, je jej smutno. Chcela by chytiť niečiu teplú ruku, pritisnúť ju k svojej hrudi a cítiť, že nie je sama na tom božom svete. Ale s prvými lúčami slnka rozplynú sa jej trudné myšlienky, a Milica vstáva, aby zasvätila nový deň práci.

Monina bolesť.

Iní sa kochajú v bohatstve a požívajú všetky jeho výhody, rukami prehŕňajú sa v zlate a plnými hrstami rozhadzujú ho na veľké i malé pôžitky sveta.

Iní navštevujú bály, veselé spoločnosti a zábavy, radujúc sa, jasajúc.

Iní kypia zdravím, čerstvá červeň pokrýva ich líca, z pier vanie im sladký, voňavý dych, v očiach zrkadlí sa spokojnosť a šťastie — veď v zime putujú k Tatrám, aby tam v športových pretekoch merali ich výšky, a v lete ležia, hrejú sa na slnci piesočnatých brehov, hladkaných vlnami južných morí.

Iní majú všetko, čo im oku i srdcu lahodí — a Mona, úbohá Mona, opustená krčí sa pri práci, ktorá ledvaže jej umožňuje denný chlieb, ale ktorá ju tlačí úmornou svojou ťarchou a sťa železnými okovami sviera jej hrud', dlávi ju zlovestným kašľom a ničí poslednú iskierku nádeje na blaženosť. Ako tieň s vytreštenými očami a vpadlou tvárou vlečie sa Mona životom, s tým povedomím v duši, že práve vtedy, keď príde jar, keď celá príroda a ľudstvo bude sa tešiť jeho kráse, ona musí odísť, aby nad ňou zavrela sa čierna hlina a odlúčila ju navždy od všetkého pozemského. A Mona chce žiť, veď dosiaľ nepočula láskavého slovíčka, nik nepreukázal jej najmenej pozornosti. Chce žiť životom iných, chce i ona vidieť záblesk šťastia. Áno, tak túžobne chce žiť — veď ťažko, hoj, preťažko sa umiera, keď človek je mladý a ešte nepoznal radosti života.

Maličkosti.

V poslednom čase mladý manželský život Mariny a Juraja Podskalských veru nebol najradostnejší. Manžel veľmi často nachádzal v domácnosti nejakú chybičku — maličkosť, pre ktorú potom vniesol nesúlad do ich predtým pokojného a blaženého života. Ale veď Marina plnila svoje domáce povinnosti! Verne sa starala o všetko: o manžela, o kuchyňu, o bielizeň, o čistoť. Ale manžel jej jednako robil výčitky. Raz, že iné jedlo mala navariť, inú gombičku prišiť, inou bavlnou ponožky zaštopkať, iný klobúk si kúpiť. Inokedy zas, že v spoločnosti mala sa ináč spravovať, jazyk za zubami držať.

Už niekoľko mesiacov to tak išlo skoro so dňa na deň. Vždy novú a novú maličkosť objavil manžel. A to obyčajne hneď z rána. Potom sa nahneval, praskol dvermi a bez slova odišiel do úradu. Marina videla ho zas až neskoro popoludní, aj to mal mrzutú, chmúrnú tvár.

Tak to bolo i dnes. Marina ostala sama. Rozjímalala nad tými maličkosťami, nad ich trpkou mocou, krutovládou. Ronila slzy a zbadala, že i ony sú maličké. Začala viac premýšľať. A tu poznala, že všetko na svete má svoj pôvod v maličkosti. Život sám začína z maličkosti, z obyčajnej myšlienky povstáva vynález, revolúcia, zo žaluďa vyrastie mohutný dub, z tehál mrakodrap, z potoka širočizná rieka, z vlákien odev, z písmien hrubá kniha, z piesku saharská púšť, zo stehov gobelínu, z bacilov morová epidemia, z ohniviek refazové putá. Všetko len z maličkostí.

Marinu začal premáhať strach. Veď z tých ich maličkostí mohlo by i pre ňu vyrásť niečo, čo ona viacej

nezdolá, čo naveky pochová jej šťastie. A aj keby nevyrástlo. Uvedomila si, že maličkosti samy o sebe urobia nejedno zlo. Včely človeka žihadlom upichajú, uštipnutie muchou alebo hadom prinesie smrť, pichnutie trňom tetanus. Mravce do kosti obžerú telo človeka, a myši i ten najväčší dom podryjú.

Marina sa rozhodla, že tým maličkostiam urobí koniec. Myslela, že najlepšie to pôjde naraz — nejakým veľkým, odvážnym prehrešením. Tak bude mať jej manžel dokonalú príčinu sa hnevať a uvidí rozdiel medzi dobromyseľnou snahou a úmyselnou chybou. Tak zabudne na maličkosti, nevšímne si ich viacej. Ale čo podniknúť? Rozbiť zrkadlo v spálni, porcelánový riad, peniaze zmárniť, odísť niekam, alebo vrhnúť sa inému do náručia? Nie! Marina cítila, že to všetko by ju bolelo viacej ako manžela, ktorého chcela potrestať. Nedovolilo by jej to ani jej kresťanské smýšľanie. A potom, tým by veci len zhoršila. Také veľké previnenie by sa už nikdy nenapravilo, po ňom navždy ostaly by následky.

A tak Marina prišla na to, že maličkosti len maličkostami odstráni, že proti nim len maličkostami môže bojovať. Prišla jej na um spásonosná myšlienka, pri ktorej jej oči, ešte vždy zaliate slzami, zažiarily ako dve nové hviezdy. Svoju myšlienku aj toho dňa začala prevádzať. Popoludní, keď sa vrátil manžel, privítala ho maličkostami: úsmevom, bozkom, slovíčkom lásky. Od tých čias ony staly sa jej najlepšou výzbrojou.

Pomaly mizly maličkosti ztrpčujúce život Podskalských, a zmizly celkom, keď raz Marina obdarovala manžela, zasa maličkostou: pacholiatkom, ktoré potom spolu povíjali tiež len do maličkostí: do plienočiek, do vankúšika.

Matka a dieťa.

Je neskoro popoludní. Vladko, drahé, malé, zlaté chlapiatko, spinká si v postieľke, kam ho pred chvíľkou bolo zaneslo láskavé matkino náručie. Usnul pri hračkách, unavený túžbou neprestajne niečo robiť, niečo tvoriť. Ved' len dnes koľké hrady z kociek vystavil, koľko róz vlaky po koľajniciach popreháňal, koľké továrne, mrakodrapy a zverínce s tvormi podivného, predpotopného vzhľadu nakreslil, a koľké stroje, ani nejaký miniatúrny Edison z rozličných čiastok zostavil! Nuž, kdeže by nebol unavený? Preto si teraz tak chutno oddychuje. Dlhé hodvábne riasnice ako šnúročky drobných temných perličiek rosou na rozkvitnutej vonnej ruži nežno spočívajú na jeho okrúhlych, spánkom zružovelých líčkach. Zlaté vlasy sťa gloriola obrubujú jeho múdre, vysoké čielko a váľajú sa po hlavici ako slnko po kvietim posiatych poliach. Sladko sa mu spinká — ľahký úsmev ako pestrý motýlik poletuje okolo jeho malinkých, červených ústičiek.

Pri ňom sedí jeho matka, láskavými očami sledujúc každé jeho dýchnutie. Jej dušou rozlieha sa pocit nevýslovného šťastia, materinského šťastia. Ved' je to jej syn, len jeho má, len jeho miluje. Jej láska k nemu je nesmierna, večná — láska svätá, samým Bohom daná. Len dotknúť sa dieťaťa znamená pre ňu nekonečné blaho. Preto i teraz tíško vystiera ruku, jemne hladká tie unavené, mäkkunké jamôčkami zdobené rúčatá. Neraz prejde rukou nežno aj po bielej prikrývke a hladká jeho drobné tielko, potom zas tíško bozkáva jeho ružové prstečky. Chcela by ho schytiť, pritisnúť k sebe a vybozkávať celého. No, bojí sa, že ho prebudí, a preto z čirej lásky zriekne sa i toho.

A keď tak na neho pozerá a teplota materinskej nežnosti ako nejaké sladké opojenie naplňuje jej hrud', zrazu sťa blesk na oblohe preletí jej umom čosi žeravého, čosi, čo páli, ničí jej dušu. Je to obava o to dieťa, je to hrozný strach, že ho stratí, strach, ktorý ako železná ruka nikdy nezabudne zdrviť jej srdce vtedy, keď je sama so svojim synkom, keď ho v duši najužšie k sebe vinie, keď cíti, že sú si na svete najbližší. Vtedy jej materinské oči akosi najjasnejšie vidia tie nešťastia, choroby, utrpenia, ba i ten čierny tieň krutej smrti, ktoré tak nemilosrdne nafaňujú svoje dlhé, nenasyté, kostnaté prsty za všetkým, čo je na svete krásne, čo ľudstvo blaží. Tie zjavy vrhajú ju do zúfalstva, až vysilená padne na kolená k postieľke, a tvár, zmučenú bolesťou, obráti k nebesám, aby šepkala vrúcnu prosbu k Tomu, ktorý je Všemohúci. Jeho prosí o ochranu synka, o odvrátenie všetkého zlého. Z celej duše sa modlí, aby za neho na ňu uvalil tarchy a príkoria pozemského života, veď ona ich vďačne prijme, jeho bremená ochotne ponesie, z radosti seba obetuje, len nech jemu je dobre, len nech jeho nič netrápi, nebolí. Potom so slzami v očiach utieka sa k Tej, ktorá v svojom materinskom šťastí a žiali je medzi ženami najpožehnanejšia, a prosí Ju, aby skrze tú lásku, ktorej je schopné len Jej tak ťažko zranené sväté srdce, milostivým okom strážila nad jej maličkým, nevinným dieťaťom.

Medzitým sa vonku stmievalo, až v izbe zavládla tma. Na temnej oblohe ukázal sa mesiac, jeden jeho lúč tíško spustil sa cez oblok na tváričku dieťaťa a ožiaril ju mäkkým, striebriстым svetlom. Ale Vladko len ďalej búva, búva sladký svoj detský, bezstarostný sen.

Jožko zasa príde.

Krásny, zaujímavý bol Jožkov život v malebnej spišskej dedinke, v Rážd'anoch. V lete, kým sa mu husi pásly, ležal na zelenej trávici, alebo bežal za motýľmi. Inokedy hral sa s kamarátmi. Tu zas v potoku chytal ryby alebo v lese sbieral jahody, maliny a huby. Ba raz sa stalo, že mu pán učiteľ povedal, aby si obul svoje najsilnejšie, najvyššie čižmy a išiel s ním ničť zmiže, ktoré maly hniezda v neďalekom piesočnatom briežku a ohrožovaly život pokojných Rážd'anov.

Niekedy si Jožko zašiel na salaš. Bolo to obyčajne v prázdninách, lebo keď prišiel zo školy, mnoho času mu neostávalo. Musel si najprv domácu úlohu vyhotoviť, priniesť vodu zo studne, poukladať drevo k peci, a kadečo iné mamke pomôcť. Na salaši Jožko chcel byť dlho — páčilo sa mu tam. Bača mu rozprával podivné poviedky, napojil ho žinčicou a ukázal mu, ako sa robí syr a oštiepky. Často mu valach hral na píšťalke, kým ostatní valasi spievali a tancovali odzemok.

Ale Jožka ťahalo na hole aj čosi iného. Odtiaľ bolo tak krásne vidieť Tatry. Jožko na ne rád pozeral, preto si o nich vybájlil poviedku. Veď ich vrcholce sa tak čarovne trblietaly! Podľa Jožka neboly ony pokryté snehom. Kedysi dávno, keď Boh stvoril svet, anjeli vybrali sa najst' na zemi najkrajšie miesto pre svoje kvetné záhradky. Putovali dlho, každý inou stranou, a keď sa zas stretli, všetci vyhlásili, že Tatry sú tým vyvoleným miestom. Tu teda oni sadia svoje nežné, lúbezné kvety. Tie žmurkajú svojim jedným očkom, chvejú sa na vánku a v žiari slnca vrhajú dúhové farby. Anjelíci sbierajú tie kvety — plné náručia ich na-

sbierajú, keď do neba prichádza dušička mŕtveho dieťaťa. Anjelíci ju vítajú a sypú pred ňu kvety až po nebeskú bránu. Vtedy Tatry ostanú šedivé, smutné. Na ich temená sadne ťažká, hustá hmla. Ale je to len na chvíľku, lebo nové kvety anjelíkov rýchlo vyrastajú, rozvinú svoje pestré lupienky a vrcholce sa zas zatrblietajú.

Na výročné sviatky Jožko rozplýval sa šťastím. Na Vianoce chodil s betlehemcami s domu do domu, na Tri krále s hviezdou, na Veľkú noc po oblievačke. Najradšej navštevoval dom pána notára. Tam na Vianoce mali taký utešený stromček! Je pravda, že aj Jožko mal doma stromček, ale ten bol malý a visel s povaly. U notárov stál v rohu izby a ligotal sa farbistými sklenenými guľami a zlatými aj striebornými reťazami. Pod stromčekom rozprestierala sa dedinka. Ako keby sa na svoju rodnú obec díval ďalekohľadom naopak obráteným! Bola tam stanica, domce, ovečky, vrchy, kostol s končitou vežou, vlak, ktorý pohyboval sa elektrickým prúdom a mlynské koleso, poháňané úzkym prúhom vody, ktorý vinul sa cez tú trpasličiu dedinku ako potok cez Rážďany.

Hej, veru sladko sa míňal Jožkov život! Ale zrazu stala sa veľká zmena. Jožkov otecko už niekoľko rokov bol v Amerike, kde pracoval v železiarni, aby tak zabezpečil živobytie pre svoju rodinku na Slovensku. I povolal Jožka s mamičkou k sebe. Jožko zprvu radostne predstavoval si cestu po suchu i po mori. V hlavíčke sorskupoval si všetky vedomosti, ktoré v škole posbieral o tej zázračnej zemi mrakodrapov, ohromných rušňov a vzducholodí.

No, čím bližšie prichádzal deň odchodu, tým ťažším stávalo sa jeho srdiečko. A keď pred celou triedou pán učiteľ lúčil sa s ním a dával mu posledné ponaučenie, z Jožkových očí slzy ako hrachy padaly na zaprášenú dlážku. Tam, kým nevsiaakly do podlahy, na

chvíľku ostaly a deťom zdaly sa ako perly, ktoré v kostole na obraze za sklom má okolo krku Panna Mária.

Jožko a jeho mamička vydali sa na cestu. Niektorí Ráždania vyprevadili ich až na vlak. Keď sa ten pohol, Jožko stál pri obloku. Pozoroval, ako v diaľke mizne mu rodný kraj, v ktorom toľko radostí prežil. Smutno, veľmi smutno mu bolo. Potom sa pritúlil k mamičke a sklonil hlávku na jej dobrotivé plece, kde v zármutku vždy našiel útočisko. Vlak len uháňal.

Dnes je Jožko za oceánom, v ďalekej Amerike. Ale rozpomienky na rodnú zem nevymizly mu z umu. Spomína si na svojich kamarátov, na Tatry, na ten ich čistý, svieži vzduch, na hole, na tú širokú Božiu prírodu s voňavými lesami a zoranými poľami. To všetko v novom svojom domove nenašiel.

A preto Jožko zas príde do Ráždian — možno len vtedy, keď už bude veľký, keď si sám na cestu zarobí. Ale príde — celkom isto príde.

Tonko na oblievačke.

Tonko Lipka a jeho rodičia sa z tichej oravskej dedinky vysťahovali do Ameriky za zárobkom. Usadili sa pri kmotrovi Dankovi v menšom mestečku, kde bývali sami cudzinci a kde Slovákov bolo málo. Tu Tonkov otecko našiel robotu v uhoľnej bani.

Do Ameriky pricestovali Lipkovci hneď po Vianociach. Doma posledné Vianoce neslávili tak ako po iné roky. Išli do kostola a to bolo všetko. Stromčeka ani opekancov nemali. Nuž treba bolo sa chystať na cestu — na iné času neostalo. Preto tým viac sa teraz Tonko tešil na blížiacu sa Veľkú noc. Spomínal si na Vzkriesenie v Orave. Vtedy obcou tiahla procesia. Na jej čele kráčal kňaz pod baldachýnom, ktorý ligotal sa zlatom a striebrom. Ľud bol vyobliekaný v pestrých krojoch a sviatočných rúchach. Výstrely dunely z mažiara a krajom niesol sa nábožný spev, ktorý znel ako by pochádzal od anjelov.

Hej, na všetko to si Tonko spomínal. Ledva čakal kedy príde Biela sobota, aby mohol svoje rozpomienky v novom domove prežiť. Konečne prišla. Ráno navštívil s mamičkou Boží Hrob. Ale popoludní k úžasnému svojmu prekvapeniu procesie nevidel. Tým nešťastnejšie sa cítil na veľkonočnú nedeľu, ktorá sa tiež minula bez zvláštnych udalostí. Je pravda, že na stole stála hrba maľovaných vajičiek, ktoré jeho mamička zafarbila tak, že ich uvarila v tráve, cigorii a v cibulových lupinách. I šunka a koláče boly a zajačik nadelil mu veľkého cukrového baránka. Ale čože to bolo v porovnaní s Veľkou nocou na Slovensku!

No, Tonko potešoval sa jednou nádejou. Veď dobre sa pamätal, čo on so svojimi kamarátmi v Orave na kú-

pací pondelok vystrájal. Všetky dievčence v obci pooblieval, a za to ho ony ešte obdarily. Bolaže to zába-va! I radoval sa Tonko, že nadíde deň oblievačky, ktorý mu všetky doterajšie sklamaná nahradí.

Vstal teda ráno včas, naplnil fľašu vodou a vybehol na ulicu. Každé dievča, ktoré videl oblial. Ale čo! Každá začala na neho kričať. Ba aj jeho spolužiačka Rozka dala sa do ohromného plaču a utiekla. Tonka to tak zarazilo, že fľaša vypadla mu z rúk a rozbila sa na drobné kúsky. Bolo po jeho radosti.

Skormúteno pobral sa Tonko domov. S ťažkým srdcom sadol si na prah a dumal. Nemohol nijako pocho-piť to, čo sa v posledné dni odohralo. Ale čochvíľa ho z dúm prebrala hlasitá vrava blížiaceho sa zástupu, ktorý viedol policajt. Všetci ukazovali na Tonka a za-stavili sa celkom pred ním.

Počujúc ten krik, Lipkovci vybehli von. Tonko sa skryl za mamičkinu sukňu. Odtiaľ veľkými nastrašený-mi očami hľadel na nahnevané tváre shromaždených. Počúval ich hrozivé hlasy a videl, ako otcovia a matky strkali pred zraky nešťastných jeho rodičov umáčané svoje dcérušky. Najviac hromžil Rozkin otec, ktorý ceril také zuby, že si úbohý Tonko myslel, že ho zje.

Tonkovi rodičia tušili, o čo asi ide. Ale stáli bez-mocne, lebo cudziu reč ešte neovládali. Darmo by sa boli usilovali v svojej reči vysvetliť celú vec. Shro-maždení by ich neboli porozumeli. Na šťastie pribehol k nim sused kmotor, ktorý už dlhšie bol v Amerike a preto po anglicky vedel. I rozpovedal zástupu o slo-venskom zvyku na veľkonočný pondelok. Shromažde-ní čosi zahundrali, hodili ešte raz zlostné pohľady na Tonka a odišli. Aj policajt, ozrutný Ir, obuškom po-hrozil mu na rozlúčku a vzdialil sa.

Smutno bolo Tonkovi, nevýslovne smutno. Čisté, nevinné slzy, lesknúce sa ako brilianty, stekaly mu dolu líčkami a padaly na zem. Mamička vzala ho na lono, pritisla k sebe a vybozkávala. Bolo jej Tonka Iú-

to. Potom mu vysvetlila, že v Amerike kúpacieho pondelka nepoznajú. Tam sa ľudia neoblievajú, tam oslavujú Veľkú noc bez zvláštnych obradov a zvykov.

Tonko počúval a pomaly prestal plakať. Konečne si zhlboka vzdychol. Nastalo ticho. Tonko usnul. Snívalo sa mu o jeho rodnej obci pod Babiou Horou, kde rastú ihličnaté stromy. Videl maličké domce, úhľadné a obielené. Roličky v úzkych pruhoch ako pestré stuhy ťahaly sa strmými kopcami. Po lúkach lietali vtáci, tešiaci sa príchodu jari, v zelenej tráve hojdalo sa kvieťa. Tak krásne, tak milo tam bolo! Na všetkom spočívala zlatá záplava slnečných lúčov, požehnávajúcich celý kraj. Vzduchom rozliehal sa smiech a radostný výskot. Chlapci chodili po oblievačke. Tonko sa k svojim kamarátom pripojil. Dievčatá sa veselo smialy. Bežaly pred nimi. Ale to len tak naoko. Boly rady že ich oblievajú.

A Tonko bol šťastný — nesmierne šťastný.

Smierenie.

Pohnevali sa a Janko odišiel bez jedného slova rozlúčky. Jeho kroky z Ankinej izby smutno padaly na kamennú chodbu predsiene, a keď sa za ním ozval tupý buchot dverí, zvuk vzdalujúceho sa klepotu podpätkov a paličky o schody doliehal na rozžalostenú Ankinu dušu sťa ozvena posledných úderov bubna pohrebnej piesne.

Rozišli sa, nepovedali si čo len suché „s Bohom“, a Anku trápilo svedomie. Výčitky zožieraly jej pokoj, svíjaly modzog a ako had krútily sa okolo srdca, sovierajúc ho obručou bolestnej túžby dosiahnuť odpustenie.

Ale v Ankinej duši čochvíľa vynorily sa aj iné city. Uvedomila si svoju slabosť, bezmocnosť, svoju úbohosť. Celú jej bytosť presiakla žiarlivosť, plná hnevu, ktorá ako červ vnikla jej do duše. Mučilo ju, že jej manžel nikdy nie je s ňou, že sa jej nevenuje, že nikdy nemá pre ňu chvíľky, že jej vôbec neprináleží. Žiarlila na jeho úrad, na štúdiá, na spolky, ktoré tak často navštevuje, na slávu — na všetko, čo ho od nej odťahuje a jej ho berie. Áno, cítila, že u neho hrá len vedľajšiu úlohu — a že za jeho stolom na prvom mieste sedí Povinnosť. Veď koľko ráz na prstoch vkročila do jeho izby. On ju nepočul, jeho telo shrbené sedelo nad kôpou listín, duša ponorená bola v myšlienkach. Dlhú chvíľu hľadela Anka na neho, ale on ju nespozoroval, i vyšla. Slzy tiekly jej dolu lícami a v srdci rástol pocit hlbokého nešťastia. I v noci neraz, keď rozmýšľala nad svojím osudom, zarosily jej slzy bielu hlavnicu.

Také výstupy opakovali sa často. Každý robotný deň oblažovala Anku myšlienka, že príde nedeľa. Tak

túžobne ju čakala — lebo mala nádej, že aspoň vtedy bude Janko celkom jej. Ale nádej sa nesplnila — ešte aj toho dňa Povinnosť okrutila svoje ramená okolo neho, a Anka zas ostala len sama so svojím sklamaním. Musela ustúpiť, Povinnosť zaujala jej miesto.

I teraz to tak bolo. Priblížil sa deň Dušičiek. Znamenalo to dva sviatky — nedeľa a pondelok — dva celé dni žiadaného pokoja, keď ich už nič nevyruší, nič im šťastie neprekazí. Úprimne sa tešila Anka tým dňom, veď chcela aspoň čiastočne mať vynahradenú Jankovu nevšímavosť a chlad. Ale jej radosť netrvala dlho. Janko odišiel do svojho rodného mestečka položiť veniec na otcov hrob. Zas to bola Povinnosť — Povinnosť k zosnulému rodičovi, Povinnosť k žijúcej staručkej matke, k bratom, sestram, k celej rodine. Anke v hrudi urobilo sa úzko, srdce rozbúrilo sa rozhorčením, hrdlo stisol žiaľ, a ona vo svojom zúfalstve vykričala Jankovi krivdu na nej páchanú.

Janko zarazený pristúpil k nej a nemo, zadiveno hľadel na ňu svojimi veľkými čiernymi očami, v ktorých zrkadlil sa tieň smútku a bolesti nad takým neporozumením. Anka stála pred ním ako previnivšie sa dieťa pred prísny, karhajúcim zrakom učiteľovým. Takou malichernou sa cítila, takou bezvýznamnou, takou ničomnou.

Odišiel bez slova. Búrka citov, lomcujúca Ankiným telom, o nejaký čas sa pominula. Ale Jankove hlboké oči sledovali ju celý deň a v noci sľa žeravé uhlie bodaly jej srdce. Anka dlho rozmýšľala a skúmala seba. Uzrelo v nej rozhodnutie. Hneď, keď sa Janko vráti, povie mu, že s ním cíti, že mu chce byť na pomoci, že jeho práca ju teší, lebo všetko, čo robí, robí v prospech oboch a v prospech celku. Bola presvedčená, že tak stane sa čiastkou Povinnosti a bude s Jankom vždy. I pomyslenie na spoločnú ich prácu dodávalo jej novej chuti k životu.

Anka tešila sa na Jankov príchod. V jej duši bola len láska a obetavosť milujúcej ženy. A kým hrudou šírila sa zora nastávajúcej blaženosti, srdce jej bilo prudko pri myšlienke na Jankove pohľady, teraz už žiariace nežnou vďačnosťou, na vrele jeho objatia a horúce ústa, sypajúce na kajúce jej pery bozky vzájomného porozumenia.

Spes unica.

Nebo je tmavé, chmúrne. Stromy sa ohýbajú pod vetrom, ktorý skučí, hviždí. Sneh padá, v závejoch rozvalil sa po poli, kde osamelo stojí mohutný kameň. Z toho vyčnieva kríž, ktorého stred znázorňuje Hostiu a žiari zlatými lúčami. Na kameni skvejú sa vytesané slová: Spes unica. Pri ňom kľáčí vojak. Ide domov z bojiska. Už poriadny kus prešiel, ale cesta je ešte ďaleká. Zima mu je, rany ho pália, bolia, je slabý, zomdletý, ďalej nevládze. Zachrániť pred záhubou môže ho len Boh — i úzkostlivo modlí sa k Nemu. On je jeho „Spes unica“.

Taký je obraz na stene Alininej izbietky. Často naň pozerá — veď jej je on symbolom. Lebo i ona je vojakom, i ona po boji vráti sa domov k svojmu Stvoriteľovi. Bojuje so škodoradosťou, závišťou, neprajnosťou u cudzích a so zradou neraz i u svojich, u najbližších prekonáva údery neúspechu, nešťastia, choroby, smrti, a borí sa aj s vlastnou telesnou i duševnou biedou. Boj je ťažký, samé trápenie, súžba, boj je krutý, lebo je každodenný. Jeho sklamanie, útrapy a žiale pália Alinu horšie ako rana od guľky, lebo tie rozrývajú dušu, ničia spánok, kalia zrak a šedinami obsadzujú hlavu. Do zúfalstva ju ženú, až by chcela čo len na chvíľočku niekam pred nimi utiecť, na ne a na seba zabudnúť. Cíti, že je bezmocná, že v boji podlieha.

Lebo v tom boji Alina si sama nič neporadí. K víťazstvu treba Božej pomoci. V Ňom je jediná jej nádej — jej Spes unica. A dobrotivý Boh nikdy neodmietne toho, kto Ho vzýva, o pomoc prosí.

Áno, i Alina je vojakom, i ona po boji vráti sa domov — a len od nej závisí, či víťazne, či porazená.

Návrat Ďuro Palinu.

Do malej dedinky Rázory vrátil sa Ďuro Palina po dlhšom pobyte za oceánom, kam sa bol pred niekoľkými rokmi vybral. Vrátil sa do rodnej krajiny, na ktorú spomínal celý čas, čo bol preč — spomínal na jej zeleň pestrých lúk, na tajomný šum lesa, na žblnkot bystrého potoka a na vôňu zaparenej zeme, od ktorej sa len násilne odtrhol. Potľkal sa po cudzom svete, robotoval, aby niekedy doma za usporené peniaze mohol si prikúpiť k malému svojmu majetku nejakú roličku, a tak za lepších podmienok začať život znova.

Ale vrátil sa Ďuro Palina skôr, ako predpokladal. Príčinou toho bola Mariša, jeho mladá žienka okrúhlych bokov, silných ramien, červených líc a zubov drobných, bielych sťa kukuričné zrnká. Ďuro miloval ju celým svojím poctivým srdcom a hocikedy si na ňu spomenul a v duchu predstavil jej plný rozkvet a zdravím kypiace telo, hlava sa mu akýmsi sladkým pocitom zakrútila.

Za celého Ďurovho zámorského pobytu Mariša písavala mu listy vrúcne, rozlievajúce sa horúcou láskou a túžbou po jeho návrate. Ďuro po každom takom liste okriak na duši — list povzbudzoval ho k práci a napĺňal blaženou radosťou, že sa má pre koho obetovať, má pre koho žiť, pre koho lepšiu budúcnosť chystať.

No v poslednom čase dochádzaly Ďurovi čudné zvesti o jeho Mariši. Znepokojovalo ho to, a Marišino mlčanie iba zvyšovalo tú zlú predtuchu, ktorá nenasytne hlodala jeho myseľ. List od Ďurovho brata, že na Mariši už aj následky jej nevery sa ukazujú, zronil ho natoľko, že sa sobral a odcestoval.

Ďuro prišiel domov neočakávane. Tu jedným pohľadom zistil, že to, čoho sa tak obával, je pravda. Zložený svesil hlavu, pomaly obrátil sa na prahu otvo-

rených dvier, kde sa bol zastavil, a nemo odišiel. Nepočul zmätené Marišine slová — hnaný prudkým žiaľom, zapadol do hltavej tmy.

Dlhé dva roky ako by sa bola zem nad Ďurom zavrela. Nikto o ňom nepočul, nikto nevedel, kam sa podel. Až raz sa vrátil tak nenazdajky ako kedysi, keď jeho roztúžené srdce, sťahujúce sa bôľom a strachom o drahú bytosť, priviedlo ho domov. Teraz však vypudila ho sem krajná zúfalosť, ktorá ako pavúk, keď do svojej siete omotal a vycical svoju obeť, vyhodila ho na smetisko života.

Otrhaný, bez groša, lebo to, čo bol v Amerike nestrádal, už minul, zrútený telesne i duševne, nebadano sa priblížil k záhrade svojho domu, kde strávil svoj radostný detský vek a kde na mäkkom trávniku pod rozkvitnutou jabloňou kedysi dávno snil svoj lúbezný sen o láske k Mariši. Vidiny zašlých časov mu na chvíľku v duši ožily, aby ešte hlbšie rozorvaly jeho boľavú ranu. Vošiel do záhrady a zaplakal. Noc prikryla ho temným rúchom, a mesiac na oblohe svojím veľkým smutným okom sústrastne hľadel dolu na neho.

Ráno, keď prvé lúče zlatého slnka bozkom prebúdzať zem, pastierovi, pomaly poberajúcemu sa so stádom na neďaleký vrch, ukázal sa hrozný obraz obeseného človeka. Bol to Ďuro Palina.

* *

Od Ďurovej tragickej smrti minulo sa už mnoho rokov, ale z pamäti Rázanov ešte nevymizla rozpomienka na neho. Stal sa im povestou, žijúcou v každej chalupe, v lese, v jaskyni. Preto často večer, najmä v pochmúrnej jeseni, keď vietor hviždí a skučí, počúvajú Palinove vzdychy. Mátajú ich i vytreštené oči Marišine, ktorá prišla o rozum pri pohľade na svojho pre ňu tak biedne skončivšieho muža. Ustrašení Rázania sa vtedy zakaždým prežehnajú a prosia Boha, aby ich chránil od pôvodcu všetkého zlého — od hriechu.

Na letovisku.

Hej, veru, dosť sa natrápi Karol v meste. Ešte na jar, na jeseň a v zime akosi ujde tá robota, ale v lete je ne- znesiteľná. Vo dne páli slnko a práca ho tým väčšími morí. Ba ani večer nemá pokoja. Po ťažkom celoden- nom lopotení dobre by mu padlo ísť na prechádzku, poshovárať sa so známymi, rozptýliť myšlienky. Vzduch je trochu chladnejší ako vo dne, a vari aj čistejší. Ale horkýže! Len sa dá po ulici, už ho prenasledujú za- metačky.

Tak čo robiť? Temer oslepený mrákavou prachu, so šatôčkou pri ústach, beží, ako mu len nohy stačia k ná- brežiu, že si tam posedí a pohľadom na tichý, velebný Dunaj utíši svoje nervy. Ale tu zas ho mučia komáre, tie krvilačné a neodbytné stvorenia. Uchýli sa do ka- viarne, ale jej hluk a dym mu úľavy neposkytujú.

Ponáhľa sa teda domov a v dusnom vzduchu sa pre- vaľuje na posteli do bieleho rána. Potom zmorený vsta- ne s hrozným bolením hlavy, a poberá sa zas do práce.

Zišlo by sa odpočinku, chodí mu stále v hlave. Tú- žobne čaká oslobodenie zpod toho rabského bremena, chce sa aspoň na chvíľu zbaviť všetkého, čo ho do okov viaže, a utiahnuť sa niekam, kde by ten blen každoden- ného života tak nepociťoval. A preto s radosťou víta posledný deň júna.

Konečne sa vyslobodí! Hej, celkom ináč sa mu dý- cha na vidieku. Prechádza sa po utešenom, voňavom lese. Sedí pri potôčiku, voda žblnkoce, hukoce, spieva mu svoju obľúbenú pieseň, ba prihovára sa mu. Je tak oddane súcitná! Keď je Karol smutný, aj ona je smut- ná. Keď je veselý, aj ona bystrejšie poskakuje. Nezá- budky okolo potôčika svojím modrým očkom na neho

žmurkajú. Hocikedy spadne mu k nohám lístok. Zdvihne ho — a zamyslí sa. Aj on je vo svete ako ten list, sám, sám. Lenže, keď sa on potkne, nik ho nezdvihne, nik nepohladí. Jeho zatisne tvrdý podpätok čižmy chvatného života ešte hlbšie do zeme za škodoradostného rehotu bližných.

Násilne sa odvráti od tých chmúrnych myšlienok. Veď tu všade okolo neho vládne také velebné, úchvatné ticho! Vôňa neďalekých ihličnatých stromov ho opája, obklopuje ho čistý, priehľadný vzduch. Slnko hrá sa po trávičke, kde-tu zašelestí listie, trepotajúc sa na vánku ako lastovičie krídelká, alebo trblietajúc sa sťa hviezdy na oblohe za mrazivej, chladnej noci. Niekedy zas mu zaspieva vtáča svojím tenkým, mäkkým hláskom. Pred očami mu poletujú pestré motýle, nádherne skvejúce sa v záplave zlatej žiare. Ba, hocikde pozrie, vidí obraz krajší ako ten, zhotovený najnadanejšou rukou maliarovou.

A hore to modré sklepenie — to nekonečné azúrové nebo! Keď naň hľadá, roztvára sa mu duša, až sa zdá tiež takou veľkou. Nové city, vznešené a šľachetné, vznikajú v nej. Chcel by napraviť všetky krivdy a biedy ľudstva, všetky zloby sveta na seba prijať, a potom odovzdať svoju dušu, jasnú a čistú, do rúk Toho, ktorý mu ju dal. Tak mu je, ako voľakedy asi bolo prvým mučeníkom kresťanstva. Chcel by sa obetovať a tým užšie sa spojiť s Bohom.

Ale milšie ako všetka čarokrása prírody je ovzdušie slovenského vidieku. Karola hreje to okolo srdca, slzy radosti tisnú sa do očí. Hej, tak dobre je všade len slovenčinu počuť! A nevdojak si s bôľom spomenie na mesto, kde na uliciach tak málo sa ozýva slovenské slovo.

V tom prekrásnom raji šťastne mínajú sa Karolovi dni. Cíti, že duša mu okriala, že v žilách mu prúdi nová krv. Ale za celého pobytu sa utvára v jeho vnútri pre-

svedčenie, že všetka tá krása jeho otčiny a materčiny dá sa zachovať len prácou, húževnatou prácou. A hoci večer pred odchodom je mu akosi smutno, keď na lavičke posledný raz na rozlúčku bozkávajú strieborné lúče mesiaca jeho oči, odhodlane sa vracia do mesta, do toho neprívetivého mesta, duchom mu takého cudzieho, a vrhá sa zas do roboty.

Dva obrazy.

Viera Dvončáková, poslucháčka učiteľského ústavu, roztvorila oblok svojho mestského bytu a vpíjala do seba voňavý vzduch nového rána. Slniečko sa práve zobudilo, shodilo so seba čierne nočné rúcho a ukázalo sa na horizonte vo svojej panenskej nádhere červených a zlatých lúčov. Dolu, v malej záhradke pod Vieriným oblokom, kvitly snežienky, listie fialok sa zelenalo a pupence na orgovánových kríkoch navidomoči rástly. Viera hľadela sťa začarovaná. Počúvala štebot vtáčat, ospevujúcich a vítajúcich príchod jari. Zrazu opanovala ju túžba ísť von — von z tesnej izbice, kde ju ako trestanca uzavieraly štyri neprívetivé, chladné múry. I chytró sa obliekla a vyšla na ulicu.

Viera si veselo vykračovala, ba zavše si aj potichúčky prespievala svoju najobľúbenejšiu pieseň. Život ju tešil, zaujímala sa o každý jeho najmenší prejav s celou silou svojho mladého srdca. Preto si všimla, že popri nej ponáhľali sa úradníci, nevyspatí žiaci, gazdinky s košami. Každý sa hnal za povinnosťou, pridelenou mu v ohromnom diele ľudstva.

Ale v tom shone a ruchu upútala Vierin pohľad práve svojím pokojným vzhľadom chudobne oblečená starena. Stála na chodníku a drobila kus chleba, kladúc jeho omrvinky na múr ohrady akéhosi domu. Vierinej jemnej duše sa ten zjav dotkol, preto starenu oslovila. A starena vyrozprávala jej celý priebeh svojho života. Je žobráčkou, ale nebola ňou vždycky. Muž jej pred ôsmimi rokmi umrel, a neostalo po ňom nič. Ona od tých čias žobre, a keď jej ľudia dajú viac chleba, ako môže zjesť, rozdrobí ho vtáčatám, aby aj tie mali čo zobkať. Kedysi tak drobievala chlieb svojim sliepočkám — dnes sliepok nemá, teda dáva ho vtáčkom.

Viera vtisla peniaz starene do ruky, pochválila jej pekný skutok a kráčala ďalej. Premýšľala o tom, čo práve videla, hoci plný význam toho ešte nechápala.

Napokon sadla si na lavičku pri ceste. O chvíľu zbadala, že pomaly zo svojho chudobného bydliska, kde ich zaiste aj dvanásť v jednej izbe spí, blíži sa bočným chodníčkom malý drotárik s chromými nohami. Tenké, ošúchané šaty pokrývaly jeho slabé telo.

Drotárik bol ešte chlapec. Viera vytušila, že do mesta prišiel so svojim otcom odkiaľsi od malebného Považia, takého bohatého na rumy starých slovenských hradov, z dedinky, učupenej pod čarokrásnymi trenčianskymi horami, snivými svrčinovými lesmi a dumnými skalnatými vrchmi. Teraz potuluje sa skazenými ulicami veľkého mesta, kde číha na neho stá nebezpečentiev, ohrožujúcich jeho telo i dušu. Viera so súcitom pozorovala drotárika. V rukách držal vešiaky, pasce na myši a šnúrky do topánok. Dneska drotári len zriedka drotujú hrnce — stali sa z nich podomoví obchodníci.

Práve pred Vierou stretol sa drotárik so staršou paňou. Úctivo jej ponúkol svoj tovar; ona potriasla hlavou, ale vtom zahľadely sa jej hlboké oči na drotárika, na jeho chudú, bledú tváričku, chorobou a nedostatkom zúboženú. Pani sa chlapcovi dobrotivo usmiala a z tašky podala mu väčší peniaz. Drotárik v zmätku ju prosil, aby si aspoň niečo vybrala, ale pani milým, lahodným úsmevom, ktorý jej stále visel na perách, zasa potriasla hlavou a odišla. A chlapec stál, nehybne stál. Nechcel veriť, že je taká láskavosť na svete. Napokon sa mu líca od radosti začervenaly, oči sa slzami zarosily a drotárik na barlách ponáhlal sa za paňou z vďačnosti pobožkať jej ruku. Ale pani sa obzrela, kývla mu, aby len ostal, a bez slova pokračovala vo svojej ceste.

Viera vstala, keď drotárik a pani zmizli jej zpred očí. Akýsi neobyčajný pocit naplnil jej dušu. Teplé

šťastie hrialo jej srdce, lebo len teraz objavila pravdu života, ktorú aj potom, keď sa pomaly vracala domov, šeptom vrúcne vyznávala:

„Veľký si, Bože! Chudobní aj bohatí Ťa rovnako zvelebujú a z lásky k Tebe milujú všetko, čo si tu na zemi stvoril“.

Z lásky k bližnému.

Nebezpečná epidemia zúrila v Západnej Afrike. Hynuli starí i mladí. Z bŕd domorodcov ozývaly sa stony, náreky, bedákanie, smútočné hlasy bubnov.

Smrť kosila i v nemocničnom stánku. Lekári nevedeli si rady. Do zúfalej beznádejnosti sťa biely anjel prinášala svetlo len šľachetná františkánska sestra Alexandra. Ona obetavými skutkami uľavovala telesný a duševný bôl čiernych pohanov, svojou nekonečnou dobrotou budila v nich vieru v lepšiu budúcnosť.

Do nemocničného stánku priniesli i chorého Valla-Hu, mladého náčelníka černošského kmeňa. Sestra Alexandra ho opatrovala a vtedy neraz rozprávala mu o Bohu, o Kristovom učení a o živote na druhom svete. Valla-Hu ju vždy pozorne počúval a jeho veľké vnímavé oči prezrádzaly, že v jeho duši deje sa čosi neobyčajného.

Ale raz sestra Alexandra sama ochorela a medzi chorých neprišla. Keď sa o niekoľko dní vrátila, nevítal ju už Valla-Hu svojím trpezlivým, milým úsmevom. Pýtala sa na neho, ale dostala smutnú odpoveď, že úbožiak v noci dotrpel.

Sestra Alexandra vedela, že mŕtvych podľa zvyku domorodcov nepochovávajú. Vynášajú ich na piesočnaté pobrežie, odkiaľ ich za prílivu milosrdné vlny berú na svoje mocné ramená a ukladajú do hlbokých, zelených vôd. K tomu pobrežiu teda, kde Valla-Hu s niekoľko inými ešte pred východom slnka bol ponechaný svojmu osudu, ponáhľala sa dobrotivá sestra Alexandra. Čosi jej v srdci šepkalo, že Valla-Hu ešte neumrel, že tam pri hučiacom, dravom mori ticho, pokojne čaká na ňu.

Hrozný bol pohľad na mŕtvolu, ktoré pre veľkú horúčavu nachádzaly sa už v rozklade. Ešte hroznejší bol zápach, šíriaci sa z toho miesta. Ale sestra Alexandra, posilnená svojím posvätným predsavzatím, premohla hrôzu aj odpor a začala Valla-Hu medzi mŕtvami hľadať.

Napokon ho našla. Nesmierna bola jej radosť, keď zistila, že mu tep ešte bije. Chytré dala ho dopraviť do stánku chorých, kde Valla-Hu zas otvoril svoje hlboké múdre oči, a vidiac sestru Alexandru, usmial sa šťastným úsmevom dieťaťa, ktoré po dlhom odlúčení znovu vidí svoju matku. Vyschlými perami požiadal ju o krst a po jeho vykonaní s vďačným pohľadom tíško usnul naveky.

V predvečer Dušičiek.

Je predvečer Dušičiek. Hroby na cintorínoch zdobia kvety, zelené konáriky ihličnatých stromov a plápolajúce sviečky a svetielka, ktorých biely dym sťa obetný plameň Ábelov vznáša sa k nebesám. Sú to symboly vďačnej lásky, ktorá dnes hýbe dušou celého ľudstva a prosí o Večné Svetlo pre zosnulých. K tej prosbe družia sa aj hviezdy, lebo neobyčajne skvelým jago-
tom ligocú sa na čistej novembrovej oblohe.

Pri hroboch, z ktorých vanie velebná tichosť a naplňuje ovzdušie clivým smútkom, klačia pozostalí a rozjímajú. Všetci jednako prežívajú v duši tú hroznú katastrofu, ktorá obrala ich o drahú bytosť. Sťa by zas klačali pri lôžku mŕtveho a zúfalo sa modlili k Bohu, aby ich presvedčil, že smrť tu neslávila svoje víťazstvo. Ale aj teraz, ako vtedy a od tých čias možno i tisíc ráz, sa potešujú, že nevyspytateľné sú cesty Božie, a preto so slzami v očiach, ale pokorne podrobujú sa Jeho vôli.

Klačiaci ešte hlbšie ponoria sa do rozpomienok, a pamiatka zosnulých celkom ožije, stane sa čerstvou ako tie kvety na hroboch, jasnou ako tie svetlá, ako tie hviezdy. Zjavia sa im obrazy, ktoré mäkkou, ale bôľnou teplotou ohrievajú ich dušu. Jedni vidia rodiča, ako sa za nich obetuje, ba často odtrhuje si od úst, aby ich nasýtil, vidia útulnú izbietku, kde úprimným a dobrotivým slovom vstúpuje do nich lásku k Bohu a národu. Znovu pocitujú jeho bozky — tie rodičovské bozky na svete najsladšie — na hlave jeho požehnávajúce ruky. A vtedy ešte vrúcnejšie oddajú sa modlitbe za zosnulých. Iných hladkajú po tvári nežné, maličké prstíky, túli sa k nim zlatá, kučeravá hlávka nevinne

sa usmievajúceho dieťaťa — nerozvitý to púčok ružový. A iní zas dojemne si šepkajú s verným druhom života, s pokrvným, dobrodincom, s priateľom. Posvätné sú to chvíle mohutného vnútorného pohnutia.

Je predvečer Dušičiek. Hroby na cintorínoch zdobia kvety, zelené konáriky ihličnatých stromov a plápolajúce sviečky a svetielka. A preto i malá Anička, chudobná sirota, kladie na hrob svojej matere to najkrajšie, najžiarivejšie svetlo — svoje srdce.

V cintoríne.

Bolo smutné novembrové popoludnie. Po oblohe ťahaly sa ťažké olovené chmáry a husto clonily slnko. Zem, biela, zimná v tichosti odpočívala. Ada vybrala sa von, aby zahнала trudné myšlienky.

Kráčala rezko. Pod podpätkami jej vŕzgaly hviezdičky snehu. Išla sama. Mimovoľne zabočila na cestu do cintorína. Chýlilo sa k večeru, preto tadiaľ nešiel nikto. Všetko bolo opustené. Len vietor hvižďal. Holé stromy, olúpené o živú zeleň, kývaly sa sem a tam, pukaly a prašťaly, svíjajúc sa bôľami smrti.

Ada otvorenou bránou vkročila do cintorína. Tu zdalo sa všetko ešte pustejšie, nemé. Všade, kam oko padlo, pokojne ležaly väčšie-menšie kopčeky, príbytky tých, ktorí už spia svoj večný sen. Kopčeky prikrývaly lesknúce sa biele perinky a z nich vyrastaly páperím zdobené pomníky, oznamujúce ľudstvu mená pomínutých a chcejúce niekoľkými slovami, vrytými do kameňa, zavďačiť sa zosnulému — no mŕtve telo už zašlo za brány cítenia a kamenné slová staly sa iba balzomom úľavy pre rozžalostené duše pozostalých. Tu i tam zjavil sa aj čerstvý kopček, kde príroda ešte nestačila premeniť tmavú hlinu, a kde zvädnuté a zmrznuté kvety vencov boly symbolom nedávno odohravšej sa väčšej tragédie.

V cintoríne Ada blúdila chodníkmi, až napokon ocitla sa v najodľahlejšom jeho kúte. Tu upútal jej pozornosť neobyčajný zjav. Stará, v čiernom odetá pani, so sklopenými očami a tvárou zbrázdenu útrapami života stála pri hrobe, kde na snehu skvela sa čerstvá červená ruža. Bol to dojímavý obraz — dotkol sa Adinho srdca. Ženská jej znázorňovala žiaľ, biely

hrob nedokončenú knihu, červená ruža lásku, krv túžby, predzvesť tichého šťastia.

Ada sa zastavila neďaleko panej, nechala ju chvíľku rozjímať, a potom z akéhosi nevyspytateľného popudu, stahujúceho jej hrud' súcitom, prihovorila sa k nej. Pani vlúdne odpovedala a na veľkú Adinu radosť vyvinul sa pomaly medzi nimi úprimný rozhovor. Cestou domov sverila Ade svoje tajomstvo.

„Je to už dávno — veľmi dávno“ hovorila. „On bol mladý, ja 17-ročná. Mali sme sa radi. No život jednou rukou dáva blaženosť, druhou seje žiaľ. Pre ľudskú neprajnosť a zlobu sme sa rozišli. Roky prechodily, ale v našich srdciach ostala rozpomienka. Pred nedávnom vrátila som sa do rodnej krajiny a zistila som, že on umrel. Naša mladosť sa minula — vytekla ako prúd bystrej vody do hltavej priepasti márneho túženia. Zostarli sme oba, oheň našich očí vyhasol, vlasy obsadila srieň a v dušiach utkvel smútok. On odišiel — ja so svojim žiaľom ostala som ešte tu. Potešuje ma viera, že onedlho sa sídeme tam, kde niet zla, nešťastia, kde niet sebeckých ľudí, rozlúčok, ale kde panuje večný mier a láska. Na jeho hrob kladiem dôkaz tej viery“.

Stály na rohu ulíc, kde rozchodily sa ich cesty. Okolo nich zúrili mrazivý vietor — zimný, krutý sťa dych stuhnutej smrti. Pravica panej spočívala v Adinej, a ich prsty sovrelly sa v oddané priateľstvo. Veď ich duše spojoval jednaký bôl, jednaký život, jednaký osud.

Na sklonku.

Bol nevlúdny večer vo februári. Je to čas, keď príroda neposkytuje človekovi pôžitok príjemného počasia, možnosť nádherných prechádzok, dar krásnych mesačných nocí a vône kvietim pokrytých stromov. Preto človek vyhľadáva iný spôsob zábavy a rozptýlenia. I Ľuba obrátila sa k výtvarom ľudskej vymýšľavosti a našla kaviarne, divadlo, kiná.

Ale čmudom i dymom zatiahnuté kaviarne a divadlo s kusom nie práve najlepším ju nelákaly. Ostalo teda len kino. Kino — nemala ho Ľuba rada, a jednako má ono svoje výhody. Kino za človeka myslí, cíti. Od ustátého tela, ktorému i najmenšia námaha je príťažká, a od prepracovaného mozgu, neschopného ďalej sa napínať, ono nežiada nič. Telo pokojne sedí, myseľ je skoro bez činnosti. Pracujú iba oči, a človek najde odpočinok.

Ľuba kúpila lístok a sadla si. O krátko na bielej opone rozmihaly sa čierno-šedivé postavy, a Ľuba sledovala pohyby hercov a meniace sa čierne písmená.

Ale zrazu z tichého jej pokoja vyrušil ju nežný ženský hlas a Ľuba začula slová: „Drahý, zdá sa, že tento kus sme už videli, pravda?“ „Ja si to tiež práve myslím. Ale nech — len keď sme spolu“, odpovedal tlmený mužský hlas, a zostrený Ľubin zrak videl, ako mužský pritisol malú ženskú ruku k svojim perám. Vtom svetlo na opone sa zablysklo, lúč jeho žiare padol na tváre dvoch shovárajúcich sa a osvietil ich. Na veľké Ľubino prekvapenie boli to starci iste vyše šesťdesiat roční, veď na hlavách oboch sedely šediny.

Ľuba začala rozmýšľať o tých dvoch ľuďoch. Akí sú šťastní, akí blažení! Aká to láska, ktorá prestojí

búrky možno i tridsaťročného spolužitia, a napokon sta hviezda víťazne skveje sa na šedivej, traslavej oblohe, zdobiac a zpríjemňujúc večerný život, chýliaci sa k večnej noci. Aký to čestný mužský, ktorý po takej dlhej dobe — hoci dni ich bujnej mladosti sa už dávno minuly — zbožňuje svoju ženu tak, ako ju miloval prvý deň svojej veľkej lásky.

To už nie je láska — je to niečo viac. Je to vďaka šľachetného srdca. Ona dobrá, nežná, milá, starostlivá, obetavá, pracovitá, trpezlivá, usilujúca sa pomôcť mu s bremenami každodenných útrap. On vedomý, čím mu je v živote, chce ju odmeniť aspoň úprimnou vďačnosťou.

Luba zabudla na dej — zabudla, že je v kine. Ale bola spokojná. Presvedčila sa, že hoci nevdak svetom vládne, sú ešte tiché, osamelé oázy, kde hojne rastie kvieťa vďaky, uznania, spravodlivosti. To presvedčenie blažilo jej dušu i vtedy, keď sa vrátila do svojej opustenej izbice.

Všetko bolo márne.

Prešla mnohými krajinami, precestovala skoro celý svet, poznala ľudí, videla ich zvyky; liezla po nebotých horách, sala vôňu jedľových stromov a ťažkým dychom vpíjala horúčavu piesočnatej púšti; kolumbala sa na zelenkastých moriach, plavila sa dolu širokými, tichými riekami, a sledovala prúdy žblnkotajúcich potokov; putovala po rovinách, ktorých zlaté obilia sa kolísaly k strmým úhoriam ako vlny oceánu; v noci jej oči pozorovali nekonečnosť hviezdnej oblohy, vo dne hĺbky priepasti a výšky snehom pokrytých vrchov a lávu chrliacich sopiek.

Zažila slávu, pri jej nohách ležal svet. Obsypávali ju darmi; kam sa obrátila, všade venovali jej pozornosť; každý sa jej koril, vence i vavríny obopínaly jej čelo.

Bohatstvo bolo jej; čo oko zažiadalo, to peniaze jej daly, nebolo jedinej túžby, ktorú by jej ony splniť nemohly; šaty, koberce, obrazy starých povestných majstrov, umelecké diela zlata, drahokamov a slonovej kosti, palác, služobníctvo — všetko bolo jej.

Za tajomných nocí a vône ruží, keď mesiac oblieval zem lahodným svetlom a teplučký vánok pohrával sa s jej kaderami a dotýkal sa jej líc, poznala horúce bozky a pevnú náruč mužskú.

Všetko, čo jej mohol svet dať a ukázať, zažila a videla. Jej zlatú hlavu zarastajú už šediny a moch staroby pokrýva jej vychudnuté, zožltnuté telo. A jednako v jej duši je ešte vždy bôľno, clivo — prázdnota sedí v jej srdci a zrkadlí sa i v jej sklamaním zakale-

ných očiach. Prežila život, vypila ho do dna, ale to, čo hľadala, nenašla. Veď kdeže je ten pocit blaženosti, za ktorým putovala? Nenašla ho, a teraz musí sa bez neho vrátiť tam, odkiaľ prišla. Všetko bolo márne — márne hľadala ho na tomto svete.

Najkrajší dar.

Bol Svätvečer. Na čistej, strieborno-sivej oblohe nebolo obláčka, len pri mesiačku túlilo sa niekoľko bielych ovečiek, ako kedysi na poliach betlehemských. Hviezdy chvely sa neobyčajným, ba zázračným jasom. Vetrík sa ani nepohol. Ticho bolo, posvätné, pokojné ticho. A v tom velebnom tichu niesla sa vzduchom melodia sladká, radostná. Anjeli za zvukov svojich zlatých hárf oznamovali svetu, že sa narodil Kristus Pán.

Hlas anjelov, ktorý na zemi spájal sa s hlaholom kostolných zvonov, počúvali ľudia sťa začarovaní. Ich oči svietily ako sklenené gule na vianočných stromkoch, a boly mäkké ako striedky čerstvých koláčov, ako topiaci sa vosk zapálených sviečok na stole. Ľudské duše toho večera boly biele — belšie, ako hocikedy v roku — biele ako práve padlý sneh, biele ako oplátky. Ľudia vítali malého Ježiška — slávilí radostné Vianoce.

No, nie všade panovala tá čistá šlachetná radosť. Bola len u dobrých ľudí. Zlí sa vo Svätvečer alebo neradovali, alebo radovali sa hriešne. Mali na stole bohaté jedlá, mali sviatočné šaty, ale v ich srdciach nebolo lásky k Pacholiatku, nebolo kresťanskej lásky k bližnému. V nich bola falošná, sebecká radosť, vnuknutá zlým duchom, ktorý v nej sa kochal a odmeňoval sa peklom.

Taká hriešna radosť bola i u Zvarov — v domci na kraji zapadlej dedinky hornej Oravy. Jeho gazda, Ďuro Zvara, pred tromi rokmi odišiel do Ameriky za kúskom chleba. Doma nechal ženu a svojho malého synka, Janka, od prvej manželky, ktorá mu umrela na su-

chotiny, keď Janko bol ešte v perinke. Žialil Zvara za dobrou ženou. No, bližšej rodiny nemal, sám staral sa o chlapca nemohol, i oženil sa s mladou vdovou, ktorá mala vlastné dve deti. Potom, o niekoľko mesiacov, vybral sa do cudziny, spokojný, že našiel svojmu dieťaťu mat.

Lenže veľmi sa sklamal Ďuro Zvara. Nová žena nebola jeho dieťaťu matkou, ale ozajstnou macochou. Chlapec bol jej na ťarchu, nenávidela ho, ničoho mu nedopriala, bájala ho, nedala mu jesť. Peniaze, ktoré Zvara domov posielal, vynakladala na svoje deti, a malý Janko vo vlastnom otcovskom dome ani spať nesmel.

Neobmäkčilo sa srdce macochino ani vo Svätvečer. Malý Janko ležal v maštali na hrbce slamy. Vyhnali ho tam hneď, keď sa začínalo stmievať, aby ani len pohľadom nezúčastnil sa v prípravách k slávnostnej večeri a ozdobe vianočného stromka. Trpel hladom, tieľko jeho zakrývaly handry. Zima bola krutá, a Janko čím ďalej väčšími sa triasol. V nohy a v ruky ho oziabalo, meravely mu. Domov sa bál ísť — i tak by ho macocha zas vyhodila. A potom akosi do spania mu išlo. Schúlil sa ešte na menšie kľbko, a usnul.

Ježiško, ten dobrotivý Ježiško, ktorý nadovšetko miluje nevinné deti, poľutoval opusteného chlapčeka. Vošiel do maštale — veď sám sa z lásky k ľudstvu v maštali narodil — a pohladil chlapca. Ako dar, ten najkrajší dar na celom svete, priviedol mu jeho matku. Tá nežno vzala svojho synka do náručia, privinula ho k sebe, vybozkávala. A potom pomaly vznášala sa s ním vyššie a vyššie. Janko sklonil hlávku na matkine prsia a blaženo sa usmieval.

Minula poľnoc. Na nebesách chór anjelov ešte vždy spieval. Ale teraz už bol medzi nimi i Janko, ktorý z celého svojho srdiečka tešil sa radostným Vianociam

V Svätvečer.

Na úpätí strmého, vysokého vrchu, v tichom údolí, na konci malej dedinky Podskalia, vzdialenej a odrezanej od ostatného sveta, žil Peter Záhora so svojou manželkou Annou. Boli to dobrí, spravodliví, pokojamilovní Iudia, ktorí prácou a príkladným životom zachovávali prikázania Božie. Ich malý domec, postavený na návrší, odkiaľ pozeral dolu na tichý život, plynúci v dedinke, v svojej skromnosti a poníženosti uťahoval sa do ulice, sta by i on usiloval sa súhlasit so svojimi obyvateľmi.

Už desať rokov žili Peter a Anna v stave manželskom, a celý ten čas najvrelšou ich túžbou bolo mať potomka — potomka, ktorý by prijímal od nich dobrotu, sálajúcu z ich zlatého srdca, ktorý by sa o nich staral, keď staroba oberie ich o silu, a ktorý by bol ich útechou v časoch strasti. Zdalo sa však, že tej radosi sa nedožijú. No, jednako, raz s rumeňom na líci Anna oznámila svojmu mužovi, že stane sa matkou. Peter sa nesmierne potešil tej zvesti, Annu ešte väčšmi miloval a uctil, venoval jej i tie najmenšie pozornosti lásky, ktoré mu ona vždy odmeňovala milým úsmevom šťastnej ženy, na bledej tvári ktorej zrkadlil sa blažený cit materinstva, žiariaci i z jej veľkých modrých očí.

Tak prechodil deň za dňom, pomaly sa ťahajúc ako karavána na nekonečnej, horúcej púšti. A ako tu karavánu vedie nádej, že dosiahne cieľa, posilňuje a dodáva jej odvahy prekonať všetky príkoria unavujúcej, dlhej cesty, tak i Annu, i pri všetkých útrapách nastávajúceho materstva, uspokojovalo to vzácne presvedčenie, že byť matkou je najväčšie blaho ženy.

Priblížil sa deň Štedrého večera, a stalo sa, že vtedy Anne nastala ťažká chvíľa. Ženské, opatrujúce Annu, poslaly Petra von; vybral sa do lesa po vianočný stromček. Potešoval sa, že keď sa vráti, bude po všetkom trápení, a Anna bude blaženou matkou, on šťastným otcom. Išiel, ale cesta bola ďaleká, sneh vysoký, lebo celý deň husto sa sypal z oblakov, i ťažko mu bolo brodiť sa v ňom. No, jednako len išiel, pozvudzovalo ho povedomie, že už bude mať pre koho stromček krásliť, pre koho naň červené jabĺčka, pozlátené orechy a koláčky vešať. V duši rozlievala sa mu nevinná radosť a jej teplota naplňala mu hrud'

Blúdil po lese, a keď našiel stromček, ktorý sa mu zdal najkrajším, soňal ho, a tonúc v sladkej predstave, s drahým pokladom pod ramenom, poberal sa domov. Radostná predtucha zrýchľovala jeho kroky, chcel bežať, ale keď prichádzal k domcu, bol už súmrak. Z jeho oblokov padal na striebřistý sneh podivný prúd svetla, ako ohromný zlatý výkřičník na bielom poli, volajúci do sveta nevedno čo. Zachvel sa pri pohľade na domec, a plný strachu s trasúcou sa rukou a s úzkosťou v duši pomaly otvoril dvere. Ticho vošiel. Jeho matka, ktorá už niekoľko dní strávila pri Anne, shrbená stála v rohu izby, na posteli ležala jeho Anuľa, bledá, nehybná, ale s pokojným, ľahkým úsmevom na tvári, a v kolíske, ktorú sám bol už vopred zhotovil a vyrezanými a maľovanými motívmi ozdobil, bolo čosi maľučké, ružové.

Peter nežno prišlo k posteli. Chcel pobozkať ruku tej, ktorá s toľkou bolesťou dala mu potomka. Perami tíško dotkol sa jej ruky, a tu hrôza ho prešla, zdesil sa, skoro zmeravel. Chytil Annu, potriasol ňou, ale Annino telo bezvládne kleslo na podušku. Zúfalá bezmocnosť ho zachvátila, žiaľ sovrel mu srdce. Hodil sa na kolená a bozkával už chladnúce Annine líca. Potom dlho nehybne kľáčil pri posteli, napokon vstal a rukou nežno privrel viečka na tie oči, ktoré kedysi

tak výrazne na neho pozeraly, ale ktoré teraz uprene hľadely kamsi do diaľky, kamsi do neznáma, kam ani jeden žijúci svojím pohľadom nedosiahne. Bol to jeden z posledných skutkov vďačnosti a lásky, ktorý jej mohol preukázať za to, že pre neho, pre jeho dieťa obetovala svoj život.

Potom sa nahol nad kolísku. Vzal to drobnučké stvorenie do náručia a hlasito zaplakal. Horúce slzy padaly na maličkú, nevinnú tváričku dieťaťa. Boly to slzy utrpenia, zanechajúc v duši hlbokú, krvácajúcu ranu.

Dlho chodil Peter s dieťaťkom v náručí. Bôľ otupil všetky jeho smysly, v akomsi bezvedomí, stále čosi mumlajúc, bez cieľa prechádzal sa po izbe. Ľudia, keď sa po polnoci vracali z kostola, videli, ako ešte vždy tak kráča a maličké dieťa k sebe túli. Podskal'anov sa veľmi dotkol ten obraz, na ich dušu tiež zaľahla pochmúrnosť a sklúčenosť, ktorou sa teraz Petrova chalúpka lišila od ostatných v dedinke. Vedeli, čo sa stalo, cítili i oni ten smrteľný chlad, vanúci z toho domca, i na nich dorážal ten nemý, čierny tieň, ktorý sa tak nečakano medzi nimi zjavil. Preto nikto z nich neodvážil sa vkročiť dnu. Prešli bojazlivo popri domci, prežehnali sa, a zašepkajúc: „Svetlo večné nech jej svieti“, ponáhľali sa domov, aby v skrúšenej tichosti oslávili Syna Toho, ktorý je Pánom života a smrti.

Žiara hromničnej sviece horiacej pri mŕtvej padala na biely sneh a zmenila ho v množstvo trblietajúcich sa drahokamov, jagajúcich sa ako tie slzy, ktoré v kmite žltého plameňa stekaly dolu Petrovým lícom. A pruh toho svetla žiaril do temnoty, až utonul v svite nového rána, ktorý vzal ho na svoje zlaté lúče a niesol ho vesmírom od jedného sveta k druhému, všade zanechajúc v dobrých srdciach ľudstva, sťa rosu na kvete, pocit úprimného zármutku.

* *

Prešiel dlhý, ťažký rok, bol zas Štedrý večer. A znova napadol sneh a ponoril temné chalúčky Podskalánov, vyčnievajúce z neho, že im len krovy bolo vidieť, v posvätnú náladu. Ich ostré črty, zahalené do mäkkej pokrývky, sa zjemnily a súladne splývaly s obkľučujúcou belosťou; malé oblôčky sťa dve ohromné žiarivé oči hľadely na úzke chodníčky, prekopané v snehu, a z malých chumáčov tvorily lesknúce sa kryštálky najrozmanitejších farieb. Bola to žiara očí nevinnej radosti, pochádzajúca z Iudu, ktorý sa v chalúpkach tešil príchodu Krista — spieval piesne, pre svoje deti zdobil vianočné stromky, rozdával dárčky, a inými krásnymi skutkami a starobylými zvykmi zachovával pamiatku betlehemskej svätej noci. Celé Podskalie plesalo, bolo nadchnuté tou radostnou láskou, ktorá soslala na svet Vykupiteľa.

I v dome Petra Záhoru panovala sviatočná nálada. Útulná izbička bola vybielená, na stole v plnej svojej nádhere vypínal sa utešený zelený, bohato ozdobený stromček. Na ňom skvela sa, ako pred rokom, keď oznamovala svetu skon jeho ženy, jediná, svojou belosťou až zarážajúca svieca. Peter stál pri stromku, držiac v náručí svojho malého synka, ktorý štebotajúc vystieral rúčky za plápolajúcim plamienkom. Na chvíľku slzy zaperlily sa v Petrových očiach, užšie privinul k sebe dieťa. Teplé rozpomienky na dobrú Anuľu mu v srdci zas ožily.

Zrazu z blízkeho kostola zavznel hlahol zvona. V diaľke ozývaly sa anjelské hlasy: „Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle“. Spev prenikal du ľudských srdc, a nad Podskalím zavládol pokoj — pokoj s Bohom, pokoj so spolubližnými, pokoj vo vlastnom svedomí. Dušou ľudskou rozliehala sa posvätná, skoro zázračná radosť, a ľud, zabudnúc na strasti každodenného života, akoby jedným mohutným hlasom zveleboval Boha. Modlitba vychádzala z naj-

tajnejších hlbín duše, bola úprimná, prostá ako ľud sám.

Pokoj našiel ozvenu i v duši Petra Záhoru. Čosi nevyspytateľného ho ovládlo, preplnilo jeho nábožné srdce, a on, klaknúc si, skrúšenými a oddanými slovami vyriekol to, čo za celý mučivý rok vykryštalizovalo sa v jeho vnútri. „Dobrotivý Bože“, modlil sa vrúčne, „je deň pamiatky narodenia Tvojho Syna, ktorého si soslal na zem, aby sa na kríži obetoval. Tým chcel si naučiť i biedne, hriešne ľudstvo, že len v poslušnom obetovaní a dôvere v Teba spočíva pravý smysel života. Odpusť mi, že som niekedy v svojom zúfalom žiali reptal proti Tebe, reptal proti svojmu ťažkému údely. Dnes som so životom smierený, lebo v ňom poznal som Teba. Viem, že si mi vzal Annu, aby si i mňa priviedol na cestu, aspoň na chvíľu poznať a nahliadnuť do nevyspytateľných Tvojich riadení a uspokojiť sa svätou vôľou Tvojou, ktorá jedine zabezpečuje blažený pocit šťastia. Lebo po sklamaní sa v zdanlivých našich pokladoch v tomto pozemskom blúdení zrodila sa v mojej duši láska, láska k Tebe, láska k všetkému, čoho si Ty pôvodcom. Dal si mi dožiť sa radosti, ktorá bola vykúpená smrťou milovanej manželky. Miloval som ju, milujem i Teba. Tým väčšia je tá láska, lebo si ma neobyčajne vyznamenal, neobyčajne veľkú obeť odo mňa žiadal. Buď teda milosrdný k tej, skrze ktorú sa mi toho vyznamenanania dostalo, a dopraj jej ľahké odpočinutie“.

Minula noc. U Petra Záhoru bola tma, svieca už dávno dohorela. Peter, pohrúžený v sladký sen, privinutého k sebe držal malého synka. Na jeho tvári zračil sa výraz blaženej spokojnosti — sníval o Anne, a synček o sviečke, ktorá tak krásne na stromku horela, ale ktorej sa dotknúť nemohol.

A znovu, ako kedysi, nad svetom sniesla sa báj tichej, svätej noci. Akási neobyčajná žiara s výšin

padala na zem, pokrývala všetko mäkkým svetlom a premieňala ju v nebeský, čarokrásny raj. Lhký vetrik povieval, dotýkal sa anjelských hárf, a sladkými zvukmi ich strún ukolievaval rozčítané ľudské duše. A vtedy nad Záhorovým domkom jedna hviezda — viac ako ostatné — kmitala a svojím láskavým očkom strážila nad dvomi bytosťami, ktoré dolu v malej chalúpke pokojným spánkom odpočívaly.

Pokoj ľudom dobrej vôle.

Vladimír Sýkora, hoci len 35-ročný, bol skromný, utiahnutý samotár, ktorý sa často uzavrel do seba, vyhýbal sa spoločnosti a niekedy aj celé dni neprehovoril slova. Źil svojím tichým životom v zapadlej uličke veľkého mesta, z čoho, to ľudia nevedeli. Mnohým sa zdalo, že zanevrel na celé ľudstvo, ba na celý život.

A jednako Sýkora mal čosi, čo ho blažilo, čo mu bolo najdrahším pokladom na svete. Boly to jeho husle, na ktorých denne hrával. Tie plakaly, keď on plakal, a neradovaly sa, keďže on sa nikdy neradoval. Lebo aj keď sa niekedy usmial, čo bolo zriedka, bol to skôr úsmev bôľu ako radosti. Rád hrával na husliach, len v nich nachádzal porozumenie. Do nich kládol svoju dušu, nimi sa svetu Źaloval. Často dlho do noci hral. Jemné, dojímavé tóny súladne splývaly s mäkkou temnotou noci, do ktorej zapadaly, a stávaly sa tak čiastkou večného, nekonečného vesmíra.

Obyvatelia domca, v ktorom býval Sýkora, dobrí, statoční, prostí ľudia, čestnou prácou zarábajúci si každodenný chlieb, mali radi toho čudáckeho husliara nielen preto, že nikomu nikdy neublížil, ale najmä pre tie melodie, ktoré tak umne vedel vylúdiť zo svojich husiel. Uctili ho, lebo sa im zdalo, že on najlepšie vie vyjadriť to, čo oni neraz v duši cítia. Hrával o túžennom šťastí, o nesplnených nádejách. Potom ich vedel povzniesť, oduševniť, vedel liečiť bôľe, krotiť, ukoliebavať city. Deti neraz usnuly pri sladkých jeho zvukoch, a starším často zarosily sa oči, keď tie nebeské tóny dochádzaly k nim. Ba stalo sa raz, že jednej z tých rodín ochorelo dievča. Zavolali k nej husliara, a on, vidiac, že niet jej už nijakej pomoci, hral, s celou du-

šou, s celým citom hral, až deva s ľahkým úsmevom pokojne prešla do raja, kde niet bolesti, strasti, ani žiaľu. Milovali ho tí Iudia, hoci nevedeli, že biedny Vladimír Sýkora je tým veľkým hudobným skladateľom Alexandrom Černovským, ktorý raz stane sa slávnym. Lebo jeho totožnosť poznal iba jeho nakladateľ, a ten bol mlčanlivosťou viazaný. A tak i oni i svet počúvali piesne, hrané stred tisícich svetiel veľmiest, a netušili, že ten, kto býva v tej temnej, chmúrnej izbietke, je ich pôvodcom.

* *

Nadišiel Štedrý večer. Bolo neskoro popoludní a Vladimír Sýkora, pohrúžený v dumách, sedel pri ohni-sku, na ktorom svietilo sa niekoľko červených kde-tu už zčernelých uhľíkov. Vonku bola zima, mráz na malých oblôčkoch kreslil husté, biele pralesy. Bledé svetlo vyhasínajúceho ohňa vrhalo celú izbu do záhadného pološera — postava pri peci zdala sa byť veľkým šedým tieňom, ktorej druhá podoba oveľa väčších rozmerov odrážala sa na stene. Bolo to akosi symbolické, lebo naozaj Sýkora bol len tieňom života.

Pomaly sa viac a viac stmievalo, až lúč mesačného svetla predral sa do izby cez škáru obloka, mrazom ešte nezastretú, a padol na obraz krásnej, mladej devy. Sýkora to zbadal a uprel na ňu svoje hlboké modré oči. Potom vstal a prechádzal sa po izbe. Rozpomienky toho večera boly mu neobyčajne bôľne.

Spomínal, ako sa pred piatimi rokmi vrátil zo zajatia. Práve na Štedrý večer sa vrátil, aby vtedy, keď všade panuje radosť a láska, aj on po takej dlhej odlúčenosti stretol sa s tou, ktorú jedine miloval, po ktorej tak nevýslovne túžil. Putoval, s nadľudskou silou prekonával vyskytnuvšie sa ťažkosti, aby len čím skôr sa k nej dostal, milo ju prekvapil. Prišiel do mesta až k domu, kde bývala. Vošiel a trasúcou sa rukou zazvonil. Otvorili, ale keď sa pýtal na svoju Marušu, oznámili mu, že sa vydala.

Zprvu stál, sťa by nebol dobre rozumel. Až o chvíľku ako blesk šibol mu umom význam tých slov. Zvrtol sa dolu schodmi, a od tých čias zmizol pre svet. Zanikol v svojich rozpomienkach. Snil o minulosti, ktorá bola, o budúcnosti, ktorá mohla byť, a z tých snov tvoril svoje diela.

Medzitým lúč mesiaca stále jasnejšie ožiaroval obraz, až v jeho svetle lahodný úsmev zdal sa hrať okolo deviných úst. Sýkora nemohol na ten úsmev pozeráť. Rozrýval mu ranu, ktorá i tak sa nechcela zahojiť. Preto v rozochvení sám nevediac, čo robí, pochytil kabát i husle a vybehol von.

Vonku bolo ticho, velebné ticho. Nebo žiarilo neo-
byčajným jasom, ktorý odzrkadľoval sa i na zemi v nesčíselných briliantoch lesknúceho sa čerstvého snehu. V oblokoch ligotaly sa vianočné stromčeky, pri ktorých ľud vítal malého Ježiška, a kdesi v diaľke, pred ktorýmisi domom chlapi spievali vianočné piesne. Pomaly tie sťa z výšin pochádzajúce hlasy, tá obklopujúca ho sviatočná nálada, to všetko preniklo do duše Sýkorovej a napĺňalo ju milou teplotou, rozlievajúcou sa jeho celým vnútrom. Potom nadchnutý čímisi nevyspytateľným chcel, ako vždy, keď mu hrud' citom prekypovala, sveriť sa husliam. Ale kde? A tu prišlo mu niečo na um.

Bude hrať, a to takému obecenstvu, akému ešte nikto nehral. Tí ho budú počúvať, budú mu za to aj povďační. Hej, pôjde tam, k tej žobrači za mesto, k tým úbožiakom, ktorí nebývajú v domcoch, ale v slátaných búdach, a spia na zemi v handrách a slame. K tým, ktorí nevedia, čo je v srdci pokoj, lebo ten ničí im bieda — bieda, tá ukrutná, neúprosná macocha, ktorá ich bičuje hladom a zimou. O tých sa nik nestará, o tých nik nedbá, a oni v svojej zúfalej ľahostajnosti, otupení utrpením, necítia báj tej svätej noci.

Zrýchlil krok, hnaný dychtivou túžbou úmysel svoj uskutočniť. Napokon prišiel na miesto a začal hrať.

Z brlohov kde-tu vyfahovaly sa zvedavé postavy, otrhané, vyziabte, ktoré ako kostry rysovaly sa na bielom snehu. Pomaly z dvoch-troch postáv stal sa hlúček, z hlúčku celý dav. Husle hraly čoraz dojemnejšie, a zduševnelá tvár Sýkorova bola krásna, vznešená, ako by na tento svet ani nepatril.

Ľud počúval. Pri čarovnej moci husiel zabudol na všetko, čo ho bolí. Lebo bola to pieseň o Tom, ktorý tiež v biede, v zime, v chudobnej maštali sa narodil. O ťažkom kríži, ktorý ešte pred narodením bol Mu udelený, a ktorý za ľudstvo ochotne prijal. O viere v lepšiu budúcnosť, ktorú On dal na zem, a o pokoji, o tom nekonečnom, svätom pokoji, ktorý v tej chvíli na celom svete panuje skrze Jeho obeť.

Keď skončil, chcel tak nebadano odísť, ako prišiel, ale zrazu ktosi zavolať jeho meno. Srdce mu mocne zabúšilo, lebo zdalo sa mu, že pozná ten hlas. Obzrel sa, a tu pred ním stála Maruša, krásna, pôvabná, ľúbezne sa usmievajúca. Neveril očiam. Myslel, že obraz z izbičky prenasleduje ho až sem. Chcel sa odvrátiť, ale Maruša nežno položila svoju ruku na jeho rameno a pozrela na neho pohľadom, z ktorého sálala taká hlboká, vrúcna nežnosť, že Sýkora, premožený radostným opojením, sovrel ju do náručia.

Potom dlho blúdili ulicami. Maruša mu vysvetlila, ako prišla zvesť, že padol v boji. Rodičia ju vydali za staršieho, majetného mužského, ktorý však o nejaký čas po svadbe umrel. Venuje sa rozličným dobročinným prácam. Aj teraz bola tam, kde ho našla, aby chorej vdove a jej štyrom deťom priniesla jedlo a šatstvo, a tak zpríjemnila im Štedrý večer.

Bolo neskoro. Mesto už dávno ponorené bolo v tichý spánok. Ale v jednom kostole, v temnom vnútri ktorého plamienok večného ohňa plápolal červeným svetielkom, kľáčaly dve bytosti a ďakovali Bohu za lásku, ktorú im toho večera preukázal.

Na Silvestra.

Zostarel rok, vyžil sa a dnes podobá sa svieci, ktorá dohára a smutne čmudí. Lebo je Silvester, posledný deň jeho života.

Blíži sa polnoc, dych starého roka slabne, až pomaly utíchne. Potom hodiny odbijú dvanásť osudných úderov, zvony na kostoloch ťažkým, hrobovým hlasom sa rozzvučia, v diaľke sa sirény rozhučia, rozplačú, a vzduch rozochveje sa strachom, ani keby nastával súdny deň. Vonku je zima, krutá ako nôž katov. Vietor kvíli, skučí a metá drobnými snehovými kryštálkami, ktoré v mesačnom svetle desivo lesknú sa na zemi, ako matkine slzy na bielej, voskovej tvári mŕtveho dieťaťa.

Adam neobyčajne dojatý utiahne sa do svojej izby, zhasne svetlo — len ozdoby na vianočnom stromku sa slabo ligocú v matnom šere bledej žiare chladnúcich uhlíkov na ohnisku. Spytuje svoje svedomie, svoju dušu a rozmýšľa nad sebou, nad svojím životom. Pomaly vynorujú sa mu v mysli rozličné obrazy. Sídu mu na um jeho zosnulí príbuzní, ktorí sa od neho už odobrali. Potom s vrúcnosťou v duši sa modlí, aby tí, ktorí tu ešte ostali a sú mu nevýslovne drahí, i na takto rok boli všetci sním. Ale s povzdychom si spomenie, či on sám sa budúceho Silvestra dožije.

Prídu mu na um jeho spolubližní. Tí, ktorí sú chorí, postihnutí nehodami, tí, ktorí hynú hladom a zimou. Potom opustené vdovy a siroty, nemajúce ani na potreby života. Nad každým takým bôľom sa zastaví, sám ho v duši prežije. Ó, tak rád by tým úbožiakom pomohol!

A keď najhlbšie rozjíma o trpkých údeloch svojich druhov, zrazu ukážu sa mu aj iné predstavy. Predsta-

vy tých, ktorí sú ku každému i všetkému bezcitní, a žijú len preto, aby tonuli v kalnej krútnave sebeckosti, v hriešnych zábavách, v bohapustej bezuzdnosti. Ba aj teraz im pomíne táto chvíľa prechodu do Nového roku bez pohnutia, bez vnútorného záchvevu. Adam je rozhorčený, vidí, že tí nepoznajú pravý cieľ života.

Čím viac Adam rozmýšľa, tým viacej mu je v srdci krušno. Na neho ťažko dolieha povedomie, že u veľmi mnohých panuje shon za materializmom, za telesným pôžitkom. A jednako v tom pre neho stiesňujúcom povedomí žiari ako perla na dne morskom vzácne jeho presvedčenie, že len duševné veci sú krásne, len tie trvajú večne, a tí, ktorí sa hmote venujú, aj s ňou zaniknú. Preto v duši Adamovej vzkrсне predsavzatie, že v nastávajúcom roku aspoň on bude sa usilovať byť dokonalejším. Bude viac milovať Boha, viac milovať spolubližných, ale menej milovať seba.

Ten šľachetný úmysel naplní Adamovi hrud' blaženým pocitom, a on v svojej vznešenej radosti prosí Boha, aby to vnuknutie, ktoré dal jemu, soslal všetkým na Jeho obraz stvoreným, lebo len tak nastane pre každého šťastný Nový rok.

Smrt volá.

I.

Tajomný hlas smrti volá. Počulo ho vtáctvo. Bôľne zaspievalo a odišlo na juh k teplému slncu a radostnému životu. Počul ho kúdeľ divých kačiek. Večerom rozgágaly sa v tiahly, clivý plač. Počuly ho vrany. Ovesily krýdla a žalostne blúdia po pustých poliach. Počula ho zver. Ukryla sa do jaskýň, dutých stromov a podzemných dier.

Hlas len volá a volá. Počulo ho listie na stromoch. Zvädlo, uschlo a smutno zašuchorilo na zemi. Počuly ho kvety. Stúlily svoje lupienky, sklonily hlávky, a ako princezna v detskej rozprávke naveky zaspaly. Posledné z kvetín počuly ho chryzantémy. Naplnily vzduch svojou umrlčou vôňou a tíško, celkom vedľa seba uložily sa navždy na hroby mŕtvych.

Len ďalej volá tajomný hlas. Počula ho obloha. Zatiahla sa chmármi. Po nej slnko už len ťažko vystupuje, hviezdy s nej opŕchajú a mesiac bledne. Počula ho zem a predčasne porodila svoje plody.

A tajomný hlas smrti len volá a volá. V noci hviždí do oblokov ľudských príbytkov, vo dne šepká z kútov izby. Počul ho i človek. Zatriasol sa, stípol od strachu. Bojí sa. Bojí sa, že hlas ten i na neho zavolá.

II.

Zvoní umieračik. Smutný jeho hlas vniká do nízkych, drevených chalúpok, rozrýva ľudské srdcia, bôľom kriví tváre, ústa. Do očí tisne slzy, z hrudi vydiera vzdychy. Zajde i na pusté polia, zarmúteno šelestí po holom strnisku, plače s potomkom. Tíško chveje stromami, bôľne šepká listiu, kvíli v lese tmavých

svrčín. Tráva sa mu súcitne kloní, vtáčatá krýdelkami žalostne trepecú a s chrobačou trúchlivým spevom ho sprevádzajú. Súladne zvoní i zvonky kvetov na lúkach, na holiach — všade v chráme Božej prírody.

Umieračikom dnes hovorí všetko v celom-celučičkom kraji. Presmutné tie tóny spájajú sa v mohutný chór, ktorý preniká až k nebesám.

Umrelo dieťa.

Smrť zavolala

III.

V izbe na zemi čulo baví sa dieťa. Veselo šteboce, švitorí, ako vtáča z jari — zvedavo kladie svojej mamke otázky o všetkom, čo vidí a čo berie do drobných svojich rúk.

Ale mať je chorá, preto len slabo odpovedá. Tým vrúcnejšie hľadá na svoje dieťa. Nežnými, teplými očami ho hladká, bozkáva, ich mäkkou žiarou ho žehná. Hľadá, hľadá, ako by sa nevedela naň nadostač nadívať. Tak sa lúči so svojim dieťaťom. Bezstarostnú jeho radosť nekalí svojim bôľom — slzou, smutným slovom, kŕčovitým objatím nebudí v ňom nepokoj. Ba cez svoj žiaľ sa mu usmieva. Len vtedy, keď dieťa na chvíľočku vyjde z izby, zúfale zaplače nad ním a sebou.

V izbe na zemi čulo sa baví dieťa, a jeho mať posledný raz upiera naň svoje oči.

Smrť zavolala

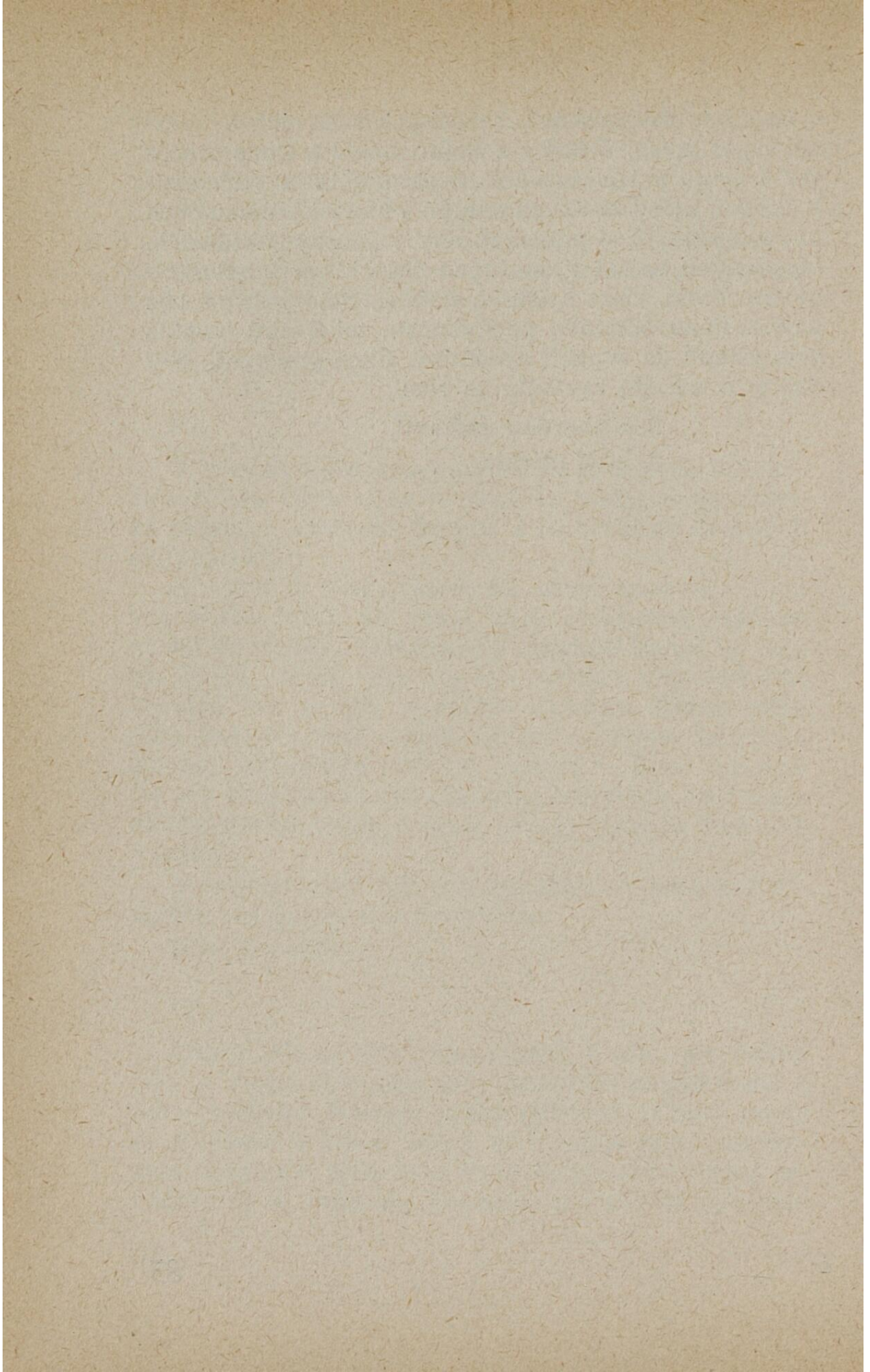
IV.

Chorý leží na smrteľnej posteli. Z jeho prs vydiarajú sa stony. Ale jeho pery ustavične sa pohybujú a prsty kŕčovite svierajú zrnká pátričiek. Chorý modlí sa skrúšene, s celou dušou, až kropaje potu ako diadem obopínajú jeho čelo. Prosí Boha, aby ho ešte nechal na žive. Prosí nie pre seba, nie aby sa pokochal

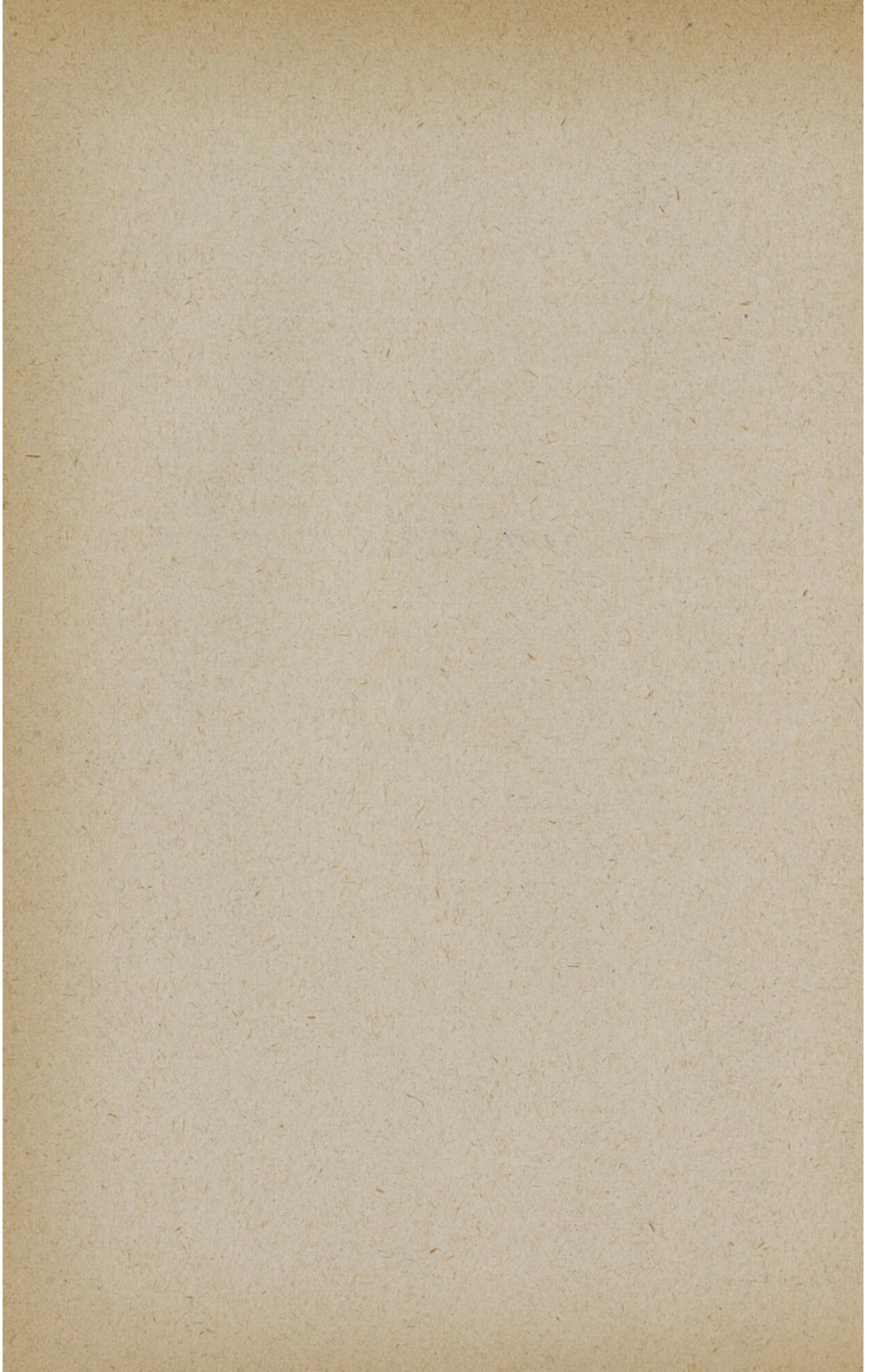
v bujných radovankách, sebeckých zábavách a telesných pôžitkoch. Z lásky k Bohu chce žiť. Chce pracovať a svoju prácu zasvätiť šíreniu úcty a oddanosti k Otcovi, ktorý všetkých miluje, a ktorý každému chce to najlepšie. Chce pracovať, aby v ľudských srdciach, ohrozených najmä v dnešných časoch hmotárstvom a neverectvom, viera Kristova stala sa čistá, vrúcna, bez najmenšieho odtienka pochybnosti, taká, akú Kristus sám vstúpil do svojich apoštolov. Chce pracovať, aby dobro, a nie zlo zavládlo na zemi.

Boh chorého uzdravil.

A smrť utíchla.

V ZÁTIŠÍ.

Vnuknutie.

Vlhko, nepríjemne, zima je vonku. Kraj ako by bol postihnutý smútkom. Aj obloha naň tmavo hľadí cez šedivé, hmlisté chmáry. Mdlá, melancholická tá nálada preniká i do mojej izby, kde ju oživuje iba praskot a blk dreva na ohnisku.

Som sama. Cítim, že písať by bolo treba. I usilujem sa. Ale dušu moju útrapy zgniavily, a tých niekoľko biednych myšlienok, ktoré mi ostaly, kotúľa sa ako kamienky po svahu do hltavých vôd každodenného života. Nemôžem ich zachytiť, nemôžem ich sústrediť, nemôžem . . .

A! jednako chcem písať! Chcem aspoň to na oltár národa položiť. I vrúcne sa modlím o soslanie Ducha svätého, o pokoj, o silu.

A, hľa, Boh. ten nekonečne dobrý Boh, i teraz ma vyslyšal.

Ako tí maličkí.

Dieťaťu je svet krásnym, prekrásnym, zlato-ružovým rajom. Každá najmenšia maličkosť ho rozraduje — či to poľné kvieťa, či tie pestré farby rozličných predmetov, či to milé slovo. A potom, veď Ježiško s anjelikmi nosí mu bohatý stromček, ovešaný sklenenými gulami a striebornými reťazami, podeň kladie mu rozmanité hračky. Zajačik oblokom pricupká do jeho izbičky a postaví mu na stôl farebné vajíčka a čokoládové podoby seba, ovečky i kuričiek. Bocian, ktorý má obrovské hniezdo na komíne, dáva dieťaťu do daru živé bábičky — brata, sestričku, kamarátov. Bábičky nosí bocian z ďalekého močiara, kde sú i veľké vodné lalie so širokými, ploskými listami, na ktorých malé, zelené žabky veselo si krkajú.

Šťastné, veľmi šťastné je dieťa, lebo čisté, nevinné jeho srdiečko nepozná pochybnosť, nepozná nedôveru.

My, dospelí, nie sme šťastní. V našom hmotárskom svete, opradení sieťou denných starostí, cítime len to, že dary k Vianociam a k Veľkej noci kupujú sa za peniaze, v pote tvári ťažko zarobené. My vieme len to, že deti sa v bolestiach rodia, že človek musí bojovať i o tú poslednú skyvu chleba, že je len tým, čím sa stane svojou úmornou prácou, mučivou trpezlivosťou, sebaobefou. My cítime, že život je zlý, biedny a človek ešte biednejší.

A jednako i my dospelí sme deťmi — deťmi Otca nás všetkých. On nás obdarúva nielen na výročné sviatky, ale denne. On nám pomáha, plní naše prosby. On urobil človeka nie otrokom, ale pánom zeme. No, my sa nevieme tešiť Jeho darom, neuvedomujeme si,

že všetko, čo máme, je vlastne len od Neho, nevieme si oceniť Jeho nekonečnú dobrotu, Jeho milosť.

A to preto, že viacej viery nám treba, viacej úprimnej, oddanej, žiarivej viery malého dieťaťa — viery v Boha, v bližného svojho, v seba samého.

Velkonočná modlitba.

Velký si, Bože. Po oblohe rozsievaš svety, skvejúce sa na nekonečnom Tvojom poli, ako trblietajúce sa drahokamy na sivom zamate. Nad tými svetami vládneš. Požehnávaš ich krištáľovými kvapkami rosy aj dažďa, zohrievaš slnkom a v zime prikrývaš bielou perinkou. Na úsvite zapaluješ ich zory červenou farbou a večer zahaľuješ ich tmavým závojom. Ty ustaluješ na nich príliv a odliv mora, závratnú výšku hôr a priepastnú hĺbku dolín. Lebo pre Teba nič nie je nemožné. Si Všemohúcnosť sama.

U nás teraz prebúdzáš prírodu z jej dlhého sna. Vdychuješ život do najmenšieho semienka. Znova dávaš lístkom ich sviežu zeleň, stromy pokrývaš bieloružovým páperím, ktoré čochvíľa lupienok za lupienkom pomaly spúšťať sa bude k zemi. Kvetom vraciaš ich hravú pestrosť a sladkú vôňu, vtákom bystrý let, chrobači radostný bzukot, lesom tajomný šum, potokom bublajúci žblnkot, vánku hodvábnu mäkkosť. O všetko sa staráš, i o tých najnepatrnejších.

Preto dnes, keď uprostred toho všeobecného vzkriesenia slávime aj pamiatku zmŕtvychvstania Tvojho syna, slávneho Jeho víťazstva nad smrťou a peklom, vrúcne Ťa prosíme, aby si priviedol i nás, ľudí, k novému životu. Aby si zobudil v nás lásku k všetkému, čo je dobré. Tú lásku, ktorú si sám vstúpil do našich srdc, ale ktorá, otupená rúhavým shonom po hmote, vyhásina a neistým, mdlým krokom vedie nás životom. Vysloboď nás, ó, Bože, z tej chladnej ľahostajnosti, vzkries z driemot klamného omámenia, aby sme aj my z mŕtvoty vstať mohli!

Vzkriesenie.

Bolo to dávno. Zima zúrila, hvižďala a sekala ostrými zubami — konala zhubné dielo na prírode. Ale prišla jar a zahнала zimu. Prebudila, vzkriesila skrehnutú prírodu a tá tešila sa novému životu, žiarila radosťou, jasala. Jej záhrady sa zelenaly, kvetmi prekvitaly.

Tej jari Kristus chodil po zemi. Mäkkými očami hľadel na rozvíjajúcu sa prírodu. Ale hlboký smútok sedel Mu na duši. Vedel, že tí, ktorých Jeho Otec stvoril na Svoj obraz, nepoznajú krásu vzkriesenia, ani len nádeje na vzkriesenie nemajú.

Kristus si vzdychol. Cítil, že Jeho čas nadišiel. No, s ťažkým srdcom si uvedomil, že len veľkou obeťou môže do ľudstva vstúpiť nový život. I modlil sa, aby ináč zadostučinené bolo Božej spravodlivosti. Ale Boh kalich od Neho neodvrátil, a Kristus pokorne podrobil sa Jeho svätej vôli. Prijal smrť na kríži.

Od tých čias i ľudstvo sa teší svojmu vzkrieseniu. Lebo každú jar na Veľkú noc pri Božom hrobe oblečie sa do rúcha najkrajších ctností.

Hyacinty.

V kostole pod krížom stoja hyacinty. Sú krásne ako láska, ktorú predstavujú. Sú biele, čisté, nevinnosť z nich žiari ako svetlo z nebies. Hlávky majú pokorne sklonené k zemi — vydychujú nežnú, sladkú vôňu, aby ňou sta kadidlom vzdávaly úctu Vykupiteľovi sveta. Zavše rozkolembajú svoje strieborné zvončeky ako miništrant pri pozdvihovaní, potom maličkými svojimi ústočkami oddano spievajú velebné hymny a šepkajú modlitby.

V kostole pod krížom stoja hyacinty. Ale rozumie ich len Boh a tí, ktorí práve prijali Telo Pána.

Boh a člověk.

Boh stvoril oblohu nebeskú, vdýchol jej azúrovú farbu, zasadil do nej brilianty hviezd, mesiaca a slnka, ozdobil ju bielymi ružicami bavlníka a dal ju človekovi, aby pohľadom na ňu sa nadchol, povzniesol.

Dal človekovi polia, lúky, lesy, hory. Naplnil rieky rybami, vzduch vtáctvom, zem zverinou, rastlinami, najdrahocenejšími kovmi, a to v tvaroch najrozmanitejších, farbách najpestrejších, vôňach najľúbeznejších. Urobil ho pánom nad živočíštvom. K nohám nakládol mu kvety, do náručia žezlo z tučných klasov obilných, na hlavu položil vavrínovú korunu. Osviezuje ho rosou, ovieva vánkom, hreje slnečnými lúčami, chladí vetríkom. Napája ho, kŕmi.

Dal mu život, chápaný rozum, reč, dve silné práce-schopné ruky, nesmrteľnú dušu, množstvo najkrajších citov. Dal mu otca, mať, priateľov, dobrodincov. Dal mu lásku — deti.

Všetko, čo je na svete, mu dal. Ba i Svojho Syna na kríži mu obetoval.

A člověk, keď mu príde čo len niečo z toho vrátiť Bohu, zabúda a odpláca sa zlom.

Za hviezdou.

Skoro pred dvetisíc rokmi trom mudrcom-kráľom na Východe zjavila sa hviezda veľká, čistá, jasná. Ostatné hviezdy, slnko a mesiac tvorily dvor okolo nej, a ona štedro rozlievala svoje nadprirodzené svetlo na všetky nebeské telesá. Traja mudrci zázračnú hviezdu nasledovali a našli Ježiška. Z lásky k Nemu viedli zbožný život a stali sa svätcami.

Od tých čias i nám svieti hviezda, hviezda zo všetkých najzázračnejšia. Svieti vo dne v noci a svojim jasom ukazuje nám správnu cestu životom, osvetľuje úzke, tmavé, často tajné chodníky pochybnosti, nerozhodnosti. Teplým, mäkkým svetlom zohrieva nás v utrpení, chorobe, je nám majákom vo víre duševných búrok, útechou v nešťastí, záchranou v nebezpečenstve. Dáva našej duši pokoj, blaženosť, spásu.

Hviezda tá každého roku novým a jednako takým starým, večným plameňom zažiarí na Vianoce, aby čo najhlbšie prenikla do sŕdc ľudských. Je to hviezda viery, a my v duchu sv. troch mudrcov oddane a s radosťou ideme za jej svetlom.

Radostne zvonja zvony.

Radostne zvonja striebriaté zvonce ľalií a nežne hladkajú sväté nohy Máriine. Sladko zvonja i belostné zvončeky hyacintov na oltári Božieho Stánku a štedro rozsievajú ľúbeznú vôňu.

Radostne zvonja zvony na kostolných vežiach. Ich hlahol nesie sa vzduchom a spája sa so spevom anjelov. Celým vesmírom ozýva sa nebeská symfonia — hviezdy v jej čarovnom rytme blaženo kolembajú svoje hlávky.

Radostne zvonja zvony ľudských sídc. Zvučia dokonalým súladom šťastia, lásky, vďačnosti.

Lebo dnes narodil sa Spasiteľ.

Vianočný stromček.

V izbe žiari, ligoce sa vianočný stromček. Ticho stojí, ani konárikom nepohne. Rozširuje pokoj, aký v prírode a celom svete panoval tej svätej, zázračnej noci skoro pred dvetisíc rokmi.

Láska sála z vianočného stromčeka. A láska budí lásku. V jeho blízkosti ľudia sú si najbližší. Nežno sa ťúlia k sebe. Nepriateľa pomínie hnev, ruka najde ruku, odpovie na stisnutie. Srdcia sa roztvorí, a v duši je mätko, teplo, milo.

Radost, taká úprimná radost je pri stromčeku! Deti tešia sa jeho trblietavej kráse, cukrovinkám a plápolajúcim plamienkom farbistých sviečočiek. Dospelí zabudnú na každodenné starosti a trápenia. Tešia sa z radosti detí, tešia sa prítomnosti. Sú šťastní, blažení. A všetci tešia sa príchodu Toho, pre koho tak nádherne skvie sa stromček a Komu zasvätený je tento najradostnejší deň v roku.

Čosi povznášajúceho má v sebe vianočný stromček. Je kus zdravej, jasnej hory. Ale nielen to. Je v ňom čosi duchovného, staby nadprirodzeného. Pri ňom ľudia sú vznešenejší, šľachetnejší. I ten najzatvrdilejší hriešnik sa poddá, sa kaja.

Vianočný stromček je tu. Ó, poďme, ponáhľajme sa k nemu!

My za to nemôžeme.

My za to nemôžeme, že Boh nás stvoril, že vdýchol do nás iskierku života, že krv prúdi našimi žilami, hrud sa dvíha a klesá, modzog pracuje a srdce bije. My za to nemôžeme, že sme na tomto svete, že Boh nám dal do daru kus drahej, prekrásnej zeme, Slovensko.

Ani za to nemôžeme, že nás odjakživa slovenské matky rodily, svojim slovenským mliekom kímily, po slovensky spievať a modliť učily. Nemôžeme za to, že dlhými večerami, najmä v zime, zúriacej víchrami, keď súmrak zavčasu spúšťal sa s neba, a v izbe pri teplej peci bolo tak útulno, už za útleho veku naši otcovia vstepovali do našich duší zo slovenskej minulosti a spisby to, čo nám cudzie školy dať nemohly alebo nechcely. Ba ani za to nemôžeme, že z toho všetkého vyvinula sa mohutná láska k svojeti.

Teda, čo chcete od nás vy, ktorí nám to vyčítate, že sme Slováci? Ba, za zločincov nás pokladáte! Veď my za to nemôžeme. Stalo sa to mimo nás kedysi dávno, pred vyše 1100. rokmi. A preto ani vy, ani my na tom už nič zmeniť nemôžeme. My Slováci sme boli, a aj naďalej nimi ostaneme. Ale keby ste nás predsa chceli zmeniť, museli by ste nám najprv dych zastaviť. Lebo pre nás to, že sme Slováci, je také prirodzené a nášmu životu také potrebné, ako dýchanie.

Ale vy nám dych nezastavíte, ani nám len jazyky nepovytrhávate. Po prvé: je nás veľa, a po druhé: viete, že tým výraznejšie a hlasnejšie po slovensky hovorily by naše chladné mŕtvoly, alebo zohavené, zmláčané ústa.

Lebo my sme už takí — my sme Slováci — my žijeme večne — a my za to nemôžeme.

„Môj drahý národ slovenský!“

„Môj drahý národ slovenský!“ ... Tak ťa od nepamäti oslovovali tvoji najlepší synovia. Za to oslovenie trpeli, svoju krv cedili, s ním na perách po bojiskách a v tmavých žalároch hynuli.

„Môj drahý národ slovenský!“ ... Tak ťa oslovovaly a oslovujú tvoje deti, roztratené za kúskom chleba po celom svete: v Amerike, v Kanade, Argentíne, Austrálii. Tak ťa oslovujú ony v cudzom prostredí, oddelené od teba horami a oceánmi. Ostaly ti verné, hoci v otčine čaká ich len malá drevená chalúpka a v nej hlad a bieda ...

„Môj drahý národ slovenský!“ ... Tak ťa oslovujeme aj my tu, doma — vo verejnosti, ale i tíško pre seba, keď sme sami v širom poli, v úzkej izbici, v priestranom háji. Ako v modlitbe sa prihovárame k tebe, najmä večer a ráno, keď ťa odovzdávame do ochrany Božej. Sladké je to oslovenie, sladšie ako slovo otec, mať, ba i vlastné dieťa. Je mäkké, nežné, čarokrásne. Posvätné. Vyviera zo srdca, rozochveného najčistejšou, najhlbšou láskou k tebe. Je prisahou, že niet obeti, ktorú by sme za teba nepriniesli. Je vyznaním viery v tvoju lepšiu budúcnosť.

Lebo tvoje deti, môj drahý národ slovenský, od samého začiatku, čo ich Boh na tento svet poslal, v tebe žijú, v tebe mrú, sú tvoje až na veky vekov ...

Plačeme . . .

Vzdali sme poslednú úctu drahým pozostatkom Hlinkovým. Odprevadili sme ho na miesto jeho odpočinku. Čierna zem sa nad ním zavrela. Doznely spevy, modlitby, zamĺkly zvony, dohorely smútočné vatry, fakle, sviece, prestaly vľaf flórom zatahnuté zástavy. Vence tíško ležia na cintoríne. A my ešte plačeme.

Plačeme . . . Nie zo žiaľu. Lebo Hlinkov duch neumrel, je nesmrteľný, ako to slovo Božie, ktoré kázal. Jeho duch ostal medzi nami — je v nás, čiastkou nás, ba s roka na rok, s generácie na generáciu bude sa hlbšie, mohutnejšie vrývať do našich srdc, ako čistý horský potok do svojej cesty.

Plačeme . . . Len tak vieme prejaviť svoju vďačnosť. Veď toľko je toho, za čo treba Hlinkovi ďakovať! Za všetko to dobro, ktoré nám, Slovákom, slovom i skutkom rozsieval na každom poli. Za to, že celý život do posledného svojho dychu poukazoval na slovenskú pravdu, pracoval, bojoval, trpel za ňu. Za to, že bol národu obetavým Vodcom, nám všetkým láskavým Otcom.

Plačeme . . . slzami vďačnosti plačeme.

Černovskí mučeníci.

V duši našej odohráva sa celý ten hrozný dej, keď v úzkej uličke malej, tichej liptovskej dedinky černovskí mučeníci pre lásku k svojeti, žiadajúcu, aby vysvätil im kostol ten, ktorý mal o jeho postavenie najväčšie zásluhy a bol im dušou najbližší, vypili do dna kalich trpkkej ľudskej zloby. Výstrely žandárskych pušiek a stony umierajúcich nám zasa znejú v ušiach. Pred zrakom znovu a znovu predstavuje sa nám obraz útleho dievčatka, ktoré so zdeseným výkrikom chytilo sa kabáta slúžneho a ho prosilo, aby jej otca, v kaluži krvi zabitého, vzkriesil, prinavrátil životu. Pamätáme, ako ju surovo odsotil a s odporom sa odvrátil. Veď on rozkázal kočišovi, aby cez shromaždený ľud prešiel, on, podľa tvrdenia mnohých, dal povel, aby sa na bezbranných nemilosrdne strieľalo.

Potom vidíme, ako neskoro do noci smutne, nehybne ležaly na zemi telá černovských mučeníkov. Bôľne ticho prerušovali iba ťažké kroky maďarských honvédov, ktorí miesto lekárskej pomoci prišli z Ružomberka, aby ako draví vlci číhali na každého, kto by sa k zosnulým priblížil. Preto príbuzní len z domkov cez malé oblôčky a zaslzené oči ustrašeno a skormúteno hľadeli na svojich drahých, ako umierajú a chladnú bez jediného slova útechy — nikto im ani len posledný skutok kresťanskej lásky nepreukázal a neprivilieval.

Keď tak rozjímame nad celou tou smutnou udalosťou, cítime, že pamiatka černovských mučeníkov je nám veľmi drahá. Preto ešte užšie privinieme ich k srdcu všetkých pätnástich, od najstaršieho, 55-ročného, po mladú, 15-ročnú devu, nevinnú ako púčik ruže, a v hlbokom pohnutí vzdávame vďaky Bohu, že ich

k nám soslal, aby sme sa od nich učili za slovenské povedomie sa obetovať.

Dlho, veľmi dlho zotrváme v modlitbách, až zrazu čosi neobyčajného nás nadchne. Oči nám zažiaria, hrud sa vypne, my slávnostne dvíhame ruku, aby sme prisahali, že tak, ako černovskí mučeníci položili za slovenský národ svoje životy, aj my do posledného dychu budeme ho brániť proti každému. Neopustíme, nezradíme ho nikdy, a radšej zhynieme, ako by sme sa mali zrieknuť toho, čo sme po otcoch zdedili.

Po tej prísaha pocit spokojnosti napĺňa nám dušu. Dôstojne oslávili sme pamiatku černovských mučeníkov — v ich duchu oddali sme sa celí národu.

Za príkladom Moysesovým.

„Kde je otázka o službe národu môjmu slovenskému, a ochotnosti k službám týmto, ako i obetiam pre rozkvet národa nášho, akživ som sa neodfahoval, ani sa nejdem, ani nechcem, ani nebudem!“ Tieto Moysesove slová sú vyznaním jeho národného presvedčenia, sú obrazom jeho životného diela. Lebo Moyses, či už v Chorvátsku, alebo doma ako biskup bansko-bystrický, vždy konal podľa nich — on vždy s láskou, ochotne, obetavo slúžil svojmu národu. Slúžil mu každým svojim slovom, literou, každým svojim činom, každou svojou myšlienkou, každým svojím dychom.

Moyses svojou službou nielen zveladil svoj národ, ale povzbudil iných k službám národu. Tak mizly vplyvy a účinky maďarizácie, ničiace všetko, čo bolo slovenské, tak prebudil sa národ, ožil. Národné povedomie rástlo, ľud hrdo pridržal sa svojej materinskej reči slovenskej. Všade rozprúdil sa slovenský život, život nový, vrelý, úprimný.

Príklad Moysesov káže i nám slúžiť národu — slúžiť mu v tom najprostejšom, najprirodzenejšom smysle. Slúžiť mu, ako slúžil Moyses. Lebo len tak rozplynie sa tma národnej nevedomelosti a ľahostajnosti, len tak bude slovenský národ naozaj slobodný, naozaj svoj.

Slúžme národu s láskou, ochotne, obetavo!

Slovenskí vodcovia.

Spisovatelia od dávna opisovali mužov, akých národ potrebuje — mužov silnej mysli, veľkého srdca, pevnej viery a ochotných rúk; mužov, ktorých túžba po hodnosti neskláti, ani zisk úradu nekúpi; mužov, ktorí majú presvedčenie, vôľu, česť, a ktorí neklamú; mužov, ktorí môžu sa smelo postaviť pred demagoga, odhaliť jeho falošné pochlebovanie a pritom ani okom nežmurknúť. Vysokých mužov, ktorých hlavu korunuje žiara slnca, ktorí žijú nad hmlou vo verejnej povinnosti aj v súkromných myšlienkach.

Tie slová spisovateľov mi často prichádzaly na um, ba k nim družila sa aj báseň nášho Kuzmányho: „Kto za pravdu horí . . .“ Hej, takých mužov potrebuje Slovensko, len v nich by našlo spásu! Odovzdávala som sa sneniu, v duchu som si predstavovala, aký šťastný by bol náš národ, keby mal takých mužov. A neraz večer, keď som usínala, vzdychla som k Bohu, aby riadil kroky slovenských vodcov a vytvoril z nich tie predstavy, o ktorých básnici odjakživa spievajú.

V tom mojom snení, plnom túžob a nádejí, míňal sa čas. Až zrazu, sťa nebeské svetlo na oblohe, pred mojim zrakom ukázalo sa more čistého národného oduševnenia. Vtedy som pochopila, že slová básnikov už našly uskutočnenie, splnily sa, a že slovenskí vodcovia, ktorí tak vedia spojiť a nadchnúť celý národ, sú tí, so všetkými vlastnosťami dokonalého muža.

V mojej duši je pokoj, lebo viem, že národ, ktorý má takých vodcov, nemôže zahynúť. Sloboda na Slovensku viac plakať nebude, ani krivda krajinou vládnúť!

Prišli americkí bratia.

Prišli americkí bratia, z lásky prišli. Cez nepriehľadné diaľky mora a zeme prišli, ochotne znášali útrapy cesty, štedro obetovali ťažko zarobené peniaze.

Prišli americkí bratia, z lásky prišli. Priniesli Slovensku najvzácnejší dar: originál jeho Magny charty — Pittsburghskej dohody. Položili ho na oltár národa. Tam sa skveje v svojej kráse. K nemu idú Slováci z celej krajiny — i z tej najvzdialenejšej dedinky — idú. Shromažďujú sa okolo oltára. Od posvätného rozochvenia slzy sa im v očiach perlia, srdcia nadšením horia ako sviece v kostole. Prisahajú vernosť.

Prišli americkí bratia, z lásky prišli, a preto i lásku roznieťili.

Slovenskej matke.

Matka, posvätnosť dýcha z tvojho drahého mena. Si nenahraditeľná, neoceniteľná. Veď si to ty, ktorá po ťažkých porodných bolestiach hneď vezmeš svoje dieťa do náručia a s blaženým úsmevom, žiariacim z očí, slzami zarosených, bozkáš ho na čielko. Tým nežným bozkom sprevádzaš ho po celej pozemskej púti. Keď ho do postielky položíš a prežehnáš, dobrú nôcku mu ním dávaš. Neskoršie do školy, ba aj do ďalekých neznámych krajov ho tak vypravuješ, hoci veľmi rada by si mala svoje dieťa ustavične pri sebe. Ale ochotne sa toho zriekneš, a so srdcom, ktoré ti zalieva horký žiaľ, sama dodávaš mu odvahy, sama ho povzbudzuješ, aby sa uplatnilo vo svete.

Tak to ide s roka na rok, až raz tvoje dieťa ako dospelý mužský na krýdlach novej lásky odchádza ti z domu, aby si založilo svoj vlastný kozúbok. Si šťastná, lebo ono je šťastné. Milo, sladko sa usmievaš aj vtedy, keď starostlivé, chvejúce sa ruky svoje kladieš na jeho hlavu a pred sobášom ho požehnávaš. Len večer, keď dom tvoj je pustý a tvoje dieťa v náručí inej na teba zabúda, čosi nesmierne ťažkého, trpkého naplní ti dušu, a ty zaplačeš, ako iba matka vie plakať.

Matka, ty nekonečne dobrá matka, nech za tvoju veľkú lásku ti je dožičené aspoň to, aby si vo vlastnej otcine mohla vychovávať tie deti, ktoré vyrástly z tvojho tela a krvi, v duchu svojom vlastnom — v duchu slovenskom. Maj možnosť toho, komu si dala život, dať aj reč. A tvojim deťom a tvojej reči nech sa v tvojej rodnej krajine dáva vždy a všade prednosť.

Och, matka, len to ti tvoj národ z vďačnosti žičí, a ty iste s úprimnou oddanosťou jeho želanie aj prijímaš.

Našim deturencom.

Prestaly vaše letné prázdniny, prestaly pobyty na vidieku, v horách, pri mori. Prestaly vaše hry, veselá bezstarostnosť, voľné dni, kedy ste mohli po uliciach na kolobežkách behať, alebo bábiky strojiť. Školské brány sa zasa otvorily. Čaká vás vážna povinnosť — učiť sa treba.

Lebo len tak prehĺbete si dušu, len tak lepšie poznáte moc Božiu a krásu rodného kraja, materinskej reči. Len tak budete si môcť zarobiť kúsok chleba, pomôcť v núdzi rodičom, spolubližným. Len tak rozoznate vždy a všade dobré od zlého — ctnosť od hriechu. Len tak nadobudnete široký rozhľad vo svete, poznáte jeho vedu, reči. Len tak zachovate vyše 1100-ročnú kultúru slovenskú a udržíte ju na výške najvýznamnejších národov sveta.

Preto učte sa, deturence naše, učte sa poctivo, svedomite! Žiada to od vás nielen otec, mať, sestra, brat, ale hlavne tradícia slovenského národa.

Slovenským deťom z nášho pohraničia.

Vítame vás, slovenské deti z nášho pohraničia! Zo slovenských menšinových škôl prišli ste do Bratislavy poďakovať sa za to, že je vám umožnené učiť sa v materinskej vašej reči. Maličkú, drahú vašu srdiečka ako by Božím zázrakom chápu, že bez slovenskej školy bolo by vám zle, a preto sú vďačné.

A nám, nám je tak teplo v duši, keď vás vidíme. Chceli by sme vás objať, slzami radosti skropiť útle, bledé vaše tváričky, bo teraz už vieme, že ste naše, že našimi aj ostanete. Vieme, že vyhly ste sa priepasti, v ktorej čakal vás zánik, kde otcovské vaše mená boli by sta žeravé uhlie pálily nám svedomie a hlásaly svetu, že i vy kedysi pochádzaly ste zo slovenského pôvodu, že i vy kedysi ste tvorily čiastku nášho národa. Vieme, že sa neodrodíte, že neutoniete v mori cudzoty, ba vo vás vykryštalizuje sa tá pravá láska k rodu, ktorá tým žijúcim na čisto slovenskom území tak často chybuje. Vy vo svojich krajoch naučíte sa najvrelšie milovať svoje, bo mnoho ráz — prenasledované už teraz — prinášate za ňu obeť — a tie obeť vašu lásku k nej iba upevňujú. Vieme, že budete to vy, odchovanci slovenských menšinových škôl, ktorí vždy prví postavíte sa na obranu toho, za čo ste dnes prišli ďakovať.

A vítame vás nielem my, dospelí, ale i tí najmladší bratislavskí obyvatelia — žiaci tunajších slovenských škôl. I oni by vám chceli stisnúť drobné vaše rúčky, dotknúť sa zlatých vašich vlások. Túžobené ich očka a usmievavé ústa najvýrečnejšie hovoria, že ste im drahé, že chceli by vás mať pri sebe. Cítia, že ste jedno,

že patríte k sebe, že sa kedysi na národnom poli za spoločným cieľom zasa ako brat s bratom stretnete.

Teda vitajte nám všetkým, deti milé. Cíťte sa medzi nami dobre a keď sa večer budete vracaf domov, odneste si so sebou našu lásku a uistenie, že v duchu sme večne s vami a že vás nikdy neopustíme!

Už dost.

Už dost toho plaču, že nás plienili, že na nás krivdu a nespravodlivosť páchali, že nám reč, školu, kostol brali, každú možnosť kultúrneho rozvoja obmedzovali. Už dost tých slz, žalostných vzdychov a stonov, tých mdlých zrakov, ovisnutých hláv a shrbených chrbtov.

I tak je to všetko márne. Veď tým ani len súcitu si nikde nezískame, nie uznania alebo práva! Ba skôr výsmechu, opovrhnutia, podceňovania. Tým len svoju slabosť dokazujeme v boji o život — o budúcnosť našu i našich detí, v boji, ktorý musíme viesť rovný s rovným, muž proti mužovi.

Teda už dost toho náreku! Ten nám nepomôže, ani lepšie časy neprivábi. Radšej práce sa chyťme — každý podľa svojich schopností — práce kladnej, pozitívnej, slúžiacej dobru slovenského národa. Taká práca dá nám sebavedomia, u iných vyvolá úctu, a národu i jeho členom prinesie všetko, po čom túžime.

Národná práca.

Človek pracuje za svoj chlieb. Užitočná je to práca. No, ešte cennejšia je tá, ktorú robíme zadarmo, bez odmeny. Je to národná práca, konaná z vnútornej iniciatívy, z najideálnejších pohnútok. Je to dar na oltár národa tých schopností a síl, ktoré človeku denne ostnú po boji o chlieb.

K minulosti národa preukazuje národná práca hlbokú pietu. Vzdáva úctu a vďaku veľkým národným dejateľom. Sleduje ich príklad, rozširuje ho medzi ľuďom, učí podobne robiť.

V prítomnosti národná práca vstúpuje do srdca lásku k svojej. Chráni duševné a hmotné hodnoty národa. Chráni jeho záujmy, práva, reč. Zachováva rýdzosť, čistotu, neporušenosť, celistvosť národného dedičstva. Zveľaďuje ho. Dbá, aby sa národu neodcudzila jediná duša, nezaniklo jediné slovo, neodpadla jediná piad' zeme.

Pre budúcnosť národná práca dodáva národu istotu, odvahu, silu, hrdinskosť. Utužuje, spája národ, vedie ho k víťazstvu.

Božím požehnaním je národná práca: zabezpečuje národu život.

Len trošičku lásky.

Smutný, drsný je život, ťažký ako okovy, chmúrny ako jesenný súmrak, v ktorom tíško, ale tým bôľnejšie padá listie na zem. Popolavá hmla útrap nás obklopuje, dolu lícami neraz tečú horké slzy, a po čele rinie sa pot, aby ním kropili sme tvrdú, neúprosnú zem.

Nežijeme, ale živoríme. Vlečieme sa životom sťa reťazami sviazaní. Otupnosť otravuje nám dušu, a v svojom zúfalom položení chceli by sme vykriknúť, utiecť kamsi, striasť so seba všetko, čo nás morí. Ale skrehnuté naše údy už nevládzu. A tak život nemilosrdne ide ďalej, trudno bije hodina za hodinou, aby zapadla ako maličké zrnko piesku do mora večnosti.

Ukrutná je to kliatba, ktorá takto spočíva na nás. A jednako rozbila by sa ona ako rozzúrená vlna morská na skalnatom pobreží, keby sme mali prívetivé slovo, súcit, porozumenie pre svojeť. Len trošičku lásky, a čierne mrákavy životné zmizly by ako mráz pod zlatými lúčami slnca. Len trošičku tej ozajstnej lásky, bez ktorej ako kvet v temnej komore vädneme i my. Trošičku lásky k všetkému, čo je naše — k belasým slovenským vrchom, k širokým voľným rovinám, k malebným chalúpkam, k snivým riekam a bystrým potokom, k nášmu ľudu, k jeho pestrým krojom, k jeho sladkej reči a milým zvykom, k jeho radostiam a túžbam, ba i k jeho strastiam a bôľom. Veď nežistná láska blaží človeka. Tá mení aj tie najväčšie farchy denného života v lahunké pierka, tá povzbudzuje, obodruje a vedie k najvyšším ideálom.

Usilujme sa teda milovať svojeť. A uvidíme, že naše zbrázené tváre sa vyjasnia, usmejú sa tenké, bezvýrazné pery, oči sa zaligocú, a my znovu začneme žiť.

Slovenčina.

Krásna si, slovenčina, krásna ako ranné zore, pole
pestrých voňavých kvetov, zázračne krásna ako chrám
Boží.

Sladká si, sladšia ako med, nektár bohov, sladšia
ako materinské mlieko.

Drahá si nad zlato, drahokamy, nad všetko bohat-
stvo sveta.

Nesmrtelná si. Budeš žiť i keby ťa privalili kame-
ňami, väčšími ako Himalaje.

Ó, vďaka Bohu, že si naša, naša!

Otčina.

Otčina — aké to sladké slovo! Vzbudzuje v človeku hrdú radosť, ktorá z duše prekypuje do najtenších cievočiek, rozlieva sa telom a zarusuje oči vlhkou žiarou.

Lebo otčina je človeku domovom, kde sa narodil a kam sa vráti, keď umrie. V dialavách clivo za ňou túži, rozpomienky na ňu ťahajú mu srdce. K nej sa obráti, keď mu je ťažko, keď ho tvrdý svet prenasleduje, sklame, vypudí. Ona, láskavá, dobrá ho vždy prijme. Je mu hviezdou, ktorá svieti na chodník životom. Je mu najvzácnejším, najkrajším darom Božím. V nej nachádza blaho, pokoj, ochranu, mohutnú oporu.

Človek miluje svoju otčinu. Teší sa jej, je blažený, že ju má. Cíti, že ona je jeho vlastná, a on jej celý. Usiluje sa, aby každým svojím skutkom ju povzniesol. Pre ňu vyhýba sa zlu, aby neuvalil na ňu hanbu. Nedal by ju, čo akú malú, chudobnú, za celý svet. Miluje ju, keď mu je bôľno, i keď veselo, miluje ju celou svojou dokorán roztvorenou dušou, každou myšlienkou, každým dychom. Miluje ju láskou čistou, nežistnou. Miluje ju viac ako matku, ako syna, ako seba samého. I svoj život by jej ochotne obetoval.

Otčina — aké to sladké slovo!

Krásna je tá naša Orava.

Krásna je tá naša Orava. Jej malebné vrchy, kvetnaté doliny, zelené ihličnaté lesy, žblnkotavé potoky, bystré rieky, spájajúce sa v mohutný prúd pri Ústí, utešené domce s lomeným štítom, vystavené v slohu slovenskom, starobylé drevené kostolíky, a na bralách hrdo sa vypínajúci hrad poskytujú oku obrazy úchvatnejšie ako krajiny slávneho francúzskeho maliara Corota. Prekrásny je i kroj oravského ľudu, a ešte krajší sú tí, ktorí ho nosia: vysokí, zdatní chlapi, a milé, prívetivé ženské.

Ale krásu našej Oravy vidno aj inde. Zrkadlí sa v starých, zažltnutých stranách prvého Letopisu Matice slovenskej, v tom bohatom počte tam uvedených prvých zakladajúcich a riadnych členov matičných, pochádzajúcich z Oravcov a oravských obcí. Zračí sa i na základinách, daroch, na Hamuljakovej knižnici, na sbierkach kníh, listín, mincí a iných vzácností, čo všetko obetaví Oravci dali Matici slovenskej hneď v jej počiatkoch.

Krásna našej Oravy sála i z adries, ktoré dochádzaly Moysesovi z Oravy na dôkaz vďačnosti a lásky za to, že r. 1861 odovzdal kráľovi martinské Memorandum a vlastný list, v ktorom vzal do ochrany svoj ubiedený, ťažko prenasledovaný národ slovenský. Vidno ju v spomienkach na cyrilo-metodejskej slávnosti, usporiadané r. 1863 i v Orave. Vanie z tých vreých slov, ktorými deputácia z Oravy pozdravila Štefana Moyseša, keď prišiel do Martina na prvé valné shromaždenie Matice slovenskej.

Nesmrtelnou krásou našej Oravy dýchajú literárne diela jej veľkých duchov: Hviezdoslava, Kukučina,

gramatické spisy Bernoláka a Hattalu. Jej krásu dokumentujú historické pamiatky, s toľkým oddaným nadšením sossbierané Jozefom Kohúthom. Hlásajú ju po celom širom svete i tie najmohutnejšie organizácie slovenské, založené oravskými synmi: Radlinským a Furdekom.

Krásna je tá naša Orava i dnes. Vyrastajú v nej noví nadaní spisovatelia, básnici, historici, noví pracovníci na každom poli verejného účinkovania. A jej dobrý ľud je najvernejším strážcom svojej viery, svojho slovenského povedomia proti hocijakej invázii cudzoty.

Krásna je tá naša Orava, oj, veru krásna

Národné povedomie.

V ľudských srdciach pohlo sa národné povedomie, a celý národ povstal ako lavina, ničiaca všetko, čo jej v ceste stojí. Z nežných, ružových, ešte len páperím zarastených mladoňov a z pokojných, doma utiahnutých sedliakov stali sa chlapi, tvrdí v slove i v skutku. Matky s hrdosťou a sovretými perami posielaly čo i jediných synov do boja. Ba aj tí najmenší, ktorí ešte nedávno v drobných rúčkach držali materin prsník, chytali sa zbrane, ako kedysi detské voje za Svätú zem. Ľudia postavili sa v pevné múry, hradby. Ich telá, sta ukuté zo striebornej ocele, skvelý sa na slnku ako oltárne sviece.

Pohlo sa národné povedomie. Vzdulo sa, zdvihlo ako obrovská hladina morská, do ktorej vlieva sa príliv, a kde odlivu niet. Ako víchor zakolísalo krajinou. Jeho sila prenikla všade. Pod ňou stromy sa rozohnily, po oblohe metaly konármi, poháňajúc oblaky, až z nich blesky sršaly. Skaly sa pukaly, zem sa triasla, dunela, ako by sa chcela roztvoriť. I voda sa rozbúrila, penila, vyskakovala z potokov a riek, hádzala sa, ruvala.

Pohlo sa národné povedomie, lebo nepriateľ ohrozoval slobodu národa.

Topole.

Topole, krásne, vysoké topole. Od nepamäti stoja rovné, mohutné, majestátne, vznešené. Do nekonečna tak budú stáť, lebo Boh sám ich chráni pred ľudskou zlobou, bleskom, víchrom, pohromou.

Topole, krásne, vysoké topole. Pokojne, pevne, nehybne stoja. Konáre dvíhajú k nebu a trblietavými lístkami šepkajú Bohu vrúcne modlitby. Stoja ako ozrutné plamene viery a lásky. Koreňami objímajú zem, z ktorej vyrástly, clonia ju svojím telom, bozkávajú láskavým pohľadom.

Topole, krásne, vysoké topole. Keď pozriem na vás, Slovák mi zakaždým na um príde.

Cudzinou.

Vlak uháňa a my s ním. Pred našimi očami mihajú sa polia, dediny, mestá, hory, rieky. Zavše sa dym zakudlí a zahalí krajinu, ale tá sa čochvíľa zasa zjaví. Tak sa míňa hodina za hodinou, no, my len s malým záujmom pozorujeme tú nemú, opakujúcu sa hru obrazov. Vieme, že nie sme doma, že kraj ten je nám cudzí.

Zato v našej mysli často vynorujú sa spomienky na rodné Slovensko. Predstaví sa nám mohutný Váh, Hron, Nitra, velebné, snehom pokryté Tatry, hučiace, penisté vodopády a prívetivé údolia, hrady a starobylé kostoly, hrdo hlásajúce slávnú minulosť nášho národa, cintoríny, kde ležia kosti našich otcov, malebné chalúčky, posiate po rovinách i vrškoch a zdobené strechami, žiariacimi na slnku ako červené ruže v kvetnej záhrade. V ušiach nám stále znie veselý smiech slovenských detí, vyobliekaných sťa bábiky do bohatých, pestrých výšiviek. Znie nám i nežná, mäkká reč nášho ľudu a melancholický jeho spev. Domov zdá sa nám teraz taký krásny ako jar. Každá spomienka naň budí v nás tichú, teplú radosť, ako u kresťana pohľad na kaplnku pri osamelej ceste.

Čím ďalej, tým viac je nám smutno, clivo za rodným krajom. Do srdca pomaly vkráda sa i to trpké poznanie, že keď sme doma, nadostač nemilujeme svojeť. Lútosť nás opanuje, ozvú sa výčitky svedomia, až napokon so slzami v očiach kajúcne šepkáme vrúcnu modlitbu k Bohu, aby nám to drahé Slovensko od všetkého zlého chránil.

A vlak len uháňa a uháňa.

Jar je tu.

Jar je tu. Po svahoch, v hájoch, na lúkach a v záhradách smejú sa kvety, túlia sa k sebe a šepkajú si tajomné slová lásky. I tráva od samej nežnosti sa vlní. Jej stebielka tak ľahúčko, tak nežne sa dotýkajú, vzájomne sa hladkajú a chvejú sa ako deva, keď ju mladík schytí do náručia a mocne privinie k sebe.

Slnce lúčami objíma zem, zaslubuje sa s ňou. A zem žiari radostným šťastím. Krajom nesie sa jej teplý, rozochvený duch, ktorý preniká do samých vlákien rastlín a živočíchov.

Po jasnobelasej oblohe v omamnom snení váľajú sa biele páperovité obláčky. Vánok im na harfe vyhráva ľúbostné melodie, z ktorých vyznieva veľké, sladké roztúženie.

Na stromoch mladé lístky kochajú sa v čarovnej idyle, ktorú v ich strede prežíva vtáctvo. Kvety ovocných stromov svojimi pestrými farbami a ľúbeznou vôňou privolávajú k sebe chrobač. Veď ich lupienky sú roztvorené a pestíky dychtivo čakajú na opelenie. Včeličky prichádzajú, bozkávajú kvety a zo semeníka chvíľa stane sa plod.

Jar je tu — celá príroda opojená je horúcou túžbou po novom živote.

A i do ľudských sídc tíško vkráda sa láska...

Nebo je na zemi.

Nebo je na zemi. Slnko zo svojho pradena odmotalo všetky lúče a ich zlatou nádherou obtiahlo svet. Mesiac zmenil sa v strieborné kalichy ľalií, v drobnučké kvapky rosy, lahodne sa usmievajúce na dne kvetových zvonkov.

Nebo je na zemi. Hviezdy rozsialy sa po poliach. Žmurkajú, kolembajú sa, žiaria, rumenia sa, natahujú sa za bozkom. Belasá farba oblohy prešla do fialôk, dôverne si šepkajúcich v útulnom zátiší zeleného krovia. Dúha ubytovala sa všade. Všetkému dodala svoju radosť, pestrosť, opálový jas. Vidno ju vo vode, v tráve, stromoch, vánku.

Nebo je na zemi. Vtáčatá čistým svojím hláskom ospevujú Boha ako anjeli.

Nebo je na zemi, a ja stred tej krásy myslím na teba, môj drahý.

Máj.

Je máj. Na poliach bohaté, ale ešte nezrelé klásky slabo sa kolembajú na vánku. Zeleň lúk po aprílových dažďoch dýcha sviežosťou — tým viac vynikajú v nej očká žltej ohnice, červeného maku a belasej nevädze. Vtáci vyspevujú hymnu neskorého jara, svrček veselo si hudie svoju rozčítenu pieseň. Chrobač s ligotavými krýdielkami trblieta vo vzduchu a bodkasté motýliky v hravom lete dlho poskakujú, potom zrazu v radostnom vytržení vrhnú sa do výšky.

Pri vodách tiež vládne neobyčajný život. Z vysokej trávy na brehu jazierka neraz zafrčia prepelice. Inde zasa deti máčajú si rúčky, miesia blato a šťastne sa smejú. Lastovičky vlnadne sa vznášajú a zavše noria svoje biele brušká a modré hlávky do vody. Aj ony sa tešia.

Všade je také velebné ticho. Slniečko pokojne svieti a milotou zaplavuje celé okolie. Nebo bez jedného obláčka sa kúpe v azúrovej farbe. Len v diaľke černejú sa vrchy a zdobia oblohu ako obruba sukničku vyšívaneho kroja slovenskej devy, alebo tmavé vlásy biele čielko dieťaťa.

Je máj — čarovný máj — najkrajší mesiac roka. Nie div teda, že mešťanov to vábi von, do prírody.

Prvý bozk.

Dnes, keď sme sa lúčili, prvý raz si ma pobožkal. Dnes prvý raz horúce tvoje pery dotkly sa mojich, a my oba v akomsi opojení zabudli sme na všetko pozemské a vzájomne cítili sme len seba. Veď vôkol nás panovalo ticho, krásny jarný večer zahalil nás vábivým svojím rúchom, a tak sa stalo, že čosi mocnejšie ako my voviedlo nás do náručia, naše pery sa stretly...

Ale to naše splynutie trvalo len chvíľočku. Neviem prečo, či azda strachom jatá, vytrhla som sa zo silného tvojho objatia. Ty si odišiel a ja ukradomky vkĺzla som do svojej izbičky, strániac sa profánnych zrakov mojich domácich. Veď museli by vidieť, že oči moje divne horia, že zmizol z nich pokoj, ktorý tak verne odzrkadľoval moju dušu. Hľadala som samotu, aby som sa uchýlila so svojím tajomstvom a nerušenou pila z jeho kalicha prvé moje precitnutie...

Ležím. Rozpálená moja hlava nepokojne spočíva na mäkkej, bielej poduške. V izbe je tma — ožiaruje ju iba jediný striebřistý lúč mesiaca, tíško bozkávajúci jej opustenosť — sta symbol toho, čo sa práve pred chvíľou odohralo medzi nami, môj drahý. Zrak môj uprene hľadá kamsi do diaľavy, ale všade vidí len teba. Celá moja bytosť chveje sa čímisi dosiaľ mi neznámym, čímisi, čo naplňuje moju dušu nevýslovne teplým šťastím. Čosi zatajuje mi dych a zavše prechodí mnou pocit slastnej mdloby — omamuje ma. Srdce mi tak chytro bije — tlakom dlane chcem zmierniť jeho tlkot, ozývajúci sa v každej mojej najtenšej žilke. Ale márne. Tvoj bozk ma páli, na svojich ústach ešte vždy cítim horúci jeho dotyk. Veď tvoje telo dotklo sa môjho a to povedomie ma tak sladko mučí. Nemôžem usnúť...

Kým nie je neskoro.

Akýsi tajomný, čierny tieň vždy zahaľoval každú radosť mojej duše a preto sa nediv, môj drahý, že pociť obavy a smútku kalí najsladšie moje túžby s tebou spiaté. Veď vieš, že nebola som nikdy blažená, a teraz, keď lúč šťastia chce zrazu ožiariť trdnú oblohu môjho života, cítim pochybnosť v možnosti takého nesmierneho blaha. Čosi mi stále šepká, že ty celý nie si môj, že nežnosť, ktorá ťa azda teraz ku mne viaže, nebude večná. Zlovestná predtucha naplňuje mi srdce, a tak sa mi zdá, že všetko, čo, vraj, ku mne cítiš, je u teba iba snom, na chvíľku sladkým, omamným, potom rozplývajúcim sa v hmlu. Preto veľmi sa bojím, že osud nemilosrdnou rukou mi ťa odcudzí, vytrhne z náručia a nedopraje mi požit z jediného šťastia v mojom živote. Uver, že desivá tá predstava ma ničí — a preto, ak ma miluješ, miluj ma, kým nie je neskoro . . .

Ten, koho milujem.

Oáza, kam utiekam sa po žeravých útrapách dňa,
aby v jej lone utonuly moje strasti a starosti;

Hviezda, ktorá jediná za tmavej noci sa trblieta na
zamračenej, chladnej oblohe;

Slnce, rozsievajúce sladkú, opojnú túžbu života;

Teplý vánok, zvestujúci príchod radostnej, kvietim
posiatej jari;

Ranná rosa, občerstvujúca snivé, vonné kvieťa lúk,
polí a lesov;

Obloha nebeská, kleniaca sa nad útle, nizučké cha-
lúčky, a svojimi nekonečnými priestranstvami vzbud-
zujúca obdiv, úctu;

To všetko si ty — všetko, čo je krásne, dobrotivé,
láskavé, šľachetné, obetavé — a ja ťa nesmierne mi-
lujem.

Ruža.

Kedysi dávno dal si mi ružu, čistú, bielu ružu. Vykvitla hneď z jari — hádam prvá toho roku — v črepe na obloku tvojej mládeneckej izby. Vlastným dychom si ju zohrieval, vlastným dychom život do nej vštepoval. Sám si ju zalieval, sťa bábätko starostlivo opatroval. Pre mňa si ju choval — miloval si ma, a ja teba.

Ružu som pobozkala, jemno k hrudi privinula, a večer v hodvábnom papieri do kútika v skrini odložila.

Dnes som ju našla — ostaly z nej suché, žlté lupienky.

A z našej lásky tiež len rozpomienky.

Ona a on.

Jej sa zdá, že spolu kráčajú ruka v ruke kvetnatou krajinou večnej jari. Slnko ich usmievavo bozkáva a ožiaruje ich srdcia zlatou radosťou. Vtáci im štebocú sladké melodie, farbisté motýle obletujú im hlavy v gloriolu šťastia. Jej sa zdá, že v čarovnom tichu večera spolu sedia v záhrade na lavičke, hviezdnatá obloha sklepi sa nad nimi ako mäkký baldachýn, a oni oddávajú sa rozhovoru svojich duší.

On ju vidí všade ako vznešený, krásny obraz, ako bieleho, strieborným jasom obklopeného anjela. Vidí v nej ideál ľudskej dokonalosti, vidí v nej milosrdnú sestru svojho života. Vidiny tie sú mu vzpruhou k práci, útočiskom v trápení, blúdení.

A jednako, keď sa niekde náhodou stretnú, oči na chvíľočku na seba uprú, prehovorí zdvorilé slovíčko — dve, potom každý ide svojou cestou, aby zas pokračoval vo svojom snení...

Spomínaš?

Spomínaš, keď slnko radostne svieti, vlnky rieky strieborným hlasom sa smejú, kvety túlia si dovedna hlávky, a tráva vôňou dýcha?

I vtedy, keď ticho zaľahne na krajinu, hviezda šepká hviezde, mesiac nežne bozkáva zem?

Ba aj keď dážd' perlami sýti roztúžený svet alebo sneh mu mäkkú perinku stelie?

Oj, spomínaš, hoci ti oči zakaždým slzami zvlhnú.

Sen.

Na lúke v lúčoch slnca veselo tancoval a jagal sa pestrý motýľ. Bežala som za ním zblízka sa pokochať v jeho živej kráse. Chytila som ho. Moje prsty olúpily jeho krídla o šupinky a motýľ nikdy viac sa nejagal, nikdy viac nelietal, nikdy viac sa neradoval.

Do kletky zavrela som vtáča, aby mi štebotalo, svojím spevom ma tešilo, rozveseľovalo. Vtáča v kletke onemelo, zosmutnelo, prestalo spievať.

V mäkkom svite mesačného svetla na chodníku trblietalo sa tisíce snehových chumáčov. Zdvihla som niekoľké a chcela som obdivovať ich dokonalý kryštálový tvar, ich jemnú, svietivú belosť. Môj teplý dych ich zničil. Roztopily sa v malé guľôčky vody.

V záhrade ruže kvitly. Prekrásne, červené, voňavé ruže. Odtrhla som jednu, pripla ju na hrud', aby jej vôňa ma všade sprevádzala. Ruža zvädla, zhynula, a jej vôňa sa stratila.

Mladou, dychtivou rukou siahla som po šťastí. Rozplynulo sa v trudné, ťažké žitie. I ono bolo len snom . . .

Keby som mala krýdla.

Keby som mala krýdla, zaletela by som na lúku, nabrala si vône kvetov, v zlatom jase slnka vzniesla sa so škovránkom pod samú oblohu nebeskú a tam by som vrúcne spievala hymnu Stvoriteľovi.

Inokedy zas ponad polia, háje, lesy by som lietala, i do vrcholcov stromov nazrela a kochala sa pohľadom, ako v hniezde vtáčatá kímia svoje mladé. V chmárach hrala by som sa so snehovými chumáčkami a kvapkami dažďa, pomedzi ne preletovala. K dúhe by som zašla, silno ju objala a jej jemnými farbami rúcho si ozdobila.

Za velebného ticha noci vznášala by som sa vo svite mesiaca. Sledovala by som padajúci meteor, jagajúci sa ohnivšie ako ten najväčší diamant, ktorý ešte sa skrýva v útrobach matky-zeme. Po mliečnej ceste by som poletovala od hviezdy k hviezde.

Ďaleko, veľmi ďaleko by som odletela. A to len preto, aby som unikla ľudskej zlobe. No, márne túžim! Krýdla sú len pre tých, ktorí si ich zaslúžia, pre tých, ktorí už prešli očistcom pozemského života — pre anjelov.

Naše túžby.

Ach, tie naše túžby! Rozpália nám líca, srdce naplnia teplou milotou, oči zobia mäkkou žiarou, hodvábnou vlahou.

Ach, tie naše túžby! V noci nám pre radostné rozochvenie spať nedajú, vo dne nás vedú do sladkej ríše snov, kde niet starostí a denných útrap, do raja ideálov. Inokedy zas pobádajú nás k práci, dodávajú smelosti, vytrvalosti. Robia divy, menia svet.

Ach, tie naše túžby sú krásne, čarokrásne, i keď sa nikdy nesplnia.

Príde!

Kedysi dávno, keď detský úsmev pohrával na mojich perách, vlasy zlatými prstienkami zdobily mi hlavu, a líca boly červené, okrúhle, oči veselé, jasné, svet zdal sa mi krásnym, pestrým. Vtedy ľahko bolo si predstavovať, že budúcnosť bude ešte radostnejšia, šťastnejšia.

Ale život mi pery žiaľom skrivil, vlasy sivým popolom obsypal, ruže s líc odtrhol, tvár vráskami zoral, jas očí slzami vyhasil, smútok do nich vsial. Telo nepravosťou zničil, z duše teplý cit lásky vypil, mŕtvy chlad do nej vlial, do srdca krivdami hluchotu vštepil, nožom sklamaní ho prebil.

Hej, život ma zmenil, zmenil i svet. Ten vybledol, moje dávne predstavy zmizly ako fata morgana na púšti, ako mydlové bublinky vo vzduchu, ako dúha. Zmizly ako postavy v bájkach o ríši víl a čarodejníc.

Zmizly . . .

Život ma o ne olúpil — o všetko ma olúpil. Ale to najvzácnejšie mi vziať nemohol, to, s čím usínam, s čím sa prebúdzam, to, čím začínam a končím každý skutok, každé počínanie — vieru, skalopevnú vieru, silnejšiu ako tie bralá tatranské, silnejšiu ako život sám, že svitne deň lepší, že príde vykúpenie.

V dobšinskej ľadovej jaskyni.

Bol nádherný deň. Leto chýľilo sa ku koncu. Pred mojím zrakom po každej strane sa rozprestieral kraj, omámený rozkošným pocitom žitia. Všade prúdil život, hoc i ospanlivý, bo slniečko s belasého neba teplo hrialo a horúčavou opájalo prírodu. Hlávky kvetov kvackaly smädnom, zeleň lúk zmenila sa v žltú farbu, chrobač vliekla sa pomalým krokom, v popráskej pôde hľadala úkryt pred horúčosťou; v diaľke ozývala sa driemavá pieseň svrčka, a s vrcholov stromov zavše zaznel hlas vtáctva. Človek, pán tohoto sveta, odpočíval po dokončených poľných prácach a v tóni snil o láske, o šťastí.

Toho dňa videla som aj iný svet, svet nemý, svet mŕtvny, zahalený do bielej, striebritej plachty sťa studené, bledé telo. Na jeho sklepeniach v žiari elektrických svetiel trblietalo sa tisíce ligotavých drahokamov, ale ich lesk bol bez mäkkosti a tepla, z nich sálal iba chlad a mráz. Všade panovalo ticho, posvätné, večné ticho. Bola to ríša smrti, kde Boh tvorí majestátne diela, ale nevdychuje do nich ducha života. Rastú tam stromy, ktoré nikdy nemajú ovocie, kvitnú bezvonné kvety, ktoré rozpadávajú sa bez bozku včely. Je tam vodopád, ktorý však nehučí, bo priesvitnú jeho zelenkavú vodu zastavil Boh a zmenil na balvan ľadu. Všade hrobové ticho. Tam vetrik neveje, búrka neburáca. Nieto živočicha — chrobák nezabzučí, vtáča nezaspieva.

A keď som stála pohrúžená do záhad tej ľadovej ríše, zdalo sa mi, že som v záhrobí. Ten nekonečný pokoj, to neopísateľné ticho i mňa opanovaly, a ja prestala som žiť. Moja duša striasla so seba telesné svoje putá, splynula s dušami tých, ktorí už sa odobrali do večnosti, a našla mier.

V Tatrách.

Obloha je tmavá. Prírodu ako by zakrýval chmúrny oblak tiesne. Chrobač pradie svoju pieseň, ale tá je mdlá; hlas vtácat nesie sa krajom skormúteno ako umieračik. Do toho trúchlivého koncertu clivej melodie smutno zapadá kikiríkanie kohútov a šum vetrika v neďalekom lese.

Pomaly spustí sa dážď. Tichúčko padá v tenkých, strieborných nitkách a jeho kvapky ako perly ligocú sa na telefonných drótoch. Aj tráva, rastliny a farbisté hlávky kvetov, ľahko sa kolembajúcich, zdobené sú maličkými gulôčkami vody, priezračnými ako krištáľové sklo, ale horkými ako slzy opustenej sirotky.

Nastane ticho. Nečuť už hláska. Zamĺkly vtáčatá, kohúti, chrobač. Prestal aj vetrik — svrčiny, ktorých ihličnaté konáre ťažko visia k zemi ako smutný flór, nehybne, osamelo stoja sťa stráž pri rakvi mŕtveho. A dážď len padá a padá.

Ach, smutné je všetko, nevýslovne smutné, ako vyziabla tvár suchotinára. Duše ľudskej zmocňuje sa bôľna beznádejnosť. Ako by v tom dumnom tichu stratil sa aj cieľ života. Zúfať by sa chcelo, keby človek nevedel, že kdesi ďaleko, hoci veľmi ďaleko, svieti slniečko ...

Bol večer.

Bol večer... Ticho rozprestrela sa krajinou a ohromnými vejarmi ukoliebavalo ju v pokoj. Nado mnou ťahaly sa nebesá. Ich černastá, nekonečná obloha a mihajúce sa hviezdy pripomínaly mi život, práve taký temný, nevyspytateľný ako noc a jeho šťastie, kmitavé ako blikot oných drobných svetielok.

Z rozjímania prebudil ma zvuk, vznášajúci sa v diaľke ako dym posvätného ohňa a chvejúci sa na vánku ako belostné rúcho mladuchy, zvuk mäkkých akordov gitary, sprevádzajúcej melancholický, citom preniknutý spev mladíkov, ktorí sa vracajú z hôr domov. Roztúžene spievali lúbostnú pieseň, každý z nich predstavoval si devu, ktorej tú pieseň venoval. Pomaly spev tichol, mizol sťa dohárajúca svieca, až sa celkom stratil nad vrchmi, kde splynul s vesmírom, unášajúcim ho od sféry k sfére.

Znova zavládlo ticho. Ale v mojej duši spev ten vyvolal rozpomienky na dávne časy, keď mi bol život jasnou žiarou, keď jeho šťastie zdalo sa večné — rozpomienky na sladký sen lásky naveky stratený. Pocit úzkosti sovrel mi srdce, v hrudi sa čosi zachvelo ako vtáča, keď bôľom zatrepoce krýdelkami, a dve slzy pomaly stekaly lícami dolu, na tvrdú zem.

Prvé lístie spadlo.

Stromy ešte vždy stoja v plnej svojej sviežosti a zelené ramená sťa v radostnej modlitbe dvíhajú k nebesám. V ich korunách spev vtáctva ešte nezamĺkol, ba čarovne splýva v pieseň o kráse života. Pri ich nohách v tráve ešte vždy žmurkajú nesčíselné farbisté očka kvetín a šelmovsky koketujú s vetríkom.

Ale darmo sa stromy tešia tej nádhere, darmo pri zlatých lúčoch slniečka chcú i naďalej udržať svoju veselú náladu a tak aj život. Prvé ich lístie už spadlo. Zvädlo, zožltlo, uschlo a teraz zmieta sa po zemi, posledným smutným šumom volajúc k sebe svojich druhov.

Hej, tak je to, ako keď sa prvé šedivé vlasy zjavia na čiernej hlave. Človek ich najprv vytrhuje, potom začesuje a chce ich pred sebou a pred celým svetom zatajiť. Ale ich len pribúda a pribúda. Večný zákon bytia, že čo je mladé, musí zostarieť, a čo žije, musí umrieť, oklamať sa nedá. Prvé suché lístie a prvé šediny sú mementom toho zákona — príznakom jesene v prírode a v živote ľudskom. Oboje veštia smrť: prírode pod bielym snehom a nám pod tvrdou hrudou.

A preto pohľad na ne bolí, nesmierne bolí . . .

Jeseň.

Hoj, dávno minula sa jar, minuly sa pohádkové jej krásy, ktorým všetko sa tešilo, radovalo. Slniečko tak milo a nežne sa usmievalo, pred našimi očami rozkladaly sa kvietim zpestrené lúky, lesy, a v našich ušiach ozývala sa ďaleká pieseň šumivého potôčka. Ešte aj chrobač i vtáctvo zdalo sa bystrejším, čulejším. Na zemi vládol nebeský raj, celá príroda vzkypela nezdotateľným pudom, hlásajúcim nový život. I v duši ľudstva rástol cit blaženého znovuzrodenia. V tej zázračnej dobe on a ja poznali sme lásku, keď za súmraku ruka v ruke s utajeným dychom a sladkou túžbou v hrudi mlčky kráčali sme priestranným poľom. Tichým šerom doliehal k nám iba posvätný hlahol večerného zvona, tajomná samota nás obkľučovala, a my žiarili sme nekonečným šťastím.

Prešlo i leto, keď vzduch dýchal ťažkým, žeravým pelom, až v príjemnú, ľahavú ospalosť opájal ľudstvo. Po šírých rovinách rozprestierala sa hojnosť zelene, bohatstvo plodov. Vtedy aj naša láska bola mocná. Srdcia nám tuho bily, krv valila sa žilami, a my, práve ako príroda, našli sme výraz svojich citov. Ako klásky na poli túlili sme sa k sebe, ovíjali sa ramenami a dotýkali sa bozkami.

Je jeseň. Posledné jablko spadlo so stromu. Polia zpustly. Krutý chlad sviera prírodu, maľuje na jej líca žltú farbu smrti. I naša láska vychladla. Ale jej už nová jar nezkvitne.

Umiera príroda.

Je jesenný podvečer. Obloha sivej, oceleovej farby, po ktorej tiahnu chmúrne oblaky sťa trudné myšlienky, jemne sa dotýka osirelých, tmavých vrchov, a svojím šedým závojom, bohato s nej splývajúcim, súcitne prikrýva trúchlivú zem.

Lebo umiera príroda, dokonáva. Vetrík dumne veje, povieva lístkami, až ony, trepotajúc sa ako ranné vtáčatá, s nemým bôlom tíško padnú. Spúšťajú sa na zem sťa opona po dokončenej tragédii, a ustielajú pre usínajúcu prírodu mäkký hrob, nad ktorým v sústrastnom žiali čochvíľa kývať sa budú čierne ramená stromov, zbavené svojej krásy ako pôvabné indické ženy pri hraniciach svojich zosnulých mužov. Pomaly hasne, mizne svetlo života, a príroda v svojej úzkosti sa skláňa k zemi. Zvädnuté, zmeravené rastliny ešte užšie sa túlia k jej širokej, láskavej hrudi. V akejsi súladnej sklúčenosti kvíľnu pieseň spieva i potok, pomaly vlečúc sa opusteným, mdlým, bezfarebným krajom. Všade je ticho, zúfale ticho, ako pri lôžku umierajúcej matky. Len kde-tu v chladnom vzduchu žalostne zakváká osamelá vrana a zlovestný štekot psov, ozývajúci sa v tmavej diaľke, nesie sa súmrakom, aby o chvíľku i on utonul v tej mĺkvej, hrovej nemote. Ó, všetko je pusté, smutné a skormútenou dušou ľudstva rozlieva sa pocit nevýslovne bóľny.

Padaj, sniežik, padaj.

Padaj, sniežik, padaj — tíško, ľahko padaj. Snies sa s výšin a pobudni medzi nami. Tak úzko, clivo je nám na zemi, a ty rozptýliš tú sklesnutú náladu, ktorá nás obklopuje ako ohromné pavučiny.

Lebo ty ozdobíš všetko, čo stratilo svoju pestrú krásu. Zahališ holé stromy, pusté lúky, olúpené polia. Rozprestreš sa po ošarpaných strechách biednych chalúpok, po špinavých uliciach i cestách, po páchnucích dvoroch — po tom, čo nie je pekné a milé. Ale zastavíš sa i na kostolnej veži, aby ona v novej svojej žiare ešte väčšmi pútala k sebe okolie.

Zaletíš do cintorína, kde každý z nás má nejakú mohylku — malý kopček zeme, pod ktorým odpočívajú naši drahí. Ako starostlivá matka svoje dieťa ich pozakrývaš, aby im bolo teplejšie a ich chlad aby nám tak neprenikal až do kostí. Zahladiš ostré hrany ich náhrobných kameňov, ktoré často ako kopije vrývajú sa nám do srdc, a stlmiš smutné rozpomienky.

Ty stíšiš aj rozpálené ľudské duše. Vypudíš z nich kal, povznesieš, zdokonalíš. Smieriš ich s Bohom, naplníš láskou, radosťou, nežnosťou, ktoré z teba vanú. V tvojich závejoch pominú víry, búrky života, ľudské chyby sa stratia. Vyrovnáš všetko — rozseješ pokoj. Spojíš zem s oblohou nebeskou.

Prosím ťa, sniežik, padaj — čo len na chvíľočku!

Sniežik.

S neba spustil sa sniežik. Lietal, tancoval, krútil sa na svojich čipkových krýdelkách ako roj maličkých, v hermelíne odetých vil, a potom unavený tíško sletel na zem.

Tu prevádzal svoje divy. Z nízkych domov vytvoril nádherné budovy s mramorovými strechami orientálneho slohu. Po uliciach prestrel páperie, mäkké ako oblaky, na ktorých hrajú sa anjelici. Na holé konáre stromov navešal také množstvá perál a diamantov, akým nemôže sa honosiť ani najbohatší indický maharadža. Šteblíky v plotoch pretvoril na vežičky, na stĺpy pokládol malebné kupoly, hĺby kamenia zmenil na úhľadné vršky, jamy zahladil.

Pod jeho čarovným dotykom čierny, hriešny svet stal sa bielym, nevinným. Stal sa krásnym, hladkým. Zmizly s neho ostne, nedostatky. Sniežik bol naozaj posol nebeský. I slnko požehnilo jeho prácu — zaplavilo zem zlatým jasom.

Len škoda, že sniežik nevníkol i do ľudskej duše . . .

Napadol sneh.

Napadol sneh — bielučký sneh. Z môjho oblôčka naskytl sa mi pohľad na kúsok zaviatej ulice, ktorej opačnú stranu ohraničuje vysoká budova. Zo zeme dvíhala sa pyramida — pyramida, sťa z alabastru, stvorená Božou rukou, a nie ako v Egypte otrokmi, shrbenými a krvácajúcimi od rán nemilosrdného biča. Popri tej pyramide mužskí a ženské rezko, veselo stúpali po úzko vyšliapanom chodníku, a deti so smiechom na perách a červených ružami mrazu v líčkach driapaly sa hore, nedbajúc, že za sáry čižmičiek zachodí im sneh a že ich v rúčky oziaba. Aj ony boly celkom biele a na ich tváričkách zračilo sa radostné šťastie.

Zrazu cez skúpy otvor nebies do ulice predralo sa slnko; jeho lúče oprely sa o múr budovy a striebrom zalialy zem. V ich lesku trblietalo sa tisíce jagavých briliantov, nádhernejších ako pohádkové skvosty východných krajín. Akási velebná žiara sálala z tej striebornej belosti a gloriolou ovinula všetko, čoho sa dotkla. Svet kúpil sa v kráse. Tú krásu chcela som i ja cítiť. Chcela som vstúpiť do toho jasu, vidieť stromy, ktorých konáre ťažko visia, ako na bohato zdobených vianočných stromkoch, chcela som vyjsť ta, kde závejmi zvlnené polia by ma obklúčily a nechaly ma s Bohom samotnú.

Ale márne! Tieň chorého môjho tela vrhol šedivý mrak na lesknúcu sa belosť a zatemňoval i radosť môjho srdca. Veď som vedela, že v rozpálených mojich rukách veľmi chytro zmizly by tie belostné drahokamy a ostalo by z nich len niekoľko horkých sĺz. Áno, napadol sneh — bielučký sneh — ale nie pre každého.

Novembrové dumy.

Všetko je chladné.

Vietor ostrý, štiplavý hviždí vesmírom a zimou otriasa ľudské telá.

Príroda umrela — mráz jej odštipol kvet, sneh zničil posledné známky života.

Všetko je chladné.

Len v slovenských srdciach horí plameň národného nadšenia . . .

. . .

Všetko je pusté.

Nebo zošedivelo a večer jeho bledé hviezdy žalostne žmurkajú ako očka uplakaného dieťaťa.

Na nížiny zalahla hmla a vlečie sa i po horách sťa strašlivý duch. Polia, zbavené plodov i krásy, ležia úhorom ako uťaté ruky.

Všetko je pusté.

Len na cintoríne rady hrobov rastú a rastú . . .

Na cintoríne svetlá horia.

Na cintoríne svetlá horia. Ľudia, ako kedysi Ábel, s úprimnou, skrúšenou dušou zapálili ich čo obeť čistú, nevinnú. Zapálili ich v sprievode modlitieb z vďaky Bohu za večné svetlo, ktoré už doprial zosnulým, a s prosbou oň pre tých, ktorí ešte nestali sa ho hodnými.

Na cintoríne svetlá horia. Sú symbolom viery v nesmrteľnosť duše ľudskej, sú symbolom pevnej nádeje na večné spasenie, sú symbolom lásky k tým, ktorí nás už opustili.

Na cintoríne svetlá horia. V mäkkej žiare ich plápolu ľudia vstupujú do seba, pripomínajú si svoju časnosť. Stoja tvárou v tvár smrti.

Je noc. Tma chladná, vlhká spustila sa s nebies ako čierny flór. Posledné listie so stromov tíško padá na osamelé hroby. Na cintoríne svetlá už nehoria. Ale tým jasnejšie svietia v ľudských srdciach...

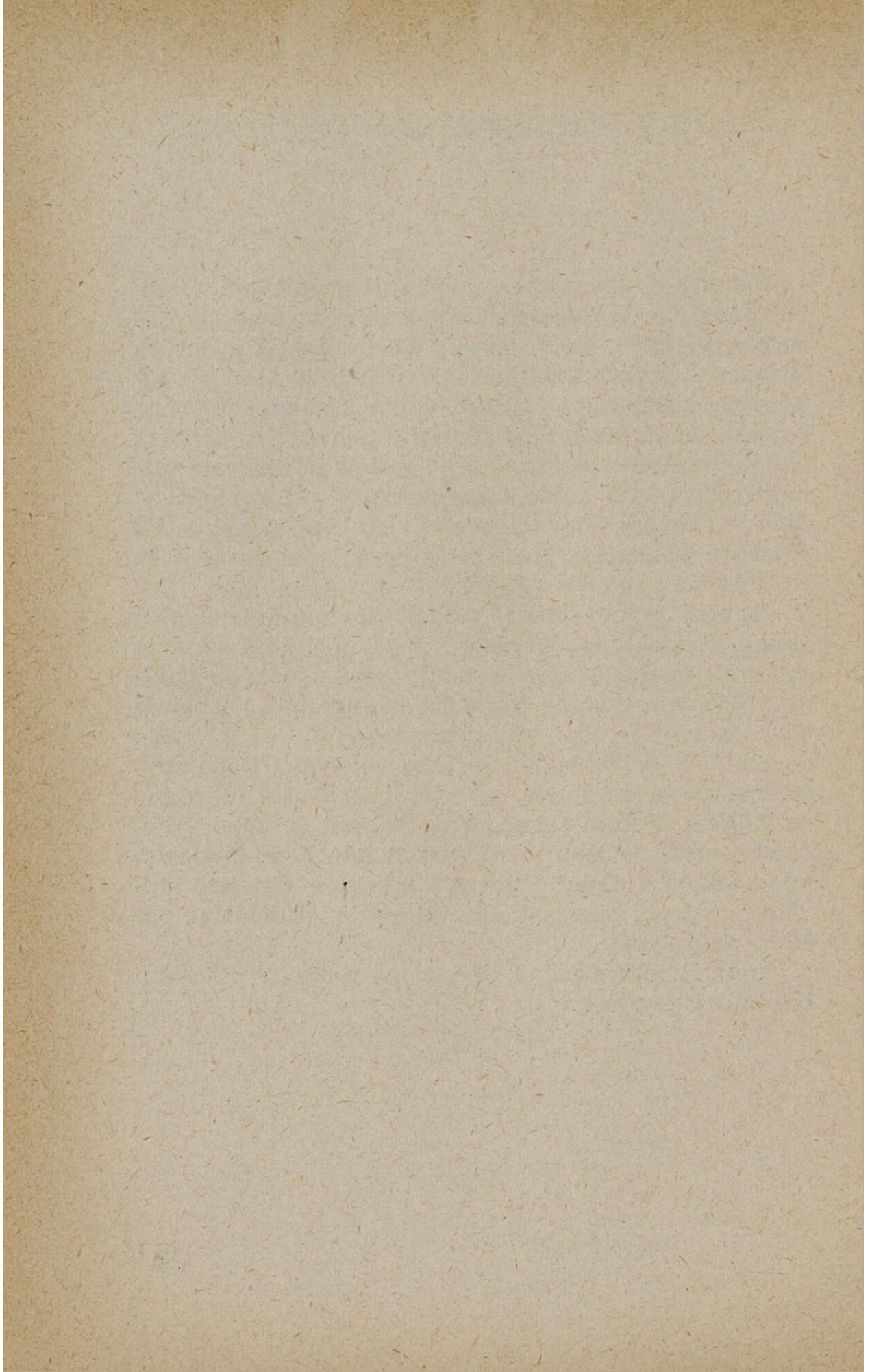
Smutný je november.

Smutný je november. Vtáčatá už nespievajú — odletely na juh do teplejších krajov. Svižné zvieratká sa zaryly do zeme, alebo utiahly sa do jaskýň a dutých stromov. Hmyz zakuklil sa do svojich vlákien. Kvety už skoro všetky zvädly, bez lupienok zamrznuté visia k zemi. Konáre stromov sú holé, tmavé, nepestrí ich už lahodná zeleň listov. I nebo je šedivé, zastreté ťažkými chmárami, ktoré ustavične plačú a roní slzy. Zem je chladná, zbavená svojej zlatej úrody obilia. Už ju nehreje slniečko, ktoré teraz len zriedka svieti a čo raz včasnšie za vrchy zachodí.

Smutný je november. V ňom slávime sviatok Dušičiek. Dospelí i mládež poberajú sa do cintorína k svojim drahým. Poslednými kvetmi jesene zdobia so smútkom hroby zosnulých a venčia ich svetlom na pamäť slov: „a svetlo večné nech im svieti...“

Smutný je november. V jeho velebnom tichu spytujeme svoje svedomie, sme lepší, častejšie utiekame sa k Bohu. Pripravujeme sa na december. Lebo v decembri príde Ježiško v belostných šatách, so žiariacim stromčekom a darmi. Príde a ubytuje sa v našich srdciach, rozteplí, rozveselí ich. Oj, príde, ak budeme pre Neho pripravení.

Smutný je november, ale to len preto, aby december bol tým radostnejší.

Obsah.

NA CESTE.

<i>Vybral si pútnik cestu</i> — — — — — — — — — —	9
<i>Vzkriesenie</i> — — — — — — — — — —	11
<i>Človek a láska</i> — — — — — — — — — —	18
<i>Tri jari</i> — — — — — — — — — —	20
<i>Mladucha</i> — — — — — — — — — —	23
<i>Betkina spoveď</i> — — — — — — — — — —	25
<i>Zuzkin ideál</i> — — — — — — — — — —	27
<i>Milica Potocká</i> — — — — — — — — — —	28
<i>Monina bolesť</i> — — — — — — — — — —	34
<i>Maličkosti</i> — — — — — — — — — —	35
<i>Matka a dieťa</i> — — — — — — — — — —	37
<i>Jožko zase príde</i> — — — — — — — — — —	39
<i>Tonko na oblievačke</i> — — — — — — — — — —	42
<i>Smierenie</i> — — — — — — — — — —	45
<i>Spes unica</i> — — — — — — — — — —	48
<i>Návrat Ďura Palinu</i> — — — — — — — — — —	49
<i>Na letovisku</i> — — — — — — — — — —	51
<i>Dva obrazy</i> — — — — — — — — — —	54
<i>Z lásky k bližnému</i> — — — — — — — — — —	57
<i>V predvečer Dušičiek</i> — — — — — — — — — —	59
<i>V cintoríne</i> — — — — — — — — — —	61
<i>Na sklonku</i> — — — — — — — — — —	63
<i>Všetko bolo márne</i> — — — — — — — — — —	65
<i>Najkrajší dar</i> — — — — — — — — — —	67
<i>V Svätvečer</i> — — — — — — — — — —	69
<i>Pokoj ľuďom dobrej vôle</i> — — — — — — — — — —	75
<i>Na Silvestra</i> — — — — — — — — — —	79
<i>Smrť volá</i> — — — — — — — — — —	81

V ZÁTIŠÍ.

<i>Vnuknutie</i> — — — — — — — — — —	87
<i>Ako tí maličkí</i> — — — — — — — — — —	88
<i>Veľkonočná modlitba</i> — — — — — — — — — —	90
<i>Vzkriesenie</i> — — — — — — — — — —	91
<i>Hyacinty</i> — — — — — — — — — —	92
<i>Boh a človek</i> — — — — — — — — — —	93
<i>Za hviezdou</i> — — — — — — — — — —	94
<i>Radostne zvonja zvony</i> — — — — — — — — — —	95

Vianočný stromček — — — — —	96
My za to nemôžeme — — — — —	97
„Môj drahý národ slovenský!“ — — — — —	98
Plačeme — — — — —	99
Černovskí mučeníci — — — — —	100
Za príkladom Moyzesovým — — — — —	102
Slovenskí vodcovia — — — — —	103
Prišli americkí bratia — — — — —	104
Slovenskej matke — — — — —	105
Naším deťurencom — — — — —	106
Slovenským deťom z nášho pohraničia — — — — —	107
Už dosť! — — — — —	109
Národná práca — — — — —	110
Len trošičku lásky — — — — —	111
Slovenčina — — — — —	112
Otčina — — — — —	113
Krásna je tá naša Orava — — — — —	114
Národné povedomie — — — — —	116
Topole — — — — —	117
Cudzinou — — — — —	118
Jar je tu — — — — —	119
Nebo je na zemi — — — — —	120
Máj — — — — —	121
Prvý bozk — — — — —	122
Kým nie je neskoro — — — — —	123
Ten, koho milujem — — — — —	124
Ruža — — — — —	125
Ona a on — — — — —	126
Spomínaš? — — — — —	127
Sen — — — — —	128
Keby som mala krídla — — — — —	129
Naše túžby — — — — —	130
Príde! — — — — —	131
V dobšinskej ľadovej jaskyni — — — — —	132
V Tatrách — — — — —	133
Bol večer — — — — —	134
Prvé listie spadlo — — — — —	135
Jeseň — — — — —	136
Umiera príroda — — — — —	137
Padaj, snežík, padaj — — — — —	138
Snežík — — — — —	139
Napadol sneh — — — — —	140
Novembrové dumy — — — — —	141
Na cintoríne svetlá horia... — — — — —	142
Smutný je november — — — — —	143

